

**“You have to brake through that good girl bad girl shit. Even good girls like sex”:
Een onderzoek naar de representatie van vrouwelijke seksualiteit in de op
vrouwen gerichte seksindustrie**

Naam: Hann van Schendel

ID-nummer: I983685

Begeleider: Mineke Bosch

Tweede beoordelaar: Harry Oosterhuis

Datum: 13 augustus 2003

Inhoudsopgave

Paginnummer:

Inleiding	3
Hoofdstuk I – Op vrouwen gerichte seksshops en erotische postorderbedrijven in Nederland	15
Hoofdstuk II Pornofilms voor vrouwen?	31
Hoofdstuk III Vrouwenspeeltjes	60
Hoofdstuk IV Lingerie	80
Samenvatting/Conclusie	104
Literatuuropgave	109

Inleiding

Deze scriptie gaat over de verbeelding van vrouwelijke seksualiteit in de op vrouwen gerichte seksindustrie. Hieronder worden op vrouwen gerichte seksshops en (*online*) postorderbedrijven verstaan. Er zijn bedrijven die zich vooral of uitsluitend op vrouwen richten, zoals Female & Partners, Mail & Female en Stout. Daarnaast zijn er ook bedrijven die zich ‘vrouwvriendelijk’ noemen maar toch meer mannelijke dan vrouwelijke klanten hebben. Hieronder vallen onder meer Pabo en Christine le Duc. De verkoop van producten levert beelden van vrouwelijke seksualiteit op, bijvoorbeeld door middel van foto’s en teksten op websites en in postordercatalogi. Deze beelden bevatten vaak verborgen ideeën over vrouwelijke seksualiteit, die in verschillende hoofdstukken zullen worden geanalyseerd.

Geschiedenis van beeldvorming rondom vrouwelijke seksualiteit

Bij de vraag naar hoe er over vrouwelijke seksualiteit wordt geschreven en gepraat, is het belangrijk eerst stil te staan bij de betekenis die deze heeft gehad door de jaren heen. Tot de jaren zestig van de twintigste eeuw heerste het idee dat vrouwen minder seksuele gevoelens en verlangens hadden omdat ze minder orgastisch zouden zijn dan mannen. In de tijdgeest van de seksuele revolutie in de jaren zestig en zeventig, waarin meer aandacht kwam voor de vrouwelijke beleving van seksualiteit, heeft wetenschappelijk onderzoek echter proberen aan te tonen dat vrouwen juist een veel groter seksueel potentieel zouden hebben dan mannen omdat ze binnen een paar minuten meerdere orgasmen konden krijgen. Een opzienbarende conclusie, omdat er tot dan toe nog geen positieve plaats was gegeven aan vrouwelijke seksualiteit.

De seksuele revolutie in de jaren zestig en zeventig zorgde niet alleen voor een erkenning van de seksuele gevoelens van vrouwen, maar zette ook vraagtekens bij de seksueel dienende rol die vrouwen tot dan toe hadden gehad. Door de uitvinding en verspreiding van diverse soorten voorbehoedmiddelen – de pil (1963), het spiraaltje (1965) en de morning-afterpil (1970) – kwam seksualiteit los te staan van voortplanting en werd seksuele zelfbeschikking voor vrouwen vergemakkelijkt. De seksuele bevrijding zorgde niet alleen voor plezier; deze zorgde ook voor ruimte om seksueel misbruik van vrouwen te bestrijden. “Het persoonlijke is politiek” werd het motto van de vrouwenbeweging, waarmee werd aangegeven hoe de intieme relatie tussen man en vrouw niet meer was dan een afspiegeling

van de ondergeschikte positie en economische afhankelijkheid van vrouwen ten opzichte van mannen. Vrouwen moesten worden bevrijd van deze positie. In *Sex, Power & Pleasure* (1987) beschrijft Mariana Valverde hoe de vrouwenbeweging seksueel genot en macht tot een politiek item maakte: “sexual politics: our struggle to equalize relations between men and women, to open up social shape for bisexuality and lesbianism, and to try to reshape the social forces which have so far guided our personal and collective sexual development” (p. 11). De Nederlandse vrouwenbeweging Dolle Mina bracht in 1979 een pamflet uit onder de naam ‘Wat wil Dolle Mina’, waarin de dubbele seksuele moraal werd bekritiseerd. “Nog altijd wordt met twee maten gemeten. Een jongen is een stoere bink als hij veel meisjes versiert, omgekeerd wordt een meisje een slet gevonden als zij meer vriendjes heeft gehad. Van mannen wordt nog steeds verwacht dat zij de eerste stap doen wanneer het om seks gaat, van de vrouw wordt verwacht dat zij een afwachende houding aanneemt” (p. 7).

Tijdens en na de seksuele revolutie ontstonden er binnen de vrouwenbeweging allerlei verschillende en soms tegenstrijdige visies op vrouwelijke seksualiteit. De een legde nadruk op plezier, de ander op onderdrukking. Zo werden er tijdens de Tweede Feministische Golf actiegroepen opgericht die streden tegen de ongelijkwaardige positie tussen mannen en vrouwen. *Vrouwen Tegen Sexueel Geweld*, die ♀♀♀ *TEGEN PORNO* (1982) publiceerden, is daarvan een voorbeeld. In de publicatie werd porno sterk bekritiseerd met de volgende argumenten: porno is vrouwenhatend, vrouwonderdrukkend, sadistisch, gewelddadig, porno bevestigt de mannelijke seksualiteit en verkrachting wordt door middel van porno goedgekeurd en zelfs gepropageerd. Porno, zowel in de vorm van films als boekjes, werd door deze beweging ook afgekeurd omdat er een ongeloofwaardig vrouwbeeld in zou worden gereproduceerd, dat vrouwen door mannen werd opgelegd.

Het tweeslachtige denken over vrouwelijke seksualiteit uitte zich eveneens in de wetenschap. Groneman (2002) beschrijft in het *Tijdschrift voor Seksuologie* aan de hand van nymfomanie hoe dit in gebeurde. In de jaren zestig van de twintigste eeuw ontdekte men dat vrouwen meerdere orgasmen achter elkaar konden hebben. Hiermee kwam het beeld te vervallen dat vrouwen die genoten van seks, nymfomane zouden zijn, en ontstond er een beeld van een ‘natuurlijke’ seksuele drift van vrouwen, waarbij fantasieën gebruikelijk waren. Het beeld van de passieve, onderworpen houding van de ‘fatsoenlijke’ vrouw werd door verschillende feministische schrijfsters in twijfel getrokken. De “mythe van het vaginale orgasme” werd doorbroken: “Erkennen dat de seksuele bevrediging van vrouwen gelegen was in de clitoris – het enige orgaan in zowel mannelijke als het vrouwelijke lichaam dat uitsluitend ten dienste staat van de lustbeleving – trok geslachtsgemeenschap als de

voornaamste seksuele daad in twijfel” (2002, p. 206). Vrouwen wilden dus wel seksuele bevrediging, maar dit hoefde niet tot stand gebracht te worden door geslachtsgemeenschap. Het mannelijk geslachtsdeel werd daarmee overbodig.

Nymfomanie werd daarmee weliswaar een achterhaald begrip, maar er ontstond een nieuwe pathologisch beeld van seks zonder liefde of genegenheid (p. 208). Vrouwen die seks hadden met verschillende partners zonder dat ze gevoelens van liefde of genegenheid hadden, werden vanuit de psychiatrie gezien als vrouwen met identiteitsproblemen of met een problematische jeugd, omdat hun ouders een probleemrelatie hadden. Mannen waren aan minder strenge seksuele normen gebonden dan vrouwen, waardoor zij ontsnapten aan dit pathologische beeld. Dit bracht een ongelijkwaardige constructie met zich mee van mannelijke, respectievelijk vrouwelijke seksualiteit: “Nu sommige vrouwen daadwerkelijk seks wilden, enkel en alleen voor hun plezier en niet als een prelude op ‘en ze leefden nog lang en gelukkig’, werden plotseling de regels veranderd” (p. 210). In de jaren zeventig en tachtig ontstond bovendien de nog steeds heersende opvatting dat mannen verslaafd zouden zijn aan seks en vrouwen aan liefde. Seksverslaving werd meer toegeschreven aan mannen omdat zij nog steeds in een subcultuur leefden waarin ‘scoren’ belangrijk was en dus positief werd gewaardeerd, terwijl liefdesverslaving meer aan vrouwen werd toegedicht. Dit komt omdat ‘seksverslaafde’ vrouwen nog steeds werden geassocieerd met hoeren en nymfomanen. Vrouwen die van seks hielden, werden, aldus Groneman, “enerzijds belichaamd door de gelukkige ‘nymfo’, anderzijds door het misbruikte kind dat opgroeit als seksverslaafde” (p. 214). Hiermee werd nog steeds ontkend dat vrouwen met een grote behoefte aan seks normaal waren.

Al deze verschillende ideeën hadden wel een gemeenschappelijke noemer; ze creëerden een nieuwe dichotomie tussen ‘mannelijke’ en ‘vrouwelijke’ seksualiteit, waarbij de laatste ten opzichte van mannelijke seksualiteit zachter en erotischer zou zijn. Porno werd geplaatst tegenover erotiek, waarbij erotiek een vrouwvriendelijkere versie zou zijn van porno. In ♀♀♀ *TEGEN PORNO* (1982) wordt dit uitgelegd:

Vraagstellingen als sexuele beleving en fantasieën zijn wel relevant bij onderzoek naar de effecten van erotische films, en materiaal dat wordt gebruikt bij sexuele opvoeding. Pornografisch materiaal verschilt hier echter van,

- a) vanwege de sadistische mentaliteit
- b) omdat porno-industrieën niet als doel hebben mensen sexueel op te voeden uit een of andere ideeële overweging, zoals bijvoorbeeld een niet-winstgevend bedrijf zoals een socialistische uitgeverij, dat wel heeft. (p. 60)

Porno gaf volgens de *Vrouwen Tegen Sexueel Geweld* dus geen juiste weerspiegeling van vrouwelijke seksualiteit omdat er geld bij gepaard ging en omdat porno een sadistische

grondslag zou hebben. Hiermee werd vrouwelijke seksualiteit een ideaalbeeld; erotiek en voorlichting waren vrouwelijk en niet commercieel, terwijl pornografie mannelijk, sadistisch en commercieel was. Met de verwerping van de oude, ‘vrouwonvriendelijke’ constructies van vrouwelijke seksualiteit, ontstonden er dus nieuwe constructies van een zachte en erotische vrouwelijke seksualiteit.

Andere, voornamelijk lesbische feministen reageerden hier rond de jaren tachtig weer op door genot en plezier tegenover het beeld van de zachte vrouwelijke seksualiteit te plaatsen. In deze tijd werden er vrouwenpraatgroepen over seks gehouden, en ontstonden er vrouwvriendelijke alternatieven voor de op mannen gerichte seksindustrie. Een voorkomend idee uit deze tijd was, dat alleen een homoseksuele voorkeur van vrouwen de ongelijkheid tussen de twee seksen kon wegnemen. Dan pas zou er ruimte zijn voor seksueel genot. Lesbische seksualiteit was bovendien in staat een derde ‘geslacht’ te construeren, en dus de binaire oppositie van man/vrouw te doorbreken:

Ook in theoretisch opzicht wordt lesbische seksualiteit opgevat als een uitdaging voor enkele vanzelfsprekende aannames, bijvoorbeeld het hiervoor besproken idee van het bestaan van slechts twee seksen. De *butch*, de lesbische vrouw gekleed in mannenkleding, wordt wel aangevoerd als derde sekse of gender (Roof 1991). Bron: Brouns (1995), P. 37)

Dit idee wordt, zoals we zullen zien, weerspiegeld in de lesbische pornofilms uit de jaren tachtig, waarin deze gender-posities een grote rol spelen. Alleen een lesbische pornofilm zou vrouwvriendelijk zijn, omdat films met mannen vaak alleen het orgasme van de man lieten zien en omdat deze films vrouwen in traditionele, ongelijke sekseverhoudingen drukten.

Sadomasochisme is een veel voorkomend element in lesbische pornofilms uit de jaren tachtig. Deze vorm van seks zou de mogelijkheid bieden te experimenteren met macht en gender. Volgens Linden (1982) moet er echter kritisch naar deze vorm van seks worden gekeken: er werd na de seksuele revolutie onder de vlag van ‘vrije liefde’ naar hartelust mee geëxperimenteerd, maar die vrijheid zou een illusie zijn:

Our intimate experiences of fantasy and desire are affected by these broad cultural tendencies in multifarious ways. [Sally Roesch] Wagner shows that the liberal ethic of tolerance, which urges us uncritically to embrace all erotic feeling and expression, was promulgated in the name of “free love” during the so-called sexual revolution of the 1960s and 1970s. Now, a decade later, the defence of sadomasochism by some feminists bears witness to the entrenchment of this liberal view of sexuality in feminist ideology. (p. 4)

In het boek *Against sadomasochism: a radical feminist analysis* (1982) wordt een aantal feministen aan het woord gelaten met argumenten tegen sadomasochistische seks. Zo stelt Wagner dat seksueel gedrag cultureel is bepaald, en dat het nooit onschuldig is. Dat betekent

dat je ook bij (lesbisch) sadomasochisme de vraag moet stellen wie er belang heeft bij dit gedrag. Een heteroseksueel machtspatroon nabootsen heeft volgens haar geen zin: “Why would lesbian-feminists who are fighting to destroy the power contradictions of sexism and heterosexism choose to create and heighten power contradictions between themselves in their sexuality?” (p. 23). Zij stelt dat patriarchale patronen zich manifesteren in 1) “pornography and romance”; 2) “the sexual revolution” en 3) “the ideology of female biological superiority and biological determinism” (p. 24).

Deze voorbeelden laten zien dat vrouwelijke seksualiteit in de geschiedenis op verschillende manieren is geconstrueerd. Hoewel een deel van de vrouwenbeweging vrouwelijke seksualiteit als zacht en erotisch afspiegelde tegen de pornografische mannelijke seksualiteit, legden feministische lesbiennes de nadruk op genot, plezier en gevaar, waardoor pornofilms en sadomasochisme gangbaarder werden. Andere feministen vonden sadomasochisme sekserolbevestigend, zelfs als er geen man aan te pas kwam. Deze aandacht voor vrouwelijke seksualiteit heeft in elk geval opgeleverd dat men pornofilms voor vrouwen ging maken.

Met de toename van op vrouwen gerichte pornofilms werd er ook in de normale sekssector langzaamaan meer aandacht besteed aan vrouwelijke seksualiteit en plezier. Zo kwam er ook meer aandacht voor vrouwelijke seksualiteitsbeleving door de verkoop van seksspeeltjes, lingerie en erotische literatuur en lectuur voor vrouwen. Deze producten werden in eerste instantie met name verkocht in ‘gewone’ seksshops en door middel van postorderbedrijven, maar in 1988 werd in Nederland de eerste sekshop voor vrouwen geopend. Daarna is de op vrouwen gerichte seksindustrie gestaag gegroeid. Wat maakt deze industrie nu eigenlijk ‘geschikt’ voor vrouwen? Waardoor wordt deze gekenmerkt en welke ideeën zitten er verborgen achter het concept ‘vrouwvriendelijk’?

Probleemstelling

In deze scriptie staat de vraag centraal hoe vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd in de op vrouwen gerichte seksindustrie. In het eerste hoofdstuk zal het begrip ‘op vrouwen gerichte seksindustrie’ worden omschreven. Waar is deze gelokaliseerd? De verkooppunten binnen deze industrie zullen worden besproken. Er wordt daarbij aandacht besteed aan het imago, de service en het assortiment van de winkels Christine le Duc, Female & Partners en Stout. Daarnaast wordt het assortiment van een aantal postorderbedrijven geanalyseerd: Pabo,

Toys4Her en Mail & Female. Ook wordt gekeken naar de manier waarop vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd op foto's en in teksten op de websites.

Na de bespreking van de op vrouwen gerichte seksshops en erotische postorderbedrijven, zal de beeldvorming rond vrouwelijke seksualiteit in deze subcultuur worden geanalyseerd. Dit gebeurt bij de bespreking van de producten die op deze plaatsen worden verkocht: seksspeeltjes voor vrouwen, op vrouwen gerichte pornofilms en lingerie. De 'constructies' van vrouwelijke seksualiteit in deze producten worden als het ware blootgelegd.

In Hoofdstuk II, dat gaat over op vrouwen gerichte pornofilms, worden beelden van vrouwelijke seksualiteit in deze pornofilms geanalyseerd door steeds de volgende vragen te beantwoorden: hoe is vrouwelijke seksualiteit gekoppeld aan de opposities object/subject, actief/passief, mannelijk/vrouwelijk, en wat zegt dit over de representatie ervan? Er zal aandacht worden besteed aan films van de regisseurs Candida Royalle en Andrew Blake. Daarnaast zal aandacht worden besteed aan de lesbische films van de merken *Velvet* en aan *Hot Lesbian Showers* van Hustler.

In Hoofdstuk III wordt ingegaan op seksspeeltjes voor vrouwen. Welke beelden van vrouwelijke seksualiteit worden er door de vormgeving van de speeltjes zelf geconstrueerd? Hoe wordt vrouwelijke seksualiteit gerepresenteerd in teksten over deze speeltjes, en wat zeggen reclamefoto's en verpakkingen over vrouwelijke seksualiteit? Om deze vragen te beantwoorden, wordt in dit hoofdstuk naar dezelfde oppositionele dichotomieën gekeken als in Hoofdstuk II: zijn vrouwen object of subject, actief of passief en mannelijk of vrouwelijk?

In Hoofdstuk IV tenslotte zal worden ingegaan op erotische lingerie. Weer wordt de vraag gesteld welke beelden er schuilen achter de lingerie en de beeldvorming daaromheen in foto's en teksten. Op welke lichaamsdelen wordt door de lingerie nadruk gelegd en wat zeggen de houding en blik van het model over de representatie van vrouwelijke seksualiteit?

'Vrouwvriendelijk'

In de hedendaagse westerse cultuur wordt soms nog steeds in oppositionele dichotomieën tussen 'mannelijke' en 'vrouwelijke' seksualiteit gedacht. Dit wordt duidelijk aan de hand van Dorelies Kraakmans inleiding in haar boek *Kermis in de hel* (1997):

Pornografie is een *mannenzaak*. En dat blijft het zolang pornografie slecht is of slecht gevonden wordt door vrouwen. Pornografie is een losse verzamelterm voor representaties van seksuele opwinding en seksueel genot die een zinnenprikkelende uitwerking op de lezer/kijker hebben. Er zijn vele andere (pogingen tot) definities, maar de grootste gemene deler blijft het seksueel genot. De vraag is alleen: wie

genieten? Het eensluitende antwoord dat van verschillende kanten gegeven wordt luidt: mannen. In het feministisch discours wordt dit antwoord verder geïnterpreteerd als een exclusiviteit die het genieten van vrouwen – dus – uitsluit. (Bron: Kraakman (1997), p. 10)

Behalve dat pornofilms worden gezien als onaantrekkelijk voor vrouwen vanwege het mannelijke perspectief, wordt er vaak ook nog een ‘vrouwelijke’ tegenhanger voor de ‘mannelijke’ pornografie geconstrueerd: erotiek. Een erotische film zou minder hard, en dus geschikter zijn voor vrouwen. Erotiek hangt meer samen met sfeer, porno is alleen de daad zelf. Dit wordt in een interview met *HP de Tijd* verwoord door Désanne van Brederode, die zelf het boek *Zin: niet correcte erotische verhalen* (2001) heeft samengesteld:

[I]k maak geen moreel onderscheid tussen porno en erotiek. Ik zie het zo: porno is de daad zelf, terwijl erotiek te maken heeft met het verlangen. [...] Ik denk dat het grote verschil is dat vrouwen de entourage ook als belangrijk ervaren. Daarom is de Playgirl ook mislukt. Vrouwen willen niet simpelweg een blote man. Of ze iets erotisch vinden, heeft ook met de setting te maken. (2002, *10*, pp. 63-64)

Ook hedendaagse voorbeelden laten dus zien dat de seksuele beleving van pornografie soms wordt gerepresenteerd met behulp van de opposities ‘mannelijk’ en ‘vrouwelijk’. Pornografie die geschikt is voor vrouwen, wordt dan ook wel ‘vrouwvriendelijk’ genoemd. Ook ben ik deze term tegengekomen als verwijzing naar voor vrouwen toegankelijke of zelfs op vrouwen gerichte seksshops. Zo staat Christine le Duc bijvoorbeeld bekend als ‘vrouwvriendelijke seksshop’. Het is echter een problematische term. Want wat is nou precies een ‘vrouwvriendelijke’ winkel of pornofilm? In het geval van een verkoopplek lijkt deze term vooral samen te hangen met sfeer, aanbod en ideologie, maar voor een pornofilm is het veel moeilijker te bepalen wat ‘vrouwvriendelijk’ nu eigenlijk inhoudt. Wordt er een andere soort seks vertoond, en is deze vaginaal of vooral clitoraal? Is er een langer voorspel dan in gewone pornofilms? Worden de vrouwen in de films respectvoller behandeld, of is de mate waarin de vrouwelijke toeschouwer wordt gestimuleerd, doorslaggevend? Op een Vlaamse website worden de volgende kenmerken gegeven van vrouwvriendelijke pornofilms:

De vijf geboden van vrouwvriendelijke porno

Scenario. De films moeten een sterk en coherent scenario hebben. De intrige moet een of meer fantasieën van vrouwen bevatten en zich afspelen in situaties die vrouwen in het leven van alledag in verleiding kunnen brengen.

Orgasme. Emoties, passie, sensualiteit en intimiteit moeten prominent aanwezig zijn. De films moeten opgebouwd zijn rond het genot en verlangen van de vrouw.

Stijl. Speelsheid en een visuele stijl maken de film aangenamer. Lichamen komen in beeld terwijl ze gestreeld worden, met veel aandacht voor de opwindende details.

Het erotische aspect kan ook ergens anders liggen dan tussen de benen of bij de borsten. De schoonheid van een mannenlichaam moet in beeld gebracht worden.

Wat niet mag. De enige grens is dat een vrouw niet met geweld of onder dwang seks heeft. Maar scènes waarin de vrouw aangerand wordt of met geweld benaderd, mogen wel als duidelijk blijkt dat dat een fantasie is die de vrouw beleeft.

Wat ook niet mag. Scènes met orale seks waarbij de vrouw geen zin heeft om de man te pijpen, bij de haren wordt vastgehouden en de man ejaculeert in haar gezicht.
Bron: Charte de Pussy Power in Femme. (Bron:
<http://www.pv.be/nl/scripts/index.htm>)

Scenario en stijl zijn de enige hier genoemde factoren die daadwerkelijk controleerbaar zijn. Of “[e]moties, passie, sensualiteit en intimiteit” aanwezig zijn, is echter slecht te controleren. Dit geldt in nog grotere mate voor ‘geweld’; hoe kun je als toeschouwer weten of een ‘fantasie’ echt een fantasie is? Als er bijvoorbeeld sprake is van een sadomasochistisch spel, hoeft dit niet altijd duidelijk te zijn. Het is moeilijk om de term ‘vrouwvriendelijk’ te handhaven in een analyse van pornofilms. Ik heb er daarom voor gekozen de pornofilms te onderzoeken waarvan wordt gezegd dat ze geschikt zouden zijn voor vrouwen.

Representatietheorie

In dit onderzoek worden constructies van vrouwelijke seksualiteit geanalyseerd. Zoals er in *Vrouwenstudies in de jaren negentig: een kennismaking vanuit verschillende disciplines* (1995, p. 39) wordt beschreven, zijn deze constructies “geleefde definities van vrouwelijkheid die bepalend zijn voor wat als normaal of gewenst wordt gezien”. Constructies komen tot uiting in de representatie (of verbeelding) van vrouwelijke seksualiteit, en hebben invloed op de manier waarop tegen vrouwelijke seksualiteit wordt aangekeken. Niet alleen door mannen, maar ook door vrouwen zelf. Zij betrekken wat zij zien op zichzelf, wat hun identiteit mede vormt. Deze constructies zijn dus enorm invloedrijk, en het analyseren waard. Om duidelijk te maken hoe deze analyse in zijn werk gaat, is het noodzakelijk eerst uit te leggen wat representatietheorie is en hoe analyse/deconstructie in zijn werk gaat.

Stuart Hall heeft een heel boek aan representatie gewijd: *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (1997). In het eerste hoofdstuk van dit boek wordt uitgelegd dat er drie benaderingen van representatie zijn: de *reflective approach*, de *intentional approach* en de *constructionist approach* (p. 15). De eerst genoemde benadering ziet representatie als een weerspiegeling van de werkelijkheid, en gaat er dus van uit dat deze bestaat. De tweede benadering gaat uit van de intenties van een spreker of auteur: woorden

betekenen wat de gebruiker ermee bedoelt te zeggen. De derde benadering ziet representatie als geconstrueerd; dat wat je ziet geeft niet de realiteit weer, maar een constructie van de realiteit. Representaties creëren betekenissen. Aangezien deze laatste benadering binnen culturele studies hoofdzakelijk wordt gebruikt, zal ik alleen op deze ingaan. Het is namelijk eveneens de gebruikte benadering binnen vrouwenstudies, het theoretische kader waarbinnen deze scriptie is geschreven. Representatie is volgens Hall “the production of meaning through language” (p. 16). Dit betekent dat er door middel van ‘taal’ betekenis wordt gegeven aan dat wat wordt gerepresenteerd. Taal moet daarbij breed worden opgevat; alle uitingen in de cultuur, zoals reclame, verkeersborden, films en boeken, vallen eronder. We begrijpen deze taal door het gebruik van ‘codes’, ‘afspraken’ die voortkomen uit sociale conventies binnen een cultuur. In Brouns (1995, p. 84) wordt gesteld dat de relatie tussen de representatie en het afgebeelde object een moeilijke relatie is; de representatie pretendeert weliswaar iets te zeggen over het object, maar is in wezen iets heel anders. Het enige wat een representatie zegt, is dat er ‘iets’ is waarover wordt gesproken of wat wordt afgebeeld. Over die afbeelding (is representatie) kunnen we iets zeggen, maar over het afgebeelde niet; de kijker geeft immers zelf betekenis aan het afgebeelde door middel van denotaties en connotaties. Denotatie is betekenisgeving op het eerste niveau; over het algemeen is er een consensus over wat er wordt gezien. De connotatie is de diepgaandere interpretatie die de kijker zelf aan het beeld geeft. In Brouns (1995) worden de volgende voorbeelden gegeven:

Ik zie rook. Rook betekent vuur (denotatie). Betekenisgeving in context: mijn huis staat in brand (connotatie). Ik wordt voorgesteld aan een dame met bruine vingers. Dame rookt (denotatie). Betekenisgeving in context: dame is verslaafd aan nicotine (connotatie). Lopend over de Amsterdamse wallen zie ik zwaar geschminkte dames half ontkleed voor het raam. Deze vrouwen prostitueren zich (denotatie). Betekenisgeving in context: deze vrouwen deugen niet? Deze vrouwen zijn beklagenswaardig? Deze vrouwen moeten gered worden? Deze vrouwen verdienen een eerlijke boterham? (p. 80)

Het begrip gender speelt een belangrijke rol in betekenisgeving. In 1986 heeft Joan Scott een belangrijke impuls aan de verfijning van het begrip gegeven: “Gender is een ‘basiselement van sociale verhoudingen’ en een ‘primaire manier waardoor en waarin macht betekenis krijgt’” (Brouns (1995), p. 31). Het staat in verhouding tot sekse; gender is een ordeningsprincipe waarbij sekse wordt geconstrueerd als oppositionele dichotomie: vrouwelijk is niet-mannelijk. Dit komt tot uiting in de manier waarop personen handelen (die vrouw scheert haar benen want dat is ‘vrouwelijk’/die man doet alle klusjes in huis want dat is ‘mannelijk’), maar is ook van invloed op zelfbewustzijn en identificatie. Een representatie van vrouwelijk als ‘dienend’ bijvoorbeeld laat niet alleen zien hoe vrouwen binnen een bepaalde

cultuur worden gezien, maar is tevens sturend voor de manier waarop vrouwen zichzelf zien en worden gezien. Er spreekt een norm uit. Normatieve beelden van sekse vinden we in veel representaties. In de vraag naar hoe vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd in de op vrouwen gerichte seksindustrie, is gender een belangrijk ordeningsprincipe; er wordt immers gekeken naar de sociale constructie van vrouwelijkheid. Normatieve beelden van vrouwelijkheid zijn vaak stereotiepe beelden, die tevens dominant zijn in de westerse cultuur. Voorbeelden van deze stereotypen zijn: de vrouw als zacht, onderdanig, afhankelijk, kinderlijk, dienstbaar en de vrouw als zorgmoeder of echtgenote. Deze dominante beelden zijn normatief omdat ze de kijker doen geloven dat ‘goede’ vrouwen aan deze beelden van ‘vrouwelijkheid’ voldoen.

De categorieën seksualiteit en gender kunnen niet worden geanalyseerd zonder te kijken naar klasse, leeftijd en etniciteit, omdat deze categorieën vaak met elkaar samenhangen. Dit zal worden geïllustreerd aan de hand van het *Madame Butterfly*-thema, dat stamt uit Pierre Loti's roman *Madame Chrysanthème* (1887), maar waarop eindeloos is voortgeborduurd door de schrijver John Luther Long (1898), de toneelmaker David Belasco (1900) en de operamaker Giacomo Puccini (1907). De strekking van het verhaal is als volgt (met enige variatie in de verschillende werken): een westerse luitenant, die voor zijn werk in Japan is, stapt in het huwelijksbootje met een geisha¹. Deze vrouw hecht zich erg aan haar man, en stelt zich dienend op naar hem en de westerse cultuur. Zij draagt met trots haar nieuwe, westerse achternaam en woont in zijn huis, waarmee haar armoede en periode als geisha voor haar tot het verleden behoren. Dan gaat de luitenant weg, en belooft terug te komen als de roodborstjes hun nest maken. Hij komt echter niet terug als zij een roodborstje ziet vliegen, want hij blijkt ‘thuis’ een (blonde) vrouw te hebben, en de geisha alleen maar als tijdelijk speeltje te zien:

Come, my little *mousmee*, let us part good friends. Let us even embrace, if you wish. I took you for my own amusement and, although you may not have been a total success, you gave me what you could: your little body, your respect, and your quaint little music. All in all, you have been sweet enough in your Nipponese way. And, who knows, perhaps I shall think of you from time to time, in a roundabout way, when I recall this glorious summer, the pretty gardens, and the music of the cicadas. (Loti (1887), geciteerd in Osborne (1981), p. 151)

De geisha, die weer aangewezen zal zijn op haar oude leven, pleegt zelfmoord. Zij blijkt te zijn misbruikt zonder dat ze het doorhad, en ze kan, nu ze een westers leven is gaan leiden dat

¹ Een Japanse prostituee.

ze als superieur beschouwt, niet meer terug naar de situatie zoals die vroeger was. De ontrouw van de luitenant wordt haar noodlottige ondergang.

Macht is hier gekoppeld aan de categorieën *gender*, etniciteit en klasse. De overheerser heeft alle ‘positieve’ eigenschappen: man, westers en rijk, terwijl de machteloze de ‘negatieve’ kanten heeft: vrouw (niet-man), oosters (niet-westers) en arm (niet rijk). Zij is volledig afhankelijk van hem, wat niet alleen komt doordat ze vrouw is, of oosters of arm, maar juist doordat deze aspecten elkaar kruisen. Was zij bijvoorbeeld man geweest, dan had dit niet kunnen gebeuren, wat te maken heeft met seksuele voorkeur en het vrouw-zijn dat inherent is aan geisha's. Als ze niet arm zou zijn geweest was ze geen geisha geweest, als ze niet Japans geweest zou zijn evenmin. Deze aspecten hangen in *Madame Butterfly* allemaal samen. Etniciteit wordt dus, net als gender en klasse, sociaal geconstrueerd; er ontstaat in de representatie een oppositionele dichotomie tussen oosters en westers, waarbij de hiërarchische verdeling ‘oosters’ tot marge maakt en ‘westers’ tot norm. Said noemt deze oppositie tussen oost en west ‘Orientalism’ (1978, p. 1). Oriëntalisme stelt westen in staat, zo stelt hij, zichzelf als norm te zien, en het oosten als marge:

The relationship between Occident and Orient is a relationship of power, of domination, of varying degrees of a complex hegemony, and is quite accurately indicated in the title of K.M. Panikkar's classic *Asia and Western Dominance*. The Orient was Orientalized not only because it was discovered to be “Oriental” in all those ways considered commonplace by an average nineteenth-century European, but also because it *could be* – that is, submitted to being – *made* Oriental. [...]

Orientalism is never far from what Denys Hay has called the idea of Europe, a collective notion identifying “us” Europeans against all “those” non-Europeans, and indeed it can be argued that the major component in European culture is precisely what made that culture hegemonic both in and outside Europe: the idea of European identity as a superior one in comparison with all the non-European peoples and cultures. (1978, pp. 5-7)

Hoewel Said hier vooral Europa Oriëntalisme verwijt, worden ook in de Amerikaanse cultuur dualiteiten van *gender*, etniciteit en klasse gerepresenteerd. De pornofilms van Amerikaanse makelij zullen dit bevestigen.

Werkwijze

Tot slot zal ik nog enkele woorden wijden aan de door mij gevolgde werkwijze. Zoals gezegd maak ik gebruik van het theoretische kader dat binnen vrouwenstudies en culturele studies wordt gebruikt om representaties van vrouwelijke seksualiteit in de op vrouwen gerichte seksindustrie te analyseren.

Eerst heb ik onderzocht waar precies die op vrouwen gerichte seksindustrie is gelokaliseerd. In ‘normale’ seksshops en videotheken kwam ik – seksspeeltjes daargelaten – weinig producten tegen die op vrouwen waren gericht, waardoor ik genoodzaakt was op het Internet te zoeken. Ik zocht met zoekprogramma’s naar ‘vrouwvriendelijk+seksualiteit’, ‘vrouwvriendelijk+seksshop’ en ‘vrouwvriendelijk+pornografie’, waardoor ik al snel een beeld kreeg van het aanbod. Zo ontdekte ik de vrouwvriendelijke pornofilms van Candida Royalle, en wist ik waar ik vrouwvriendelijke seksshops kon vinden. Ik bezocht daarnaast vrouwenboekhandels en vrouwenbibliotheken en heb contact gezocht met het COC en *Wildside*, een vereniging voor sadomasochistische lesbische vrouwen. Dit deed ik om een breder beeld te krijgen van de lesbische seksindustrie. Het bleek relatief lastig te zijn lesbische pornofilms te vinden die op vrouwen waren gericht. Tijdens mijn zoektocht kwam ik erachter dat de seksindustrie voor een vrouwelijk cliëntèle over het algemeen erg verscholen en weinig transparant is, in relatie tot de ‘gewone’ (hoofdzakelijk op mannen gerichte) seksindustrie. Seksspeeltjes voor vrouwen vormen hierop een uitzondering; bijna elke seksshop en elk erotisch postorderbedrijf verkoopt ze. Ik heb voor mijn onderzoek naar dit onderwerp gebruik gemaakt van verschillende erotische postorderbedrijven die niet uitsluitend op vrouwen zijn gericht, omdat de markt voor seksspeeltjes voor vrouwen nu eenmaal veel groter blijkt te zijn dan die voor porno voor vrouwen.

Om de representatie van vrouwelijke seksualiteit te analyseren, heb ik gebruik gemaakt van al het materiaal binnen de op vrouwen gerichte seksindustrie: websites, postordercatalogi, folders, video’s, teksten en foto’s. Welke beelden worden er in dit materiaal gerepresenteerd, en wat zegt dit over de wijze waarop vrouwelijke seksualiteit in deze branche wordt gezien en geconstrueerd?

Hoofdstuk I

Op vrouwen gerichte seksshops en erotische postorderbedrijven

In Nederland zijn er maar weinig speciaal op vrouwen gerichte seksshops. Vrouwen wordt vaak toegeschreven niet in het openbaar met seks bezig te durven zijn, waardoor zij eerder geneigd zouden zijn hun spullen via het Internet te bestellen dan een winkel binnen te stappen. Er is geen onderzoek gedaan naar deze these, maar als we het verhaal van Ludmilla, eigenares van een op vrouwen gerichte seksshop in Antwerpen, mogen geloven, zijn vrouwen als het om seks gaat erg verlegen:

“Ik probeer aan te voelen met welke intentie zij mij bellen. Als iemand bijvoorbeeld niets durft te benoemen, dan benoem ik ook nog helemaal niks en vertel ik in algemene bewoordingen wat ik zoal kan aanbieden. Dan komt de ander vanzelf. Door vragen te stellen probeer ik een duidelijk beeld te krijgen van wat de klant zoekt. Als ik bijvoorbeeld vraag of iemand een vibrator bedoelt of een dildo en er valt een stilte, dan weet ik dat ze het verschil niet kent en vraag ik gewoon: ‘Zal ik het je even uitleggen?’ Ik ga niet wachten tot die vrouw gaat bekennen dat ze niet weet wat het verschil is. Ik erken ook de gevoelens van de klant. ‘Inderdaad, mevrouw, ik kan me voorstellen dat het heel onoverzichtelijk is, er is ook zo veel, maar ik begrijp dat u toch wat wilt uitproberen. Weet u, ik vind het eigenlijk al heel leuk dat u belt.’ Veel vrouwen komen dan los en zijn verbaasd dat ze zo goed over zichzelf kunnen praten. (Hoek (1999), p. 19)

Vrouwen worden in dit interview verbeeld als terughoudend en verlegen, en er zou dus een veilige en ‘vrouwvriendelijke’ sfeer gecreëerd moeten worden waarbinnen vrouwen wel uit hun schulp komen. Vrouwen kunnen nauwelijks terecht in ‘gewone’ seksshops, omdat het personeel vaak mannelijk is, het aanbod op mannen is gericht, en er alleen maar mannen rondlopen. Daarom zijn er speciaal op vrouwen gerichte seksshops. Hier zouden de inrichting, het personeel en het aanbod meer op vrouwen zijn gericht. Christine le Duc is zo’n seksshop. De winkel is in 1968 opgericht door Hans Hartog met het idee erotiek toegankelijker te maken voor een groter publiek. Inmiddels heeft de winkel 33 filialen en een vrouwvriendelijk imago met Ank de Vries als directeur en 83 procent vrouwelijke verkopers. Veertig procent van de klanten is vrouw². Verder bestaat er in Nederland Female & Partners, de eerste seksshop voor vrouwen, die in 1992 werd gevestigd in Amsterdam, en de winkel Stout, sinds 1998 in Amsterdam.

Naast winkels spelen postordercatalogi een grote rol in het aanbod van erotisch materiaal voor vrouwen. Postorder heeft het voordeel dat vrouwen anoniem, zonder een

² Bron: Het moet wel spannend blijven (2003). Interview met Ank de Vries. Auteur onbekend. *NRC Handelsblad*, 20 januari, 11.

seksshop in te hoeven, van alles kunnen bestellen zonder zich te schamen. Sommige postorderbedrijven zijn meer op vrouwen gericht dan andere. Pabo, een van de bekendste erotische postorderbedrijven in Nederland, heeft bijvoorbeeld een groot assortiment vrouwenspeeltjes, en om deze reden wordt er ook veel aan vrouwelijke klanten verkocht. Het Internet heeft een belangrijke functie binnen de postorderwereld, omdat de *online* postorderbedrijven zeer toegankelijk zijn voor vrouwen en mannen thuis. In dit hoofdstuk zal duidelijk worden hoe vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd in de ‘vrouwvriendelijke’ seksshops en postorderbedrijven in Nederland.

Hoofdstuk I.a.

Op vrouwen gerichte seksshops

Christine le Duc³

Afb. 1

Christine le Duc is met haar 33 winkels de grootste sekswinkelketen die zichzelf ‘vrouwvriendelijk’ noemt. In een interview in *De Twentse Courant: Turbantia* zet Ank de Vries, directeur van de grote winkelketen, de verschillen uit met een gewone seksshop. Op de eerste plaats legt ze uit waarom Christine le Duc volgens haar een erotiekwinkel is en geen seksshop: “De Vries protesteert heftig als

het woord ‘sekswinkel’ valt. ‘Het woord seksshop heeft een andere dimensie. In onze winkels zijn geen videocabines en er worden geen producten onder de toonbank verkocht’². Ook wijst ze op het open karakter van de winkel. “‘Vanuit de etalages kun je de winkel in kijken.’ Van het woord groezelig wil zij dan ook niets horen. Christine le Duc is dus ook niet te vinden in ranzige achterafsteegjes, maar in de betere winkelstraten’³. Deze beide citaten wijzen op sfeer en openheid. Een open sfeer en weinig louche imago dragen volgens de directeur bij aan de toegankelijkheid voor vrouwen. Daarnaast is 83 procent van de verkopers vrouw, wat vrouwen een minder opgelaten gevoel zou bezorgen dan een seksshop met mannelijke verkopers, donkere hoekjes en alleen maar mannelijke klanten. Veiligheid en

³ Zie afbeelding 1, uit eigen fotocollectie.

² Bron: Megens, M. (2003), p. onbekend.

³ Bron: idem.

intimiteit spelen dus een grote rol in deze opvatting van ‘vrouwvriendelijkheid’. In ‘gewone’ seksshops worden vaak harde pornofilms gedraaid waar de (mannelijke) verkoper soms ook nog naar kijkt. Dit gebeurt bij Christine le Duc niet. Vrouwen vinden het echter nog steeds eng om alleen een dergelijke winkel binnen te stappen: “‘Hele volksstammen vrouwen komen nog alleen met vriendinnen of met hun man’”⁴. Vooraan in de winkel⁵ hangt aan de rechterkant de lingerie, daarachter staat de kinky lingerie met de bijbehorende artikelen (handboeien, zweepen en slings⁶), in het midden staan condooms en andere kleine waren, aan de linker zijkant is een hele muur met seksspeeltjes, voornamelijk voor vrouwen maar ook voor mannen, en achterin de winkel staan de video’s. de lingerie voor in de winkel is de meest ‘gewone’ lingerie: Slipjes, strings en bh’s worden in allerlei kleuren verkocht. De ‘kinky’ lingerie voor vrouwen bestaat uit catsuits, leren en latex topjes, rokjes en strings. Vaak zitten er gaten op essentiële plekken, bijvoorbeeld bij de borsten, vagina of anus. De lingerie is voor vrouwen bedoeld, maar de poses van de vrouwen op de verpakkingen zijn vaak dermate uitdagend dat het materiaal bedoeld lijkt te zijn om iemand te verleiden. De vrouw als verleidster door middel van erotische lingerie is het beeld dat wordt geschetst. Het verleidende aspect is hier anders vormgegeven dan bijvoorbeeld in de reclamefoto’s van lingerie zoals we die bij warenhuizen en normale lingeriewinkels tegenkomen; daar wordt het verleidelijke dikwijls gekoppeld aan zachtheid en liefde. De gebruikte kleuren zijn wit, crème, lila en zachtroze. Het erotische tintje dat Christine le Duc aan de lingerie en daarmee aan vrouwelijkheid koppelt, is ondeugender en spannender. Op dit aspect zal dieper worden ingegaan in Hoofdstuk IV. Ook de lingerie voor heren heeft een ondeugend tintje. Sommige slips zijn van doorzichtige stof, andere hebben, net als bij de dameslingerie, een open kruis. Opvallend is, dat de heren op de verpakking niet zichtbaar zijn; terwijl de dames zich duidelijk integraal laten bekijken, ook als het alleen om een slip gaat, zien we van heren alleen het essentiële: een stukje buik, de bovenbenen, en alles wat zich daartussen bevindt. De mannen bieden zich niet aan; waar er een penis zichtbaar is, is die niet in erectie. De dames lijken in opgewonden staat, klaar om seks te hebben. Ook op de verpakkingsmaterialen van de S/m-artikelen en -pakketten staan meestal vrouwen afgebeeld: vrouwen met maskers, vrouwen met tepelklemmen, vrouwen met pols- en enkelboeien, vrouwen met bits⁷ en vrouwen met collars⁸. Deze attributen benadrukken allemaal een onderdanige positie van

⁴ Bron: idem.

⁵ Amsterdamsestraatweg 310 te Utrecht.

⁶ Een soort hangmatje om seks in te bedrijven.

⁷ Een bit is een balletje dat in de mond wordt gestopt zodat een onderdanige persoon niet meer kan praten.

⁸ Een collar is een halsband die de onderdanige positie van een slaaf/slavin aanduidt.

degene die is afgebeeld. Dit zijn dus meestal vrouwen. Een enkele keer zien we ook mannen afgebeeld met een masker of penisring. Op het gebied van pornofilms heeft Christine le Duc vrouwelijke toeschouwers weinig te bieden. Behalve de films van Andrew Blake, die doorgaans ‘vrouwvriendelijk’ worden genoemd, verkoopt de winkel vooral heel veel films die duidelijk voor mannen zijn gemaakt. Vrouwen zijn hierin altijd objecten en aan het perspectief van een vrouwelijke toeschouwer is geen aandacht besteed. Lesbische films zijn gericht op een mannelijke toeschouwer, en op de meeste banden zien we teksten als:

[Bij een video over dikke vrouwen:] Ze zijn nat, ze zijn vet en ze zijn extreem geil. Bij deze meiden moet het een onsje meer zijn.

[Bij een video over kleine vrouwen:] Deze kleine hete bliksems willen het liefst zo diep mogelijk geramd worden door de grootste pikken. Kijk en huiver.

[Bij een video over ‘oude’ vrouwen:] Oude vrouwen met een sexuele drift van een 18-jarige. Kijk hoe deze oma's grote pikken vermorzelen. (Bron: <http://www.le-duc.nl>)

Behalve dat denigrerende woorden als “vet” worden gebruikt, worden vrouwen vaak in een passieve rol gedrukt in dit soort teksten. Het tweede tekstfragment is hiervan een voorbeeld. De “kleine hete bliksems” willen *worden* geramd. Het derde fragment maakt vrouwelijke seksualiteit niet passief, maar juist actief. Het verbindt ‘oude’ vrouwen (het gaat hier om veertigers en vijftigers) met gevaar; ‘vermorzelen’ doet immers denken aan het begrip *vagina dentata*⁹. Dit betekent

Afb. 2

letterlijk vertaald ‘bijtende vagina’. Het beeld van een oudere vrouw met bijtende vagina, zoals in het laatste tekstfragment wordt verbeeld, doet denken aan Freuds omschrijving van het castratiecomplex. In hun fallische fase verlangen jongetjes volgens Freud¹⁰ naar hun moeder en willen ze af van hun vader. Dit wordt het Oedipuscomplex genoemd. Als een jongen erachter komt dat zijn moeder geen penis heeft, wordt dit Oedipuscomplex echter overgezet in een castratiecomplex: bij het zien van een vagina als *vagina dentata* overvalt hem de angst ook gecastreerd te raken.

Op de website van Christine le Duc komen meestal verbeeldingen van een passieve vrouwelijke seksualiteit voor. Als er echter wel een keer een actieve houding vanuit de vrouw wordt beschreven, is dit gelijk een gevaarlijke, angstaanjagende houding. De ‘vermorzelende’ vagina is dan ook niet toevallig een beschrijving bij een video van oudere vrouwen; er wordt, net als bij Freuds beschrijving van het castratiecomplex, seksueel contact gesuggereerd met

⁹ Zie afbeelding 2, bron: <http://www.rotten.com/library/sex/vagina-dentata>

¹⁰ Bron: Freud, S. (1973), p. 163

een moederfiguur. De aanduiding van “oma’s” verwijst dan naar de positie van de man in zijn gezinssituatie: hijzelf heeft de leeftijd van vader en zijn moeder is de oma van zijn kinderen. De vrouwen op de video zijn immers te jong om oma te zijn van een volwassen man.

Female & Partners¹¹

Afb. 3

Female & Partners bestaat sinds 1992, en is door vrouwen opgericht voor vrouwen (en hun partners). De winkel pretendeert een eerlijk advies te geven, en biedt naar eigen zeggen een plek om op je gemak en met plezier erotische inkopen te doen¹². De winkel is goed bereikbaar, aangezien deze zich bevindt op de Spuistraat 100 te Amsterdam, vlakbij de

Dam. Er werken uitsluitend vrouwelijke verkopers. Hoewel de uitstraling van de Female & Partners website doet vermoeden dat het om een grote winkel gaat, is dit niet waar; de winkel is niet groter dan een gemiddelde seksshop. Het assortiment is dan ook niet zo groot, maar wel divers. Er worden bijvoorbeeld verschillende soorten lingerie verkocht: de lingerie van de merken *Undressed* en *Ariane*, die qua uitstraling totaal van elkaar verschillen, en de meer fetish lingerie. Hieronder wordt leer, lak en rubber verstaan. Op de representatie van vrouwelijke seksualiteit in lingerie wordt in Hoofdstuk IV nog ingegaan, maar belangrijk is dat er bij Female & Partners voor elke vrouw wat wils is. Ook verkoopt Female & Partners herenlingerie. Opvallend is dat de lingerie niet is voorverpakt, waardoor we niet te maken krijgen met beeldvorming door een op de verpakking afgebeelde dame of heer die de lingerie draagt. Waar we bij Christine le Duc hebben gezien dat vrouwen op de verpakkingen van lingerie worden verbeeld als verleidelijk voor de ander, wordt de lingerie bij Female & Partners verkocht zonder een voorgeprogrammeerd verlangen; je hoeft je als klant niet gelijk te identificeren met vrouwen op foto's die een bepaald seksueel gedrag vertonen. Ook met betrekking tot de S/m-artikelen ben ik iets opvallends tegengekomen: niet alle artikelen geven een rolverhouding weer van een dominante man en een onderdanige vrouw. Zo worden er tepelklemmen verkocht met op de verpakking een foto van een man die ze draagt. Meestal, ook bij Christine le Duc, staan er op de foto's bij dit soort attributen vrouwen afgedrukt. Het videoassortiment is ook een stuk selectiever dan bij Christine le Duc. Er worden films van

¹¹ Zie afbeelding 3, bron: <http://femaleandpartners.nl>

¹² Bron: <http://www.femaleandpartners.nl>

Andrew Blake en Candida Royalle¹³ verkocht, evenals fetish films, films van Michael Ninn en films van de merken Platinum en Hustler. Op mijn vraag of Ninn, Platinum en Hustler ook daadwerkelijk door vrouwen worden gekocht, antwoordde de verkoopster: “Eerst verkochten we alleen maar vrouwvriendelijke pornofilms, maar we kregen de vraag naar iets harders”. Zij bevestigde mijn vraag of de films niet vooral voor mannen zijn gemaakt, en aangezien de films nog maar sinds kort in de winkel liggen, is het nog niet duidelijk of vrouwen ze ook echt zullen kopen. Voor een verdere analyse van representatie van vrouwelijke seksualiteit in pornofilms, zie Hoofdstuk II. Bij de video’s lagen ook de nodige instructievideo’s, voornamelijk van het merk *Learning*. Deze video’s zijn bedoeld voor beginnende S/m-spelers, met zowel dominante mannen en onderdanige vrouwen als een omgekeerde machtsverhouding. Female & Partners heeft tot slot nog een hoekje met massageoliën en een paar erotische romans, en een redelijk uitgebreid assortiment vibrators van de duurdere kwaliteitsmerken. Zo kwam ik hier vibrators tegen van het merk Natural Contours¹⁴, die ik behalve op het Internet nog nooit ergens ben tegengekomen. Het assortiment boekjes en massageoliën is in vergelijking met Christine le Duc erg beperkt; de winkel richt zich voornamelijk op lingerie en (fetish) kleding.

Hoewel er in de winkel nauwelijks vrouwen worden afgebeeld op verpakkingen van bijvoorbeeld lingerie, staan er wel foto’s op de website van Female & Partners. Opvallend is echter dat de vrouwelijke seksualiteit hier op een niet-conventionele manier wordt verbeeld. Op afbeelding 4¹⁵ bijvoorbeeld zien we een vrouw met rode, vrouwelijke lingerie aan (met

Afb. 4

rozen), maar zichzelf voldoet niet aan een clichébeeld van vrouwelijkheid. Deze vrouw kijkt de toeschouwer aan. Dit doet ze echter niet op een verleidelijke manier, maar eerder met een blik die zegt: blijf uit mijn buurt. Ze kijkt boos en haar mondhoeken staan naar beneden. Haar make-up is zwaar; ze heeft zwarte randen om haar ogen, die toch al dwars door je heen kijken, en op haar lippen zit felrode lippenstift. Haar haar valt stijl naar beneden, ze heeft een hand in haar zij. Hoewel de associatie gemaakt zouden kunnen worden met het (stereotiepe) beeld van de *femme fatale*, is er een verschil: deze vrouw is niet verleidelijk. Ook de andere foto’s op de website van Female & Partners tonen vrouwen op een krachtige, maar niet verleidelijke

¹³ Zie Hoofdstuk II

¹⁴ Zie Hoofdstuk III

¹⁵ Bron: <http://www.femaleandpartners.nl>

manier¹⁶. Sommige vrouwen zijn van onderen gefotografeerd, wat hen hoger en dus machtiger maakt.

Stout

In 1998 besloot Jeannette Westerveld haar eigen seksshop te openen: Stout¹⁷. De winkel ontstond uit het idee dat “vrouwen heel goed weten wat ze willen als het om erotisch gaat”¹⁸, en er worden daarom alleen kwalitatief hoogwaardige producten verkocht. Sinds kort heeft Stout ook een eigen *online* catalogus. De winkel heeft, evenals de twee hiervoor genoemde seksshops, geen seksshopimago. De winkel ziet er van buiten uit als een linteriewinkel, met op de etalagepoppen een linteriesetje. Dat de winkel in de etage onder de ingang ook wat spannendere zaken verkoopt, kan een argeloze voorbijganger niet vermoeden. Het assortiment is groot, maar vooral opvallend is de kwaliteit van de verkochte artikelen. Hier houdt de winkel een eigen visie op na:

Stout heeft haar diversiteit aan producten langzamerhand uitgebreid. Zo is er een ruime keuze uit linterie waarbij onder andere geselecteerd is op exclusiviteit. Met ontwerpen en stoffen die direct van invloed zijn op uw stemming. Ook de keuze uit massage-, verzorgingsproducten, video's en artikelen voor in en om het bed is toegenomen. Soms echter is het aanbod geslonken, simpelweg omdat de kwaliteit te wensen overlaat. De meeste speeltjes bijvoorbeeld komen niet door onze strenge selectie waarbij o.a. gelet wordt op veiligheid, geluid, hygiëne en esthetiek. Maar natuurlijk hoeft niet alles te voldoen aan de Stout-standaard. Sommige producten zijn zo grappig dat we ze u niet willen onthouden. Die nemen we dan op proef op in ons assortiment. (bron: www.shespot.nl/spelen/stout/index08.html)

Er is dus zoiets als een ‘Stout-standaard’ waaraan het assortiment wordt getoetst.

Exclusiviteit, veiligheid, geluid, hygiëne en schoonheid zijn ingrediënten van deze standaard. Seks moet veilig en hygiënisch zijn, speeltjes moeten geen geluidsoverlast bezorgen, en de artikelen moeten er nog goed uitzien ook. De vrouwelijke klant wordt met deze eisen, die haast doen geloven dat er een Kema-keur aan te pas is gekomen, gemaakt tot een degelijke huisvrouw die alleen maar kwaliteitsartikelen koopt. Dit is een bekende rol, die vrouwen al jarenlang toegewezen krijgen.

Niet alleen worden vrouwen door Stout gemaakt tot degelijke huisvrouw; ook is plezier belangrijk. Dit valt niet alleen af te leiden uit de naam van de winkel, die associaties

¹⁶ Hiervan zal nog een voorbeeld worden gegeven in Hoofdstuk IV.

¹⁷ Berenstraat 9 te Amsterdam

¹⁸ Bron: <http://www.shespot.nl/spelen/stout/index08.html>

oproept met (kinderlijk) ondeugend en dus spanning, maar eveneens uit de tekstjes bij de producten:

Groot, lang, dik, dun; ook dildo's zijn er in alle soorten en maten. En gelukkig ook in leuke kleurtjes. Stout heeft voor u een uitbundige parade aan genotsstaven uitgezocht. De meeste zijn gemaakt van zacht siliconenmateriaal. Ze zijn bovendien geschikt om in een harnas voor te binden vanwege hun brede onderkantje. 't Is tenslotte geven en nemen. (bron: idem)

De winkel zegt niet voor ons te kunnen bepalen wat geil of erotisch is. Dit maakt de winkel pretentieloos. Hoewel er een selectie is die ervoor zorgt dat de klant geen kwalitatief slecht product koopt, is er toch nog een ruime invulling te geven aan eigen smaak. Seksuele beleving, draagt Stout uit, is subjectief:

Tsja, smaak. Wat is erotisch of geil, hoe soft is soft porno, wie houdt waar van en ga zo maar door. Wij hebben ónze voorkeuren hier natuurlijk gerangschikt, maar vraag ons niet naar de criteria. Wij houden van deze films puur op basis van ons gevoel. En dat gevoel loopt uiteen van Blake naar Royale- twee totaal verschillende filmmakers. Om het nog iets ingewikkelder te maken heeft Stout besloten om het aanbod per regisseur te variëren. Ontdek zelf wat u aanspreekt. Er is in ieder geval genoeg keuze. (bron: idem)

Stout heeft dus niet een categorie 'vrouwvriendelijk' bepaald, wat tot voordeel heeft dat er een ruimer aanbod getoond kan worden. Niet alle vrouwvriendelijke pornofilms zijn immers opwindend, en bovendien is het moeilijk te definiëren wat vrouwvriendelijk is (zie Inleiding). Geen pretenties dus, maar een aangegeven subjectief assortiment met de boodschap: kijkt u zelf maar wat u leuk vindt. De films die worden verkocht staan overigens grotendeels wel bekend als 'vrouwvriendelijk', maar Stout heeft zich door deze stempel niet laten beperken. Zo zien we films van *Velvet*, Candida Royale en Andrew Blake, maar ook films van onbekendere filmmakers. Stereotiepe beelden treffen we wel aan in het aanbod; zo zien we films met de titels *Beauty Captured*, *New Wave Hookers* en *Bathroomsluts*. Toch maakt de opmerking dat smaak verschilt en dat het assortiment is samengesteld uit eigen voorkeuren, de stereotiepe beelden minder opgelegd. De klant wordt zelf tot denken aangezet: wat wil zij zien? Er zit met het aangeven van subjectiviteit geen enkel normatief karakter in het aanbod. Ook bij het overige aanbod vinden we weinig normatieve beelden (foto's/teksten). Bij de foto's van de vibrators op de website zien we geen dames waarmee we ons moeten identificeren, en de teksten houden ons evenmin een stereotiepe beeld voor. Meestal wordt beschreven hoe het product werkt.

Hoofdstuk I.b.

Erotische postorderbedrijven

In deze paragraaf zullen voornamelijk postorderbedrijven worden besproken die zich hoofdzakelijk op vrouwelijke klanten richten, of in elk geval een groot assortiment voor vrouwen in de collectie hebben. Ik zal niet ingaan op de representatie in het assortiment zelf, omdat dit in de volgende hoofdstukken over pornofilms, vrouwenspeeltjes en lingerie al gebeurt. Meer zal ik kijken naar algemene beelden van vrouwelijke seksualiteit binnen het postorderbedrijf.

Pabo

Het erotische postorderbedrijf Pabo is een van de grootste van Nederland en heeft in verhouding tot de meeste postorderbedrijven een enorm aanbod voor vrouwen. Lingerie, seksspeeltjes voor vrouwen en erotische vrouwenkleding vormen het grootste deel van het assortiment. Dat is dan ook de reden dat het bedrijf in dit hoofdstuk is opgenomen; het bedrijf richt zich niet speciaal op vrouwen. De beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit bij seksspeeltjes en lingerie van Pabo zal worden besproken in de volgende hoofdstukken. Het postorderbedrijf verkoopt naast lingerie, kleding en speeltjes, ook schoenen. De beelden van vrouwelijke seksualiteit die hier opduiken zijn opvallend:

FEMALE DESIRES

Sommige mannen vallen op borsten, anderen vallen op billen en benen en de rest valt op voeten. Een vrouw is extra sexy wanneer zij gehuld is in mooie schoenen of laarzen.

Daarom, een compleet nieuwe lijn damesschoenen. Exclusief voor Pabo, passend bij elke garderobe en voor elke gelegenheid! "Walking on high heels", "Sexy Longlegs", trendy kleurtjes, leuke accenten en duizelingwekkende hoogtes... Eén blik op je sexy, eindeloos lange benen en hij is niet meer te houden...! (Bron: *Pabo* (2003). Lentenummer, p. 44)

De schoenen worden deelgemaakt van de vrouwelijke seksualiteit doordat ze zelf staan voor 'verleidelijk'. Ook de illustraties sluiten aan bij deze tekst; we zien twee gelaarsde naakte vrouwen op die de toeschouwer uitdagend aankijken. Niet de laarzen vragen de aandacht, maar de vrouwelijke seksualiteit. De laarzen *an sich* hebben geen seksuele connotatie, maar deze wordt met behulp van de context (de foto's van de vrouwen en de bijbehorende tekst) wel gecreëerd. Je 'koopt' met deze laarzen dus (een geconstrueerde) seksualiteit. Vrouwelijke seksualiteit is bedoeld als verleidelijk, en wordt gebruikt om anderen in de stemming te

brengen. De vrouwen in de gids en op de website lijken dan ook op vrouwen in gewone pornofilms, met onnatuurlijk grote borsten, te zware, ordinaire make-up en onnatuurlijk geverfd haar.

Een ander fenomeen in de Pabo-gids, is het toekennen van vrouwelijke seksualiteit aan seksspeeltjes voor mannen. De volgende tekst is hiervan een voorbeeld:

VIBREREND POESJE ZOEKT MAN MET ERVARING!

SEXY LEXY

Een heerlijk strak, maagdelijk vibrerend poesje en kontje in super stretchy flesh-like materiaal. Sexy Lexy staat garant voor superspannende sexavonturen. Ze is verslaafd aan sex en wil keer op keer gepenetreerd worden. Als je haar penetreert, voel je hoe haar soepele schaamlippen gretig je penis omhelzen. Het voelt heerlijk strak aan. Door het vibrerend eitje – dat achterin de schacht geplaatst kan worden – trilt ze van genot. Je voert de vibraties op, zij wordt gek van verlangen en jij kunt nog nét je hoogtepunt uitstellen, zodat jullie nog langer kunnen genieten. Uiteindelijk komen jullie tegelijkertijd kreunend klaar. (Bron: *Pabo* (2003). Lentenummer, p. 93)

Door het speeltje zo te vervrouwelijken, lijkt het net of er een echte vrouw wordt beschreven. Met name de laatste drie zinnen, waarin zelfs wordt gesuggereerd dat zelfs het kreunen van de vrouw met het speeltje wordt nagebootst, beschrijven een vrouwelijke seksuele beleving. De zin “Ze is verslaafd aan sex en wil keer op keer gepenetreerd worden” beschrijft een stereotiepe beeld van de op seks beluste vrouw; de woorden “strak” en “maagdelijk” verwijzen naar het stereotiepe beeld van de Lolitavrouw en “gretig” is wederom een verwijzing naar lust. Deze termen zijn, als de nagebootste perfectie, zelfs normatief; een lekkere vrouw heeft deze eigenschappen. Daarmee worden niet alleen vrouwelijke kenmerken toebedeeld aan het speeltje, ook wordt er een ideale vrouw geconstrueerd.

Mail & Female

Dit postorderbedrijf heeft een prachtige website, waarop niet alleen producten worden verkocht, maar waar ook zelfreflectie plaatsvindt. Zo heeft het bedrijf een visie die het wil uitdragen:

Onze opvatting is dat seks en erotiek voor iedereen een vrolijk en diepgaand aspect van het leven zou moeten zijn. Wij willen ontdekken hoe we dat voor onszelf voor elkaar kunnen krijgen. We willen dat laten zien en er aan bijdragen dat ook andere vrouwen zelf vorm en inhoud aan hun lust en geilheid kunnen geven. (Bron: <http://www.mailfemale.nl>)

Dit ‘ontdekken’ speelt op de website een grote rol, doordat er voorlichting wordt gegeven, die vrouwen in staat stelt hun eigen seksuele beleving te bekijken en ontdekken. Zo wordt er in ‘Meer weten’ aandacht besteed aan BDSM (bondage en sado-masochisme), vibrators, dildo’s, anale seks en massage. Heersende taboes over BDSM en anale seks worden doorbroken door erop te wijzen dat alles goed is als het goed voelt. Niet de nare kanten, maar de prettige kanten van deze vormen van seks worden benoemd:

Dit gevoel is de basis van BDSM. Iedereen zal het bovenstaande herkennen en warme herinneringen koesteren. Over BDSM (bondage, discipline, sado-masochisme) echter is veel misverstand en zijn er ook taboes. Toch valt dat allemaal wel mee: het is nadrukkelijk spel, iedereen herkent wel in zichzelf iets van de rol die je wil (of moet) spelen als het om seks gaat en iedereen zal toegeven dat het iets bijzonders en positiefs is om je aan iemand anders in vol vertrouwen over te geven. (Bron: idem)

Dit soort teksten stellen lezers (m/v, maar vooral op vrouwen gericht) in staat onbevooroordeeld na te denken over hun eigen verlangens en grenzen. De website zet de lezeres niet aan tot gedrag waar zij geen zin in heeft, alles blijft in het kader van de eigen ontdekkingstocht. Het volgende stukje illustreert dit:

Anale seks is niet normaal. Laten we het zó zeggen dan is dat duidelijk. Echter en waarschijnlijk juist daarom, beleven veel mensen plezier en genot aan deze vorm van seks. In deze tijd waarin elk taboe geslecht moet worden wordt de "**bloem van ons achterwerk**" niet vergeten. Onze observatie is dat het steeds meer 'in' is om het eens van de andere kant te proberen. Maar, zoals bij alles, geldt in de seks bij uitstek het uitgangspunt dat jijzelf bepaalt wat je wilt! (Bron: idem)

Vrouwelijke seksualiteit is volgens de maaksters van de site dus ‘vrolijk en diepgaand’, een ontdekkingstocht waarbij alleen het subject kan bepalen wat hij/zij wil. Er is een forum om samen te ontdekken en bespreekbaar te maken hoe vrouwen over seks denken en hoe ze seksualiteit beleven. Geen fictie dus, maar vrouwen worden *als subject* aan het woord gelaten. Dit levert ervaringsverhalen op, evenals tips en discussies. Ook in het aanbod van speeltjes, video’s en andere producten wordt de ervaringsdeskundige (jij of ik) om een mening gevraagd. Bij elk product dat op de site wordt verkocht, kun je ‘geef je ervaring’ aanklikken. Dit geeft de vrouwelijke surfer de kans invloed te hebben op het aanbod, waardoor de site meer aansluiting kan vinden op de vrouwelijke seksuele beleving van de bezoekers van <http://www.mailfemale.nl>. Terwijl ‘vrouwelijke seksualiteit’ normaal als universeel gegeven wordt behandeld, is er nu ruimte voor individualiteit.

De vormgeving van de site ziet er heel anders uit dan bijvoorbeeld die van Pabo¹⁹. Nergens op de site zijn foto's te vinden van stereotiepe vrouwbeelden. De foto's die zijn gebruikt, zijn kunstzinnig, en schrijven geen normen voor.

We zien geen geile dames, *femmes fatales*, Lolita's of andere conventionele beelden van vrouwelijkheid. Bij de sieraden zien we alleen de sieraden zelf, en ook voor

sadomasochistische producten en vibrators geldt dit. Als het al nodig is om een heel lichaam te laten zien, bijvoorbeeld in het geval van het Riemenpakje²⁰, gebeurt dit heel anders dan bij bijvoorbeeld de sites van Christine le Duc of Pabo. Het

Afb. 5

riemenpakje is afgebeeld op een vrouwenlichaam, maar de afgebeelde vrouw staat 'neutraal', niet uitdagend. Ze kijkt naar beneden, wat geen associaties oproept met seks. De klant wordt dus niet geconfronteerd met voorgeprogrammeerde beelden van vrouwelijke seksualiteit, waardoor er ruimte overblijft tot eigen beeldvorming. Dit komt de ontdekkingstocht naar eigen seksualiteit ten goede. Ook de teksten bij de producten dragen hiertoe bij. Bij de *Viva* staafvibrator bijvoorbeeld is de volgende tekst gevoegd: "Uitstekende vibrator van zacht materiaal met vriendelijk geluid. Sommige vrouwen vinden het vinyl materiaal prettiger dan hard plastic. Realiseer je dat een zachte vibrator minder sterk vibreert dan een harde." De site heeft de intentie eerlijke en betrouwbare informatie gegeven, zonder daarbij een vaststaand beeld van vrouwelijke seksualiteit te vormen. De klant wordt voorgelicht, en kan dus zelf nagaan wat voor type product het beste bij haar past. Hoewel de site minder opgesmukt is dan de sites met blonde vrouwen in lingerie, is deze beslist niet saai of minder aantrekkelijk. De kunstzinnige foto's en goede informatie dragen namelijk bij aan het kijkplezier en aan eigen beeldvorming.

Toys4Her

Een andere speciaal op vrouwen gericht postorderbedrijf is Toys4Her. De site biedt, net als Mail & Female, informatie voor vrouwen die bezig zijn met seksualiteit. Dit gebeurt echter op een andere manier. We lezen niets over de bedoeling (visie) van de makers van de site, en de informatie die er wordt gegeven laat minder over aan de eigen beeldvorming dan de teksten op de site van Mail & Female. Er wordt meer *over* 'de vrouw' gesproken dan *door* vrouwen.

¹⁹ <http://www.pabo.nl>

²⁰ Zie afbeelding 5, bron: idem.

De website doet dit vooral onder één kopje: ‘**Vrouw en sex**’. Hier pretendeert de site van alles over vrouwelijke seksualiteit te vertellen, zoals ‘Het vrouwelijk Orgasme’ en ‘Seksuele problemen’. De teksten zetten niet echt aan tot denken over eigen seksuele beleving, maar wil de lezer iets leren:

Het vrouwelijk orgasme

7 waarheden over het vrouwelijk orgasme
 Open en eerlijk over seks praten ligt nog steeds moeilijk.
 Vooral tegen je partner. In de hoop een beetje klaarheid te scheppen zijn hier de 7
 waarheden over het vrouwelijk orgasme.
 Die jij en vooral je minnaar moeten weten. (Bron: <http://www.toys4her.nl>)

Hoewel de hierop volgende tekst wel duidelijk maakt dat elke vrouw anders klaarkomt, laat het woord ‘waarheden’ weinig ruimte over. Ook benadrukt de tekst negatieve aspecten van seks:

Aanrakingen die ZIJN EX tot het summum van genot brachten, werken niet (per se) bij jou.
 Zo onvoorspelbaar of wispelturig zijn vrouwelijke erogene zones.
 (En dan zwijgen we over de mentale als je nog maar denkt aan zijn seksuele pretjes met haar.)
 [...]
 Na de privé-les kan de overgang van zelfstimulatie naar partnerparticipatie wat vervelend zijn.
 Sekstherapeuten adviseren volgend trucje: Houd je partners hand vast en gids zijn vinger tot je een orgasme hebt.
 [...]
 Iets om rekening mee te houden is dat glijmiddel tijdens langdurige sex bijna onmisbaar is.
 Daarbij komt dat sommige vrouwen van nature al niet genoeg glijmiddel produceren. (Bron: idem)

Vrouwelijke seksualiteit wordt niet als een feestje gerepresenteerd, waarbij zelfkennis en ontdekkingen een grote rol spelen, maar als iets lastigs, iets wat alleen prettig is onder bepaalde voorwaarden.

Daarnaast zijn de beelden van vrouwelijke seksualiteit bij het productaanbod nogal eenzijdig. We zien bij de sadomasochistische producten alleen maar foto’s van vrouwen in een onderdanige positie, terwijl de speeltjes om te domineren een naam hebben die verwijst naar een mannelijke dominante rol: “Mister B Anal toy, Jelly buttplug Bullet”, “Mister B Tit-Toys, Screw-on”, “Mister B Cat-o-nine-tails rubber grip”, et cetera. Ook bij de beeldvorming rondom vrouwelijke lingerie zien we conventionele beelden van vrouwelijke seksualiteit: modellen showen in uitdagende posities lingerie. De kwaliteit van de foto’s en teksten²¹ is slecht, waardoor de site een goedkope uitstraling krijgt. De naam van de website en de poging

²¹ Slecht taalgebruik, grammaticale fouten, verkeerd leestekengebruik.

om iets voorlichtends te zeggen over ‘Vrouw en sex’, suggereert dat de site bestaande conventionele beelden van vrouwelijke seksualiteit doorbreekt, maar het tegenovergestelde is waar.

Hoofdstuk I.c.

Conclusie

Er zijn weinig op vrouwen gerichte seksshops. Alleen Christine le Duc, Stout en Female & Partners zijn bekend. Een van de kenmerken van deze winkels is het winkelimago. De winkels lijken in de verste verte niet op de normale seksshops, waar vaak pornografische films worden vertoond en voornamelijk mannelijke verkopers en klanten rondlopen. De op vrouwen gerichte winkels hebben een groot percentage vrouwelijke verkopers, die opener met klanten trachten te praten over hun behoeften. Het winkelimago houdt bovendien in dat er normaal licht brandt en er bij de ingang en in de etalage weinig pornografisch materiaal te zien is. Er zijn bovendien geen cabines waar de klant pornofilms kan bekijken. De winkels zijn gevestigd in normale winkelstraten, niet op de wallen of in steegjes achteraf. Deze invulling aan hoe vrouwen hun seksinkopen het liefst doen, benadrukt een verschil tussen mannelijke en vrouwelijke seksuele benadering, en impliceert dat vrouwen zich ongemakkelijk voelen in op mannen gerichte winkels. Ook wordt de suggestie gewekt dat vrouwen een veilige plek nodig hebben om uit hun schulp te kruipen, omdat zij minder open over seks kunnen praten dan mannen. Of dit ook werkelijk zo is, is in dit onderzoek niet onderzocht, maar in elk geval is dat hoe vrouwelijke seksualiteit in deze winkels wordt verbeeld. ‘Pornografie is mannelijk, erotisch vrouwelijk’ is een conventioneel beeld dat ook in de op vrouwen gerichte winkels wordt gerepresenteerd. Dit wordt heel duidelijk in hoe de winkeleigenaren hun seksshop of postorderbedrijf presenteren: ‘erotiekwinkel’ en ‘Erotiek Katalogus’ zijn veel voorkomende benoemingen in de branche. Daarnaast is de heteroseksuele norm, die wordt gerepresenteerd in de meeste van deze winkels, opvallend.

Er zijn ook wat onderlinge verschillen tussen de winkels. De representatie van vrouwelijke seksualiteit is bij Christine le Duc het conventioneelst, met alle stereotypen die daarbij komen kijken. Zestig procent van de klanten is man, en we zien de afgebeelde vrouwen bijna alleen maar in een conventionele rol: als object (video’s), als beschikbaar (op de foto’s van de lingerie) en als onderdanig (op het verpakkingsmateriaal van sadomasochistische materialen). Er is een paradox in de hoe vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd: hoewel de communicatie en de vorm van de winkel erg op de speciale

positie van vrouwen is gericht, blijkt het assortiment vrouwelijke seksualiteit toch vooral als verleidelijk voor mannen te representeren.

Bij Female & Partners is dit minder het geval; deze winkel probeert zo veel mogelijk voor vrouwen gemaakte pornofilms te verkopen. De website van deze sekswinkel bevat foto's die geen conventionele beelden van vrouwelijke seksualiteit verbeelden; vrouwelijkheid is niet inherent aan wat anderen aantrekkelijk vinden, maar wordt eerder op een zelfbewuste manier gerepresenteerd. De winkel richt zich op eveneens op vrouwen, maar doet dit dus op een minder stereotiepe manier.

Stout lijkt in de representatie op Female & Partners, maar is zich nog bewuster van de subjectieve keuze die de winkel heeft gemaakt met betrekking tot het assortiment. De klant wordt naar haar individuele seksuele beleving verwezen, wat de representatie diverser maakt. Ook verkoopt de winkel op lesbische vrouwen gerichte lesbische op vrouwen gerichte pornofilms, wat we bij Female & Partners en Christine le Duc niet zien. Ook dit getuigt van een bewuster inspelen op de individuele en niet vaststaande seksuele beleving en is dus deel van de representatie van vrouwelijke seksualiteit.

De op vrouwen gerichte erotische postorderbedrijven verschillen nogal van elkaar, zowel wat betreft hun imago als wat betreft het assortiment. Pabo richt zich met een enorm assortiment weliswaar ook op vrouwen, maar blijkt veel stereotiepe beelden te representeren. Vrouwelijke klanten worden aangespoord zich te identificeren met deze stereotypen door middel van teksten en foto's.

Bij Mail & Female is dit helemaal niet het geval; deze site breekt bestaande conventies af door de voorlichtende teksten, de prachtige foto's en het brede assortiment. Deze drie aspecten benadrukken niet een conventionele vrouwelijke seksualiteit, maar leggen de nadruk op de individuele seksuele beleving van de klant. Toys4Her tenslotte representeert vrouwelijke seksualiteit wel weer op een stereotiepe manier met traditionele beelden.

Opvallend is dat de beelden van vrouwelijke seksualiteit in de seksindustrie samen lijken te hangen met de visie op vrouwelijke seksualiteit. De winkels en postorderbedrijven met een duidelijke visie op erotiek en porno voor vrouwen en een relatief grotere vrouwelijke klantenkring (Female & Partners, Mail & Female en Stout) blijken vrouwelijkheid op een minder stereotiepe manier te representeren dan Pabo, Toys4Her en Christine le Duc, waar vrouwen meer een commercieel object zijn dan een object van hun eigen verlangen. In de laatst genoemde groep richt men zich voornamelijk op de vrouw als klant, wat als

‘vrouwvriendelijk’ wordt gezien, terwijl de eerst genoemde bedrijven de conventionele stereotypen en oppositionele dichotomieën van vrouwelijke versus mannelijke seksualiteit opbreken. Een van de sleutels tot een minder categoriserende beeldvorming blijkt diversiteit te zijn; niet alle vrouwen hebben dezelfde seksualiteitsbeleving. Een nadruk op het hebben van eigen voorkeuren en keuzevrijheid in verschillende soorten lingerie, pornofilms en speeltjes werkt individualiteit in de hand. Ook blijkt vrouwelijke seksualiteit dan veel meer te zijn dan het aantrekkelijk zijn voor een ander.

Hoofdstuk II

Pornofilms voor vrouwen?

Op vrouwen gerichte pornofilms besteden vaak meer aandacht aan entourage; er wordt een verhaal verteld en bovendien is er veel aandacht besteed aan kleding, muziek, et cetera. Dit zou eraan moeten bijdragen dat vrouwen er graag naar kijken. Klinisch psychologe Ellen Laan heeft aan de Universiteit van Amsterdam twaalf jaar lang onderzoek gedaan naar vrouwelijke seksuele beleving. In een interview met *De Morgen* zegt zij:

Vroeger dacht ik: dit is gewoon socialisatie", zegt Ellen Laan. "Vrouwen genieten er niet van, omdat ze denken dat het niet mag. Daar ben ik nu niet meer van overtuigd. Vrouwen hebben gewoon minder interesse voor porno. Vrouwvriendelijke porno vinden ze aangenamer, omdat ze zich beter kunnen inleven in de rol van de vrouw. In harde porno die vrouwonvriendelijk is, doet zij al het werk, en de man geniet ervan. (Bron: Serneels (2001), p. onbekend²²)

Laan is ervan overtuigd dat mannen en vrouwen evenveel seksuele prikkels hebben, maar "op externe visuele prikkels scoren mannen veel hoger dan vrouwen" (bron: idem). Omdat identificatie en entourage een belangrijke rol zouden spelen bij de vrouwelijke beleving van pornofilms, is het dus voor de handliggend dat de films die aan vrouwen wordt verkocht, er anders uitzien dan 'gewone' pornofilms. In dit hoofdstuk wordt vooral gekeken naar de representatie van vrouwelijke seksualiteit in pornofilms die aan vrouwen wordt verkocht.

Toen ik de *Davy's Erotheek*²³ binnenkwam met de vraag een paar pornofilms te huren die voor vrouwen waren gemaakt, zei de man achter de balie dat hij me moest teleurstellen: volgens hem was 99,8 procent van de pornofilms voor mannen gemaakt. Op mijn vraag of vrouwen er dan ook niet graag naar kijken, zei hij: "Weet je wat? Ik geef je een paar banden mee die ik ook met mijn vrouw zou durven kijken". Samen met de eigenaar van de zaak zocht hij een paar banden uit. De eerste band die ik bekeek heette *British HOUSEWIVES FANTASIES* (Ben Dover, 1997), maar deze band bleek niet op vrouwen te zijn gericht: de kijker ziet de film vanuit het perspectief van de twee mannelijke personages. Ze vragen zich hardop af of de vrouw het wel fijn zou vinden, maar het verhaal vertelt dat ze hun taal niet spreekt, waardoor ze haar niks kunnen vragen. De vrouw wordt met deze taalbarrière monddood gemaakt, en de mannen doen met haar wat *zij* lekker vinden of denken wat de vrouw lekker vindt. Dat deze film niet voor een vrouwelijk publiek is gemaakt, werd me al gauw duidelijk. Dit komt niet alleen door wat er zich in de film afspeelt, maar ook door de

²² Zie ook: <http://www.pv.be/nl/scripts/index.htm>

²³ Een videotheek voor pornofilms, gelegen aan de Amsterdamsestraatweg in Utrecht.

wat de kijker ziet. We zien het beeld namelijk alleen door de ogen van een mannelijke kijker: we zien de vrouw in de camera kijken, en zich blootstellen voor de kijker. Haar vagina en anus worden uitdagend voor de camera wijd getrokken, terwijl we praktisch niets van de mannen zien. Hierdoor zou het voor een man gemakkelijker zijn zich te identificeren met de mannelijke acteur; hij ziet de film vanuit zijn perspectief. In de *Inleiding* zagen we ‘vijf geboden voor vrouwvriendelijke porno’. Eén van die geboden is:

Stijl. Speelsheid en een visuele stijl maken de film aangenamer. Lichamen komen in beeld terwijl ze gestreeld worden, met veel aandacht voor de opwindende details. Het erotische aspect kan ook ergens anders liggen dan tussen de benen of bij de borsten. De schoonheid van een mannenlichaam moet in beeld gebracht worden. (Bron: <http://www.pv.be/nl/scripts/index.htm>)

De vrouwelijke toeschouwer kijkt niet met de vrouw, maar met de mannen mee, waardoor zij *hun* lustprojecties ziet. De vrouw in de film is bovendien passief; zij ondergaat het gebeuren zonder dat zij kan aangeven of zij het prettig vindt of niet. Vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd als monddood, passief, ondergaand. Tegelijkertijd worden de vrouwen als geile, naar seks snakkende sletten afgebeeld. Dit blijkt onder meer uit de tekst achter op de videohoes.

Opgevolgd door het succes van mijn 1^e HWF video ben ik overstromd door geile huisvrouwjes, die niet konden wachten om zich te laten uitwonen in het 2^e deel van deze serie. Dus, met de camera in de hand, ging ik op bezoek bij deze geile mukkels die, onder het oog van de camera pijpten, neukten en zich dubbel lieten penetreren. Het is een silicone vrije zone en de show gaat van start met **Lucia**, een geile slet met rood haar en een heerlijk lichaam. **Pascal** en **Bob** verwennen haar dubbel met hun harde pik, een ervaring die ze zich nog lang zal blijven herinneren. De volgende die in de rij stond om haar heerlijke kontgat aan te bieden was **Louise**; een plattelands sletje met een geile kont en een vreselijke behoefte aan een harde lul! Daarna kwamen de twee mollige lekkertjes **Avril** & **Mandi** aan de beurt om zich vervolgens door Pascal zijn hete sperma te laten onderspuiten. Zij werden opgevolgd door **Lisa**, een brutale brunette met een voorliefde voor een stijve pik in haar kont en nog eentje in haar kletsnatte kutje. De laatste die kon genieten van Pascal's harde lul in haar gat, was de ondeugende **Natasha**, een dame op leeftijd met een super fit lichaam en een maagdelijke anus, die goed geboord zal worden!²⁴

Teksten en films als deze ben ik tijdens mijn zoektocht niet vaker tegengekomen. Dit voorbeeld heb ik gebruikt om te laten zien dat het in de ‘gewone’ branche moeilijk is pornofilms voor vrouwen te vinden, omdat verkopers in deze branche vaak niet zo op de hoogte lijken te zijn van dit genre films. De enige door deze verkoper meegegeven film die ook in op vrouwen gerichte seksshops wordt verkocht, was een film van Andrew Blake. De ‘erotheek’ bleek overigens achteraf bijna alle films in het assortiment te hebben die ik voor dit

²⁴ Bron: Dover, Ben (1997). *British HOUSEWIVES FANTASIES*. H.O.M. VISION B.V. ARTWORK.

onderzoek nodig had, maar bleek dit domweg niet te weten. Ik heb ze eerst zelf in de op vrouwen gerichte branche moeten zoeken. De regisseurs en merken die ik hier analyseer, zijn: Andrew Blake, Candida Royalle, *Velvet* en *Hot Lesbian Showers*.

Andrew Blake

Andrew Blake heeft al heel wat (porno)filmtitels op zijn naam staan. Hij is een zeer gerespecteerd filmmaker, die erom bekend staat vrouwen mooi en respectvol neer te zetten. In een interview met Alessio Christianini komt dit aspect onder meer aan het licht:

Je films zijn meer kunstwerken dan porno films, je zou kunnen spreken van 'erotic art'. Je bent waarschijnlijk een van de weinige die ook veel vrouwen onder hun publiek mogen scharen. Houd je bij de productie van je films rekening met het vrouwelijke publiek?

Eigenlijk denk ik helemaal niet aan mijn publiek als ik een film aan het maken ben. Voor mij is het belangrijk dat ik er zelf plezier in heb. Als je films gaat maken voor een bepaald publiek, of probeert te anticiperen op de wensen van het publiek - of het nu mannen of vrouwen zijn - dan heeft dat denk ik een negatieve impact op het resultaat. Overigens denk ik dat mijn films meer voor mannen zijn dan voor vrouwen. Het doet me plezier als vrouwen mij schrijven dat zij beantwoorden aan het beeld van de vrouw dat ik in mijn films neerzet. Ik let erg op de details van de garderobe, want ik denk dat vrouwen dat kunnen waarderen, maar nogmaals, eigenlijk gaat het erom dat ik iets maak wat ik zelf mooi vind. (Bron: www.adversus.nl/modellen/andrew_blake)

Hoewel Blake niet echt rekening houdt met een (vrouwelijke of mannelijke) kijker, maakt hij wel films die aan vrouwen worden verkocht. Dit komt voornamelijk door de aandacht aan entourage in de film, iets wat vrouwen prettig zouden vinden.

Een goed bruikbaar overzicht van Blake's stijl is de compilatie van de 18 beste scènes uit zijn films²⁵. De scènes hebben met elkaar gemeen dat ze allemaal prachtig gefilmd zijn, met mooi licht en bijpassende muziek op de achtergrond. Je hoort, in tegenstelling tot veel andere pornofilms, niet alleen maar gehijg en gekreun, maar als dit wel hoorbaar is, sluit het naadloos aan bij de muziek in de scène. Er is veel aandacht besteed aan entourage: de vrouwen dragen over het algemeen mooie kleding – hetzij in verschillende stijlen –, sieraden en make-up. Het zijn vaak geen ordinaire vrouwen om te zien, maar stijlvolle vrouwen, wat vrouwelijke seksualiteit afbeeldt als waardevol. Elke film van Blake heeft echter andere representaties van vrouwelijke seksualiteit. Ik zal er voor de volledigheid een paar analyseren. Bij deze analyse komen de categorieën gender, etniciteit en klasse aan bod.

In de eerste scène op de compilatie zien we een vrouw die een projector op haar ogen krijgt, waardoor ze zelf een film aanschouwt, en ze de twee vrouwen die intussen haar dijen

²⁵ Blake, Andrew (jaartal onbekend). *The Best of Andrew Blake: Master of Erotic Art*.

likken en strelen, niet kan zien. De kijker kijkt door haar ogen mee naar de film die zij te zien krijgt. Een vrouw in een groot huis loopt een trap af en komt beneden een langharige man tegen, met wie ze begint te zoenen. Ze zijn alle twee stijlvol gekleed. De man haalt de zonnebril van de vrouw haar gezicht, trekt vervolgens haar topje uit om haar borsten te strelen, en trekt daarna ook zijn T-shirt uit. Dan begint hij haar te verwennen, nadat zij even haar vagina heeft aangeraakt. Hij doet dit teder, gaat niet direct op zijn doel af: eerst streelt en likt hij haar dijen, dan likt hij haar clitoris. Opvallend is, dat we de man en zijn gezicht hierbij steeds goed in beeld zien; niet uitnodigend in de camera kijkend, zoals vrouwen in ‘gewone’ pornofilms vaak doen, maar wel duidelijk. Ook zien we af en toe het gezicht van de vrouw, maar zij kijkt naar hem, niet naar de camera/toeschouwer. Meteen kan zowel de mannelijke als de vrouwelijke kijker zich verplaatsen in de film; soms zien we het beeld vanuit de man, soms vanuit de vrouw. Na de befcène neemt de vrouw het initiatief om de broek van de man open te maken, en begint ze hem oraal te stimuleren, waarbij we niet alleen haar gezicht in beeld zien, maar ook het zijne. Haar gezicht fungeert dus niet als projectiescherm van zowel zijn als haar genot, zoals in gewone pornofilms wel het geval is, maar alleen als dat van zichzelf; zijn genot kunnen we van zijn eigen gezicht aflezen. Hiermee worden de sekspartners gelijkwaardig aan elkaar; niet alleen worden meer delen gestreeld van de lichamen en krijgt de vrouwelijke kijker ook de kans om zich te verlekken aan het mooie mannenlichaam – een van de vijf geboden van vrouwvriendelijke porno volgens ‘Chart de Pussy Power’ –, maar ook zien we dat de man zich inspant om het de vrouw naar haar zin te maken. De camera gaat op een neer, zodat we beide mensen goed zien. Na het pijpen zoenen de mensen, wat een intieme sfeer met zich meebrengt. Als de vrouw op de man gaat zitten, met haar voorkant naar de camera toe, zien we dat de man een condoom draagt. Dit zie ik ook als vrouwvriendelijk; tenslotte zijn het vrouwen die zonder condoom meer risico lopen op hiv en zwangerschap. Het laat zien dat het dragen van een condoom de erotiek niet in de weg hoeft te staan. Als de vrouw even op de man zit, komt er een tweede vrouw bij, die niet de man, maar de vrouw stimuleert: zij likt haar borsten. Er gebeurt iets wat in ‘gewone’ pornofilms nooit overtuigend overkomt: de (eerst aanwezige) vrouw krijgt een orgasme. Zij gaat hierbij echter niet harder hijgen of kreunen, maar trekt een vreemd gezicht. Dit gebeurt niet op een suggestieve manier; haar mond gaat niet open, wat de mannelijke kijker doet verlangen afgezogen te worden of in haar mond klaar te komen, maar haar ogen draaien in het rond. Daarna zien we de tweede vrouw de man pijpen, terwijl hij met de eerste vrouw zoent, en afwisselend de tweede vrouw beft. Hij raakt de dames teder aan, begint de tweede vrouw nu vaginaal te penetreren, maar doet ook dit teder; hij stoot niet, zij beweegt evenveel als hij.

Om toch het orgasme te zien, ejaculeert de man later (zonder condoom) over de borsten van een van de vrouwen heen.

Hoewel in deze film het stereotype beeld van een trio met twee dames en een man wordt bevestigd, gebeurt dit op een minder conventionele manier als in ‘gewone’ pornofilms. Alle drie de mensen komen evenveel in beeld, en de twee vrouwen zijn niet samen ingezet voor enkel en alleen het genot van de man; ook worden zij beiden (door de man en door elkaar) gestimuleerd, op een manier waarin de meeste vrouwen zich kunnen verplaatsen; teder, redelijk respectvol (de man spuit niet in het gezicht of de mond van de vrouwen, bovendien is de seks veilig) en gelijkwaardig. Ook wordt er door de ogen van de vrouwen gekeken, en ziet de kijker waarvan zij opgewonden raken: de man is, in tegenstelling tot de mannen in de hiervoor beschreven huisvrouwenfilm, erg aantrekkelijk en hier wordt filmisch ook aandacht aan besteed. De vrouwen nemen dus initiatief, genieten evenveel als de man en hebben iets om van te genieten. Vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd als initiatiefrijk, maar ook als ontvangend en gelijkwaardig. Vrouwen kunnen genieten van de seks en kunnen vaginale orgasmen krijgen, waarbij ze niet het genot van anderen representeren, maar dat van henzelf.

In de meeste films van Blake zien we echter veel stereotiepe beelden van gender, etniciteit en klasse. In de Inleiding werd aan de hand van *Madame Butterfly* laten zien dat deze categorieën niet losstaan van elkaar. Ook in Blakes films zien we een verstrengeling van de elementen gender, etniciteit en klasse. Seksualiteit speelt daarbij vanzelfsprekend eveneens een grote rol. Scène 3 uit *The Best of Andrew Blake* illustreert dit het duidelijkst. We zien een blonde, naakte vrouw op handen en voeten zitten, op haar zit een donkerharige witte vrouw, opgemaakt als geisha, met een S/m-bh²⁶ aan en een collar²⁷ om. Zij pijpt een man die volledig in het pak is gestoken, alleen zijn penis steekt eruit. Even later zitten de geisha en zakenman op de bank, waar de vrouw hem net zo lang pijpt tot hij in haar gezicht spuit. Dit beeld wordt af en toe afgewisseld met de gekwelde blik van de blonde vrouw, die op handen en voeten toekijkt, en die, zo begrijpen we uit de tranen op haar wangen, niet mag meedoen. Op de achtergrond horen we verdrietige, klagende muziek, die doen denken aan een kelder. Na de ejaculatie horen we de tekst: “Carolie hurt me deeply that evening. If this was another test, it could fending me more than I can ever say. I’d given myself totally to this woman, more than we interplay our games”. De vrouw heeft een Oost-Europees accent. De scène bevat een

²⁶ Een leren bh waaruit de borsten steken.

²⁷ Dit is een halsband die in de S/m-scène wordt gebruikt om aan te geven dat de drager ervan eigendom is van een Meester(es).

conventionele representatie van gender, seksualiteit en etniciteit op meerdere niveaus. Op het eerste gezicht zien we twee onderdanige vrouwen: een wordt als stoel gebruikt, de ander als seksobject. De man is de overheerser; met zijn zakenpak heeft hij meer status dan de (half)naakte vrouwen, bovendien wordt hij bevredigd, maar hij geeft de vrouwen geen genot. Hij maakt misbruik van de vrouw, die hij in het gezicht spuit als hij klaarkomt. Deze scène bevat schijnbaar dezelfde machtsconstructies als *Madame Butterfly*: man overheerst vrouw, west overheerst oost, rijk overheerst arm. In de ontknoping van de scène blijkt de blonde vrouw echter gedomineerd te worden door de geisha, wat tegenstrijdig lijkt te zijn met het hiervoor genoemde. Dit is echter niet het geval. De geisha is namelijk geen echte oosterse; zij heeft een witte huidskleur, maar is voor de gelegenheid, die zij heeft geënceneerd, als geisha opgemaakt. Zij overmeestert als Amerikaanse een vrouw met een Oost-Europees accent, waardoor ook dan de dualiteit tussen west (norm) en oost (marge) in stand wordt gehouden. De blonde vrouw is onderdanig aan haar, maar wordt gekweld doordat haar Meesteres, terwijl zij toekijkt, een onderdanige positie aanneemt ten opzichte van een man. Dat zij onderdanig is aan iemand die zich laat overmeesteren, is hierbij doorslaggevend, maar ook het Japanse uiterlijk werkt versterkend. Dit zou zij in een dominante rol ten opzichte van haar slavin waarschijnlijk niet aannemen.

Ook in andere films van Blake komen stereotypes van gender, etniciteit en klasse vaker voor. We zien in bijna elke film wel een keer een man in pak een naakte vrouw penetreren, terwijl we nooit een naakte man met een vrouw in mantelpak zien. Dominante vrouwen ten opzichte van onderdanige mannen komen niet voor. Leeftijd speelt daarbij ook nog een rol: de man is meestal aanzienlijk ouder dan de vrouw.

De films zijn niet altijd heteroseksueel; we zien vaak lesbische en biseksuele dames. De film *Dark Angel* (1997), waarin de donkere hoofdrolspeelster Dahlia Grey wordt gedomineerd door Lea, een blonde Meesteres, is hiervan een voorbeeld. Zij vertelt haar eigen verhaal: in de porno-industrie, waarin zij zichzelf graag blootstelt aan mensen/mannen die naar haar kijken: "It's exciting to know there are so many people looking at me and fucking me in their mind". Dan vertelt ze over haar ontmoeting met een andere pornofilmster, Lea. Lea valt alleen op vrouwen, maar doet het voor de film ook wel eens met mannen. We zien een scène waarin Lea, Dahlia en een andere vrouw een trio hebben. Even later komt er een man die de derde vrouw meeneemt en (in pak) penetreert, zowel vaginaal als anaal. Lea en Dahlia blijven over. Ze vingeren elkaar voornamelijk vaginaal, wat de associatie oproept van (heteroseksuele) penetratie. De andere vingerscènes in Blakes films, waarin een vrouw zichzelf vingert of door een man wordt gevingerd, zijn altijd clitoraal. Nu er geen man in het

spel is, wordt er vaginaal gevingerd. De mythe van de penetratie, die in dit geval verwijst naar (een substituuat van) heteroseksualiteit, wordt dus in Blakes films in stand gehouden.

Soms worden de stereotype sekseverhoudingen tussen sekspartners in Blakes films schijnbaar doorbroken, doordat we bijvoorbeeld twee vrouwen samen zien vrijen verwijzingen naar een heteroseksuele norm. In scène 2 bijvoorbeeld duikt er plotseling een vrouwelijke voyeur in het beeld op, die zichzelf verlekkert aan de vrijende dames, die hun grote borsten tegen elkaar aan wrijven²⁸. In al Blakes films komen echter ook mannen voor, en dan wordt de stereotiepe beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit in relatie tot mannelijke seksualiteit onmiddellijk hervat.

Hoewel Blake veel aandacht heeft besteed aan entourage en muziek, waardoor de scènes minder plat zijn en het kijkplezier wordt vergroot, blijken vrouwen over het algemeen toch te worden gerepresenteerd als in seksueel opzicht dienend en passief ten opzichte van de man. Ze houden ervan om door mannen te worden bekeken met het idee dat deze hen willen neuken, en ze willen dus graag een seksobject zijn. Ze zijn jonger en begeerlijker dan mannen, en bijna allemaal vrijen ze ook graag met andere vrouwen. Biseksualiteit bij vrouwen is dus vanzelfsprekend, en het vormt voor de dames geen probleem als er een man bij komt. Westerse vrouwen zijn machtiger dan niet-westerse vrouwen, maar ze blijven altijd minder machtig dan mannen. Ze laten zich graag als seksslavin misbruiken, en vinden het prettig als een man hen in het gezicht spuit. Jonge vrouwen vallen op oudere zakenmannen. De scènes waarbij dit niet het geval is, zijn uitzonderingen.

Candida Royalle

Via een zoekprogramma op het Internet kwam ik terecht bij de website van Candida Royalle²⁹, een pornofilmmaakster die vroeger zelf als actrice in de porno-industrie heeft gezeten. In 1984 richtte zij *Femme Productions* op als tegenreactie de door mannen gedomineerde porno-industrie. Al gauw werden haar films een succes, en ze zijn een van de weinige waarvan expliciet wordt vermeld dat ze ook voor het genot van vrouwen zijn bedoeld. Van Blakes films is dit niet zeker te zeggen. Candida Royalles films zijn in Nederland moeilijk te verkrijgen zijn; vaak zijn ze uitverkocht of worden ze tijdelijk niet geleverd. Hier zullen de vier films die ik heb gevonden, worden besproken.

²⁸ Bron: Blake, Andrew (jaartal onbekend). *The Best of Andrew Blake: Master of Erotic Art*, scène 2.

²⁹ Zie afbeelding 6, bron: <http://www.royalle.com>

Afb. 6

In de film *My Surrender* (1996) zien we hoe April Hunter, maakster van pornofilms voor en door stelletjes, tijdens haar werk worstelt met een verliefdheid op Robert, een architect die ze tijdens een feestje heeft leren kennen. Hij belt haar steeds, maar zij reageert niet. Toch zien we door middel van fantasieën en de videoband die zij steeds bekijkt, waarop ze voor haar voordeur met hem kust, dat zij wel degelijk met hem bezig is. Ze gaat echter verder met haar werk. Een echtpaar wil graag een fantasie laten verfilmen waarin de vrouw als schoolmeisje gestraft wordt door haar man, de leraar. Ze zijn traditioneel gekleed; de vrouw met witte kousen en een kort rokje, de man met stropdas. Ze is brutaal, en hij begint haar (zacht) op haar billen te slaan, waarna ze vraagt om geneukt te worden. Dit doet de man, en hij vraagt na die tijd of ze de volgende keer gehoorzamer zal zijn. Zij antwoordt dat ze dat waarschijnlijk nooit zal zijn, en dan zoent het echtpaar, waarna de regisseuse nog even met hen napraat. Hier lijkt een stereotype beeld van vrouwelijke seksualiteit te worden gerepresenteerd; de meisjesachtige vrouw daagt een man net zo lang uit tot hij zich aan haar vergrijpt. Toch is dit niet het uiteindelijke beeld dat we van deze scène hebben: de scène wordt namelijk niet voorgedaan als realiteit, maar als fantasie van het echtpaar; ze hebben een gelijkwaardige relatie, en beide partners vinden het opwindend om deze fantasie uit te leven. De kijker krijgt dit beeld ook, en hem/haar wordt dus niet het beeld opgelegd dat vrouwelijke seksualiteit onderdanig, ondeugend of jeugdig is. Eerder krijgen we het idee dat man en vrouw beiden fantasieën kunnen hebben die leuk zijn om een keer uit te voeren. Overgave is daarbij een spannend spelelement, maar geen vanzelfsprekendheid. Vrouwelijke seksualiteit wordt dus gerepresenteerd als speels, met onderdanige fantasieën.

Een tweede echtpaar heeft ook een sadomasochistische fantasie, maar dan met een dominante vrouw en een onderdanige man. De man doet auditie bij een bekende pornoproducente, die nogal veeleisend is. Ze is met haar zware make-up en nepnagels sexy, maar tegelijkertijd ook mannelijk door een zwart colbert en een dikke sigaar. Deze twee dingen zijn contrasterend: colberts en sigaren zijn stereotiepe beelden voor macht, die we normaliter vooral bij mannen en niet-sexy vrouwen tegenkomen. Als de man zich wil uitkleden om te laten zien wat hij in huis heeft, zegt zij: “No no no no. Not so hastily. I want you to strip for me first”. Zij blijft hem kritisch aankijken, half liggend met de sigaar tussen haar vingers. Als de man zijn overhemd heeft uitgetrokken, draagt zij hem op: “Come here, big boy. Let me see what you got inside those pants”. Dan zuigt ze hem even af, waarna zich de volgende dialoog afspeelt:

[Zij:] “Not bad.”
 [Hij, verontwaardigd:] “Not bad? What do you mean not bad?”
 [Zij:] “Just what I said, not bad.”
 [Hij:] “What do I have to with this, huh?”
 [Zij:] “I don’t know. What *can* you do with it?”
 [Hij:] “I show you what to do.” (*My Surrender*, 1996)

Vervolgens draaien de rollen om. De man neemt het initiatief en draait de vrouw op haar buik, waarbij hij haar van achteren penetreert. Zij is volledig passief. Nog even herneemt zij haar dominante rol, maar de man laat zich niet langer domineren, waardoor zij uiteindelijk degene is die zich schikt:

[Zij:] “What do you think you’re doing with that? I didn’t give you permission.”
 [Hij:] “No, I didn’t ask.”
 [Zij:] “You’re not going to hurt me with that big thing, are you?”
 [Hij:] “No, it’s not going to hurt at all.”

Nadat de man over haar borsten is klaargekomen, vraagt hij of hij nu aangenomen wordt of niet. Haar antwoord is: “Definitely”. Daarna kussen de man en vrouw elkaar innig, nadat de filmopname van April Hunter is gestopt. In deze scène zien we een omdraaiing in de wederom gespeelde machtsverhouding. Dit kan op twee manieren worden geïnterpreteerd: 1) in de plot blijkt toch de man de touwtjes in handen te hebben, de vrouw is dus niet overtuigend dominant; 2) de machtsposities zijn geen realiteit, maar spel, waardoor omdraaiing van macht onschuldig is.

Intussen is filmmaakster April Hunter nog steeds bezig met Robert. Ze ontvangt een ingezonden videoband van hem, waarop hij zegt te weten dat zij alle banden bekijkt die ze krijgt toegestuurd. Hij smeekt haar via deze weg hem terug te bellen, omdat hij haar zo interessant vindt en steeds aan haar moet denken. Ze belt hem op en zegt koeltjes dat ze alleen video’s accepteert van mensen die hun fantasie met hun partner willen verfilmen. Dan hangt ze op. Ze fantaseert dat Robert langskomt, dat hij stiekem haar studio binnendringt, waar hij de touwtjes in handen neemt. In werkelijkheid stoot ze hem af. Nadat we nog een filmopname van een stel hebben gezien, neemt April zelf plaats voor de camera. Ze neemt een band op voor Robert, waarop ze hem vertelt dat ze bang is om verliefd te worden. Ze legt hem uit waarom: haar relaties lopen altijd stuk omdat mannen niet in staat zijn de negatieve bagage uit haar verleden weg te nemen. Ze realiseert zich nu dat ze dat zelf moet doen. Daarom is ze nu klaar om lief te hebben met het hart van een vrouw. Het meisje met het gebroken hart behoort tot de verleden tijd. Deze scène wordt opgevolgd door de laatste scène, waarin April en Robert samen op bed liggen. Hij geeft haar rozen en liefkoost haar zachtjes. We horen een liedje met de tekst “Let me surrender. Let me love with the heart of a woman”. Overgave

blijkt voor April niet verbonden te zijn aan machtsposities, maar aan liefde. Je kunt alleen liefhebben als je de dingen uit het verleden hebt losgelaten, en je jezelf kunt overgeven, zeggen de beelden. Het liefdesspel is zacht en gelijkwaardig; beiden genieten evenveel, en de kijker ziet de situatie ook door de ogen van April. Robert is aantrekkelijk en doet uiterst zijn best om lief te zijn. Liefhebben ‘met het hart van een vrouw’ is gekoppeld aan de representatie van vrouwelijke seksualiteit; seks wordt aan liefde verbonden. Dit zien we het duidelijkst aan de scène van April en Robert, maar ook aan de andere, ‘gespeelde’ scènes; dit zijn ook allemaal echtparen die in hun liefde plaats hebben voor het spelen van fantasieën. Hoewel er in die scènes sprake is van gespeelde overgave en niet van echte overgave, zoals bij April, wordt seksuele overgave wel verbonden aan een gevestigde liefdesrelatie. De vrouwen (en man) die zich in het spel overgeven, hebben zich al in werkelijkheid al aan de liefde overgegeven. Pas na echte overgave, wordt de kijker voorgehouden, is er plaats voor spel.

Vrouwen nemen veel initiatief in Candida Royalles film *The Bridal Shower* (1997) met in de hoofdrol Nina Hartley³⁰, een pornoactrice die in veel van Royalles films heeft

Afb. 7

meegespeeld. Zij is een dame op leeftijd, wat weinig voorkomt in de pornowereld. In 1997 speelde zij in *Boogie Nights* en heeft ook daarnaast vele onderscheidingen ontvangen. Ze staat bekend als iemand die weet wat ze wil en die veel heeft geïnvesteerd in haar carrière, al vanaf het moment dat ze nog studeerde³¹. In *Bridal Shower* is zij, als Penny, samen met een paar vriendinnen op het vrijgezellenfeestje van haar vriendin. Elke vriendin

vertelt iets over het seksleven met haar man, wat de kijker vervolgens ziet verfilmd.

De eerste vriendin vertelt over toen ze net met haar (Italiaanse) man samen was. Hij wilde te snel en te vaak met haar naar bed, terwijl zij behoefte had aan een langer voorspel, en meer aanraking over haar hele lichaam. Daarom nam ze hem mee uit picknicken, waar we hen met gewone kleding en bergschoenen zien. Als haar man gelijk haar kleren van haar lijf scheurt, remt ze hem af. Ze neemt het initiatief; spuit slagroom op zijn buik en tepels, die ze eraf likt. Vervolgens laat ze hem een aardbei bij haar vagina wegsnoepen, waardoor hij haar begint te likken. Zij zegt: “Lick the whole leg”. Als het voorspel even heeft geduurd, pakt de vrouw een condoom als teken dat hij nu in haar mag komen. De vrouw in deze scène houdt niet van rechttoe rechtaan. Zij wil niet alleen maar vaginale stimulatie, maar vindt de rest van haar lichaam even belangrijk. Ze toont initiatief, en heeft de touwtjes in handen, door pas een

³⁰ Zie afbeelding 7, bron: http://www.talkingblue.com/pornstar/nina_hartley_gs.htm

³¹ Bron: http://www.talkingblue.com/pornstar/nina_hartley_gs.htm

condoom te pakken als zij er aan toe is. Bovendien is het bepaald geen vrouw zoals we die in normale pornofilms zien; met haar bergschoenen is zij stoer, en ook tijdens de vrijscènes, waarin zij verder schaars is gekleed, houdt zij ze aan. Vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd als initiatiefrijk, wetend wat de vrouw wil, maar niet afkerig van seks. Vrouwen houden van een uitgebreid voorspel, waarin meer van het lichaam dan alleen de primaire geslachtsdelen wordt aangeraakt.

Een andere vrouw vertelt dat zij haar man eveneens heeft moeten trainen. Ze had al vijf jaar geen seks gehad en was geil toen ze haar nieuwe partner ontmoette. De man begon goed; de eerste drie nachten drong hij niet aan om haar te neuken, maar ook daarna bleef hij haar maar strelen. Toen werd ze ongeduldig. De man bleek faalangst te hebben, waarvoor zij een oplossing bedacht: hij moest een stijve krijgen door het strelen en aanraken, en daarna moest zijn penis eerst weer slap worden voordat ze weer verder gingen. Dit gebeurt een aantal keren, tot de man in zijn volle opwindning niet meer te stoppen is. Hij pakt een condoom en ze beginnen te neuken. Opvallend is het uiterlijk van deze vrouw: ze ziet er niet meisjesachtig uit, maar heeft een tatoeage en een piercing door haar tepels. De scène houdt ons dus op de eerste plaats voor dat vrouwen goede initiatieven kunnen nemen om hun eigen seksuele situatie en die van hun partner te verbeteren. Weer wordt vrouwelijke seksualiteit gerepresenteerd als initiatiefrijk en zelfbewust. En ook deze vrouw is geen stereotype zoals we vrouwen vaak aantreffen in gewone pornofilms.

De bruid zegt iets in de trend dat ze het toch maar ingewikkeld vindt om te genieten van de seks en een andere vriendin geeft haar de tip: “You have to brake through that good girl bad girl shit. Even good girls like sex”. De derde vrouw geeft ook een tip: vertel elkaar je fantasieën. Zelf baalde ze er van dat haar man nooit tijd voor haar vrijmaakte om te vrijen. Op een dag krijgen ze daar een beetje ruzie over, omdat haar man het jammer vindt dat zij nooit initiatief neemt. Zij doet dit inderdaad niet, omdat ze hun seks zoals die is, saai vindt. Dan pakt ze een blinddoek uit haar nachtkastje, wat hij op het eerste gezicht een belachelijk idee vindt. Toch bindt hij de blinddoek bij haar om, en begint haar een fantasie te vertellen. Als hij haar oraal bevredigt, komt ze klaar. Als hij ook klaargekomen is en zij elkaar liefdevol kussen, zegt hij: “You remember, you have to tell me more often what you want me to do”. Zij zegt dat hij de volgende keer aan de beurt is. In deze scène wordt vrouwelijke seksualiteit als spannend gereproduceerd; vrouwen willen best af en toe iets nieuws proberen, omdat ‘rechttoe-rechtaanseks’ niet bevredigend voor hen is. Ze nemen hierin initiatief, en zorgen goed voor zichzelf.

De bruid krijgt intussen een groot pakket met allemaal seksspeeltjes. Ook zit er een videoband van Candida Royalle bij. Ze vertelt haar en haar mans lievelingsfantasie, waarin ook Penny een rol speelt. Met haar staat ze te koken, wat erg erotisch is: ze nemen elk een kant van een groente in hun mond en voeren elkaar saus van hun vingers. Daarbij wordt er gemorst op elkaars borsten, die dan weer worden afgelikt. Op het moment dat de ene vrouw voorover gebukt staat en de ander melk over haar billen schenkt, om de billen vervolgens af te likken, staat de man van de bruid ineens voor het keukenraam. Het is een donker type, zoals een Spanjaard. Als hij binnenkomt, vraagt zijn toekomstige vrouw: “Would you like some dinner?” Dan bieden de vrouwen elkaar om beurten aan de man aan. We horen Spaanse muziek op de achtergrond. De twee blonde vrouwen pijpen de man, en de vrouwen verwennen elkaar ook terwijl de man kijkt. De vrouwen nemen geen initiatief meer vanaf het moment dat de man binnen is. Hij doet alles. De scène representeert vrouwelijke seksualiteit dus als inventief, maar wel erg gericht op de man, en ondergaand. Ook in de periode dat zij nog met zijn tweeën in de keuken zijn, verwijzen de beelden naar seks met mannen: de groente aan elke kant in hun mond genomen, doet denken aan een penis. De sappen die op het lichaam worden geknoeid, lijken op sperma. Dit geldt ook voor de melk op de billen. Later zien we de man zijn vrouw ook anaal nemen. Koken wordt tot iets ‘vrouwelijks’ gemaakt, en de vrouwen laten zichzelf samen in een trio door de man consumeren. Deze scène zit, met andere woorden, vol met stereotiepe beelden over vrouwelijkheid. Deze beelden worden doorgetrokken naar de seks. De Spaanse muziek en de donkere man sluiten nog aan bij dit stereotype beeld; Spanjaarden worden vaak afgebeeld als Don Juans, vrouwenverslinders.

Daarna is Penny zelf aan de beurt haar verhaal te vertellen. Ze is al tien jaar getrouwd met Jack, en in die tien jaar is de seks met haar man saai geworden. Jack bezoekt striptenten, waarop een andere vrouw antwoordt: “All men do that”. De oplossing voor de saaiheid wordt door de vriendinnen geboden: Penny moet zelf eens voor Jack strippen. Ze maken terplekke een video voor Jack, waar ze met zijn allen voor hem dansen en grapjes maken. Eén van de vrouwen bukt voorover en zegt dat mannen het mooi vinden als je met je kont zwaait. Een andere vrouw zegt: “Even women like it”. Vervolgens zien we de scène waarin Jack thuiskomt in een ogenschijnlijk leeg huis. De zojuist opgenomen video wordt afgespeeld, waarna Penny binnenkomt en voor hem stript. Daarna hebben ze een onstuimige vrijpartij. Het beeld dat in deze film wordt geproduceerd, is dat vrouwen het seksleven na tien jaar met dezelfde partner saai vinden, en dat de man dan zijn vertier bij stripteaseshows zoekt. Hoewel je daar op zich niks aan kunt (en hoeft te) doen, kun je je seksleven wel weer spannend maken door jezelf aantrekkelijk te maken voor je echtgenoot. Dit kan door een stripact op te voeren.

Eigenlijk wordt de kijker het beeld gegeven dat iets oudere vrouwen na een huwelijk van tien jaar niet meer aantrekkelijk zijn, dat ze er iets voor moeten doen om de aandacht van hun man te krijgen. De *vrouw* onderneemt actie, niet de man. De man wordt daarmee gegeven waarnaar hij verlangt, zonder dat hij heeft aangegeven ontevreden te zijn. Hij doet niets om zijn vrouw weer in hem te interesseren. In deze scène wordt het initiatief dat vrouwen nemen om hun seksleven te verbeteren, minder zelfstandig gerepresenteerd dan in de voorgaande scènes waar dit het geval was. Het verschil is, dat de vrouw moeite moet doen om door haar man seksueel aantrekkelijk te worden gevonden. In de andere gevallen is het de vrouw die zelf ontevreden is en haar man ‘leert’ hoe zij het graag wil hebben; nu echter probeert de vrouw te voldoen aan een ideaalbeeld dat haar man blijkbaar van vrouwen heeft; waarom zou hij anders naar stripteaseshows gaan? Dit is een stereotiepe beeld dat wordt geschapen: de vrouw past zich aan aan de behoeften van haar echtgenoot. Toch ligt hieronder een ander aspect, namelijk dat van hoe vrouwen met elkaar over seks praten. Ze zijn heel open, en zijn in staat plezier te hebben met elkaar. Vrouwelijke seksuele beleving krijgt hierdoor ook iets luchtigs en humoristisch. De vrouwen benadrukken niet de problemen die zij ervaren, maar zijn juist bezig de situatie waarin zij zich bevinden, bevredigend te maken. Zij zijn initiatiefrijk en hebben plezier over seks.

Meer stereotiepe beelden zien we in *Eyes of Desire I en II* (1988), waarin de blonde Lisa zich een tijdje terugtrekt in het huis van een vriendin. Ze heeft een baan ver van huis aangeboden gekregen en bovendien gaat het niet zo goed tussen haar en haar partner Jamie, waardoor ze even de tijd nodig heeft om over alles na te denken. De vriendin van wie het huis is, heeft een telescoop waarmee ze in de buurt kan rondkijken. Tegenover dit huis staat een leegstaand huis, waar zich ook een telescoop bevindt. Op een dag ontdekt Lisa dat de positie van dit apparaat is veranderd; het staat nu op haar gericht. Ze besluit er een kijkje te nemen, en we zien hoe ze fantaseert bespied te worden. Als ze het huis binnenloopt, blijkt de zoon van de overleden eigenaar er te wonen, Daniël. Hij zegt: “Ben je daar eindelijk?”. Later belt hij haar op en laat haar masturberen aan de telefoon. Ze gaat naar hem toe, en ze vrijen romantisch, met soft S/m, bij het haardvuur. Een volgende dag belt hij haar weer op. De dialoog is opvallend:

[Hij:] “Do you remember all the things I did to you that night?”
 [Zij:] “Yes.”
 [Hij:] “Have you thought about them?”
 [Zij:] “Yes. Have you?”
 [Hij:] “I have, a lot. I thought about how you tasted. I thought about how you tasted, how you smelled. How you felt inside. What did you think about? Did you think about how I pinched you over?”
 [Zij:] “Yes.”
 [Hij:] “Did you think about how I pushed my cock all the way up inside you over and over until you were screaming and punning all over me?”
 [Zij:] “Yes.”
 [...]
 [Hij:] “Come.”

Op zijn “Come” reageert Lisa door opnieuw naar hem toe te gaan. Ze beginnen een seksuele relatie, waarin Daniël bepaalt wat er gebeurt. Lisa heeft echter wel een veto: “All you have to do is to say ‘stop’, and I’ll stop”. Zij zegt echter nooit stop, en daardoor gebeurt er van alles met haar: Daniël laat haar smeken om door hem anaal gevingerd en gepenetreerd te worden, laat haar in het huis van haar vriendin seks hebben met een vriend van hem terwijl hij toekijkt, en Lisa wordt daar vervolgens voor gestraft. Intussen heeft ze de telescoop ook ontdekt om anderen mee te bespieden. Zij ziet een neger in een tuin gewichtheffen. Er komt even later een negerin in tijgerpakje met rode naaldhakken bij staan: zij wordt door hem getraind. De training is zo zwaar, dat zij (seksueel) begint te kreunen. Ook neemt het paar suggestieve standjes aan, waarna de vrouw de enorme pik van de man afzuigt. De vrijscène die volgt, speelt zich af in en om het zwembad. Als we terugkijken naar Lisa, zien we dat zij ligt te slapen. De volgende dag wordt zij weer door Daniël gebeld. Hij zegt gasten te hebben. Als ze uit het raam kijkt, ziet ze dat hij door een andere vrouw wordt gepijpt. Daniël zegt dat Lisa ook moet komen om het mannelijke gezelschap te behagen. Eenmaal daar begint de vrijpartij: Daniël met Colette, Lisa met Ramon. De twee heren zitten stil op hun stoel, terwijl de dames hen verwennen. Alle standjes zien we: de dames op hun knieën om te pijpen, zittend op de heren, later op z’n hondjes, terwijl de heren uit hun stoel zijn gekomen. Daniël geeft Colette een broche cadeau, en dan gaat Lisa naar het huis van de vriendin. Ze neemt afscheid van Daniël per brief, waarin duidelijk wordt dat hij haar heeft ontdaan van een leeg gevoel dat ze daarvoor had. Hij heeft haar haar passie laten vinden, en nu gaat ze naar New York voor haar nieuwe baan. We weten niet of Jamie meegaat.

Ook deze film bevat stereotiepe beelden van vrouwelijke seksualiteit; Lisa wordt aangetrokken door een dominante man. Zij vindt het opwindend door hem bespied en gestalkt te worden, en om door hem te worden misbruikt en uitgeleend. Vooral in tijden van twijfel over werk en relatie, doet deze relatie haar goed. Ze wordt er zo door in beslag genomen, dat ze van de hele wereld is afgesloten, maar weet uiteindelijk wel een keuze te maken. De scène

met het zwarte stel zit eveneens vol met stereotypen: zwarte mannen zijn sportief, en echte dekhengsten (grote penis), zwarte vrouwen zijn ontembaar en extreem sexy (tijgerpakje, rode naaldhakken). In *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (2002) laat Stuart Hall zien hoe deze in representaties aanwezige stereotypen van zwarte mensen samenhangen met het uitsluiten van deze groep. Representatie hangt volgens Hall samen met de binaire oppositie van 'wij' en de 'ander'. Aan het begrip van deze 'ander' zitten allerlei connotaties geplakt, die tegenovergesteld zijn aan die van onszelf. In de analyse van de representatie komen deze connotaties, betekenissen, aan het licht. Vaak zijn dit geen onschuldige betekenissen, omdat er een machtsverhouding zit besloten in de binaire opposities van zwart en wit:

This racial discourse is structured by a set of **binary oppositions**. There is the powerful opposition between 'civilisation' (white) and 'savagery' (black). There is the opposition between the biological or bodily characteristics of the 'black' and 'white' races, polarized into their extreme opposites –each of the signifiers of an absolute difference between human 'types' or species. (p. 243)

Zwart is in *Eyes of Desire* inderdaad de 'ander', wild en primitief (en, in het geval van de man, sportief). Deze 'ander' komt niet aan het woord, maar blijft het object, dat onwetend wordt bespied. De norm is de witte hoofdrolspeelster, die onderdanig is aan een witte man. In combinatie met de factor etniciteit speelt ook de factor gender een rol: de man is leraar, de vrouw leerling. Hoewel de man een dominante positie vervult ten opzichte van de vrouw, blijven zij als 'ander', primitief en atletisch, ondergeschikt aan de voyeur, een witte vrouw. Dat de seks van de ander minder spannend (en dus minderwaardig) is aan de anonieme, sadomasochistische seks die Lisa heeft met Daniël, blijkt uit het feit dat Lisa in slaap valt terwijl ze ernaar kijkt. Bovendien duurt de scène maar kort, en zien we deze vanuit een telescoop. We raken als kijker niet betrokken bij het verhaal van de 'ander'. De (etnische) 'ander' is een *witte* constructie; wat de reproductie ons doet geloven over negers, is geen werkelijkheid. Zwarte mensen zijn niet sterker, primitiever of passievoller dan witte. De constructie dient volgens Hall alleen maar om het witte bewustzijn te vormen; door hen af te tekenen als de 'ander', construeren we ook onszelf tegenovergesteld: beschaafd.

Onder het label Candida Royalle zijn ook films door andere regisseuses gemaakt. *Rites of Passion* (1988) is hiervan een voorbeeld; Veronica Vera regisseerde *Shady Madonna* en Annie Sprinkle regisseerde *The Search For The Ultimate Sexual Experience*, beide te zien op deze film. *Shady Madonna* is geen serieuze pornofilm, maar een soort comedy. Het verhaal gaat over Mr. Morality, die in een eigen programma op televisie de christelijke moraal propageert. Hij komt in een droom echter een keer terecht in een studio waarin een heel

verleidelijke vrouw, wederom gespeeld door Nina Hartley, ook hem probeert te verleiden. Hij blijft tijdens de vrijscène de hele tijd dingen over de duivel roepen, en als de vrouw klaarkomt, roept hij: “I want you let it [heavenly life] penetrate in your body!”. Als de vrouw wordt gepenetreerd, roept hij: “Feel the penetration of the heavenly life!”. In de beleving van Mr. Morality draagt de man die met de vrouw vrijt, een kingkong-masker en –handen. Dan slaat hij de sekspartner van de vrouw neer, noemt de vrouw de duivel die hij niet kan weerstaan, en beft haar. Weer krijgen we een relaas over de duivel, en vervolgens een interessante dialoog tussen Mr. Morality en de vrouw:

[Hij:] “I’m so bad.”

[Zij:] “No, but why does it feel good to be bad? [...] You’re a good man.”

[Hij:] “I feel good [...] You make me feel good.”

Dan blijkt hij het allemaal te hebben gedroomd terwijl hij in de studio aan het wachten was. Als de vrouw over wie hij heeft gedroomd, de wachtkamer inkomt, gaat hij weg en bedankt hij haar. Hoewel Mr. Morality de hele tijd roept dat de vrouw zondig is, is dit niet het beeld dat wordt gerepresenteerd. Mr. Morality wordt namelijk belachelijk neergezet; dít filmpje is eerder een kritiek op christelijke moraal. De vrouwelijke seksualiteit is zo mooi, dat ze de negatieve morele gevoelens kan wegnemen. Overigens lijkt de film met al het gekrijs van Mr. Morality niet op een normale pornofilm, ook al komen er allerlei seksscènes in voor.

In *The Search For The Ultimate Sexual Experience* wordt eveneens een moraal gecombineerd met spiritualiteit, maar nu wordt niet de spiritualiteit, maar de losbandige seksualiteit belachelijk gemaakt. De film zou het waargebeurde verhaal van Annie Sprinkle zelf zijn. Een vrouw probeert wanhopig bevrediging te vinden door alles op seksueel gebied uit te proberen. We zien haar op zijn hondjes genomen worden door een bodybuilder, en er ligt een leeggegooide tas met speeltjes op het bed. De bodybuilder kijkt tijdens de seks naar een pornofilm op de televisie. De vrouw krijgt er ineens genoeg van, duwt hem weg, doet ze de tv uit, en we horen we haar zeggen: “I felt like a goddamn blow up doll. [...] Maybe I was searching for something that didn’t exist, or something I was incapable of experiencing”. Dan komt plotseling haar beschermengel neerdalen, die haar nog iets is verschuldigd uit een vorig leven. Hij leert haar in contact te komen met haar lichaam. Eerst door te jongleren, dan door oogcontact. Ze stopt met roken en wordt vegetariër. Ze moet de waarde van liefde voor zichzelf leren kennen, “[...] so that I could learn what it was to be totally in the here and now, and to totally experience the present moment. Only in that state could I achieve true sexual fulfillment”. Door te ontspannen komt er een energie vrij die een orgastische waarde heeft. Ze leert genot te schenken en ontvangen. De seksuele beleving die zij door haar beschermengel

ontwikkelt, is een oosterse beleving, die aan Kamasutra doet denken. Het orgasme vindt niet per se plaats door stimulering van de geslachtsorganen, maar door een uitwisseling van energie. Dit is Tantrische seks. Hieronder volgt een omschrijving van wat dit inhoudt:

- bij de vrouw het kunnen beleven van een langdurig meervoudig orgasme;
 - bij de man het deelnemen van het vrouwelijk orgasme en daardoor het kunnen beleven van zijn mannelijk orgasme.
- [...] Volgens Tantra (en Tao ook trouwens) is een mannelijk orgasme zonder zaaduitstorting mogelijk. Het ontbreken van een ejaculatie is zelfs noodzakelijk om het echte orgasme van de man te leren onderscheiden van de zaaduitstortingskramp, die nog steeds geldt als uiterste mannelijke seksuele prestatie. Vandaar het onvermijdelijke kwakje in pornofilms. Het echte orgasme van de man is daarentegen identiek aan het vrouwelijke orgasme: langdurig, golvend vanuit het midden, uitdijend naar de uitersten van het lichaam. Tantrische seks is daarmee voor zowel man als vrouw eenzelfde prettige en langdurige beleving. Elke opoffering is fout. De vrouw moet zich niet onderwerpen aan zijn snelle ejaculatiereflex.
- [...] Het enige wat telt is de intentie waarmee je seks hebt. Het gaat in Tantra nooit om het bevredigen van het eigen Ik maar om het bedienen van de God in degene met wie je seks hebt, dus ook wanneer je seks hebt met jezelf, rechtstreeks of via een partner. 'God' dient hier niet te worden opgevat als iets dat buiten jezelf en zelfs in autoriteit boven je zelf is gesteld. 'God' betekent het eigenlijke Zelf, het oertype Vrouw (of Man) en zelfs beide in ons, dus een tweeslachtige Man-/Vrouw-eenheid die in ieder mens schuilt omdat die ten grondslag ligt aan ons bestaan zelf. (Bron: <http://www.geocities.com/fredzmeer/route/route.htm>)

In de film leert Annie de goddelijke eenheid van man en vrouw kennen. Dit zien we niet alleen verfilmd door de (goddelijke) beschermengel, maar ook door de natuurbeelden eromheen. Bloemen worden gecombineerd met New Age-muziek, en ook met de kleuren is gespeeld, waardoor het geheel een irrealistisch/spiritueel tintje krijgt. De kijker wordt meegevoerd door een goddelijk liefdesspel, niet door een geil seksavontuur. Natuurlijk verdwijnt de beschermengel als Annie is ingewijd in de Tantrische seksbeleving, en daarna zien we haar met de bodybuilder uit het begin van de film. Deze keer ligt Annie niet op haar buik op bed met een pornofilm op de achtergrond, maar wijdt ze deze man in in de Tantrische seks. Dan komt het volgende citaat in beeld:

“It is time we remember sex
As being the truly sacred act that it is...
A deep meditation
A dance of the forces of creation.” (Marcus Allen: *Tantra for the West*)³²

The Search For The Ultimate Sexual Experience is een totaal ander soort pornofilm dan andere films die aan vrouwen worden verkocht. Hoewel we wel geslachtsdelen zien, spelen deze een zeer kleine rol in het liefdesspel. Veel meer is getracht het energetische orgasme te verfilmen zoals dat in Tantrische seks wordt beleefd. Daarbij komen er beelden van

³² Bron: Royalle, Candida (1988). *Rites of Passion*.

mannelijkheid en vrouwelijkheid aan het licht. Tantra als spirituele én minder pornografische vorm van seksualiteitsbeleving zou ‘van nature’ beter bij vrouwen passen dan bij mannen. Annie leert het dan wel van een man, maar dit is geen echte man. Hij is namelijk een engel, iets wat ook al vaak als ‘vrouwelijk’ wordt gerepresenteerd. Annie houdt niet van pornofilms en plat neuken met haar bodybuilder, terwijl deze nergens last van heeft: hij reageert zelfs verontwaardigd als Annie hem in het begin van de film wegduwt. Op het einde zien we hem ook aan de Kama Sutra, maar hij lijkt met zijn kale kop en tatoeages helemaal niet te passen in het beeld van de Tantrische seks, terwijl Annie als vrouw en met haar oosterse kleding heel natuurlijk overkomt in deze situatie. De vrouwelijke seksualiteit wordt hier gerepresenteerd als van nature zacht, spiritueel en oosters, terwijl de mannelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd als pornografisch, agressief en westers. Dat de bodybuilder uiteindelijk ook aan Tantrische seks begint, lijkt ongeloofwaardig. Hem past die rol niet. De film wordt hier beëindigd met de moraal dat bevrediging niet uit allerlei seksuele experimenten valt te halen, maar dat seksualiteit goddelijk is, en dat dat het enige is dat bevrediging zal schenken.

De films van Candida Royalle bieden dus een aantal alternatieven voor ‘gewone’ pornofilms. De films uit deze serie zijn prettig om naar te kijken, omdat we niet alleen vanuit een mannelijk perspectief naar de films kijken. We zien mooie mannen, een leuk of spannend verhaal, en vaak verrassende plots. Ook kunnen vrouwen zich in de meeste gevallen probleemloos identificeren met de vrouwen in de films. Toch komen er wel stereotiepe beelden van met name gender en etniciteit aan het licht. Dit hebben we gezien aan onder meer de keukenscène in *Bridal Shower* en de hele film *Eyes of Desire I/II*.

Lesbische pornofilms voor vrouwen

Naast heteroseksuele aan vrouwen verkochte pornofilms, zijn er ook lesbische pornofilms verkrijgbaar in de op vrouwen gerichte seksshops en postorderbedrijven. Dit zijn er echter heel weinig; alleen Female & Partners heeft Hustlers *Hot Lesbian Showers* volume 1 tot en met 9 in het assortiment. Op de website van Shespot³³, een sekssite voor vrouwen die zich willen oriënteren op seksueel gebied, wordt daarnaast de zogenaamde *Velvet*-reeks met lesbische pornofilms uit de jaren tachtig aangeraden. Deze reeks is echter niet verkrijgbaar bij Stout – het aan Shespot gelinkte postorderbedrijf –; om de video’s van *Velvet* te bestellen

³³ <http://www.shespot.nl>

wordt de surfer doorverwezen naar homo- en lesboboekhandel Vrolijk³⁴. Deze boekhandel verkoopt eveneens pornofilms en erotische films, maar is geen deel van de op vrouwen gerichte seksindustrie. Er is sprake van een lesbisch circuit als subcultuur, waarvan ik gebruik heb moeten maken omdat de markt voor op vrouwen gerichte lesbische pornofilms nu eenmaal zo klein is.

Voor dit onderzoek is de nieuwste film van de reeks *Hot Lesbian Showers* gebruikt, evenals de drie *Velvet*-films *Private Pleasures* (1985), *Shadows* (1985) en *Clips* (1988).

De Velvet-reeks

In *Private Pleasures* zien we een Aziatische vrouw een kamer binnenlopen, op het bed gaan zitten en de televisie/video aanzetten. Ze ziet een lesbisch butch/femme-stel³⁵, waarvan de butch, geheel in mannenkleding – inclusief motorlaarzen – gehuld, champagne inschenkt voor haar en de andere vrouw. Ze geven elkaar een lange tongzoen, waarbij de femme het initiatief neemt. De Aziatische vrouw kleedt zich uit terwijl ze kijkt. De dames op de televisie eten samen gebakjes, waarbij erotiek een rol speelt: ze likken slagroom van elkaars vingers en zoenen elkaar bij een hapje gebak. De femme smeert wat slagroom op haar borsten, die de butch eraf likt. Nadat de femme haar jurkje omhoog heeft getrokken, zien we dat de butch terwijl ze de femme clitoraal likt, ook een vibrator bij haar inbrengt. Zij blijft aangekleed, terwijl femme haar jurkje uittrekt. Intussen heeft de Aziatische vrouw sierlijk haar lange haar gekamd en zich helemaal uitgekleet. Ze wordt opgewonden van de beelden op de televisie, maar raakt zichzelf niet aan. In plaats daarvan trekt ze een satijnen laken over zich heen, en vleit ze zich tegen een lapje bont aan. Het stel gaat verder; de butch brengt haar vuist bij de femme in, waar een lange befcène mee gepaard gaat. We zien vooral het gezicht van de femme; de butch is in haar kleding alleen van achteren te zien. De femme draait op haar buik, terwijl de vuist nog in haar vagina zit. Ze wordt nu anaal gelikt. Inmiddels kijkt de Aziatische niet meer naar de film; ze ligt op haar buik en haalt het satijnen laken voorzichtig langs haar vagina, terwijl nu ook haar vingers zich daar bevinden. De kijker ziet praktisch niks van haar erogene zones; alleen haar rug en billen zijn goed zichtbaar. Ze beweegt zich nu kronkelend op het bed, waardoor we concluderen dat ze erg opgewonden raakt. Dit is niet zichtbaar aan haar gezicht, want dat blijft verborgen, en ook horen we haar niet kreunen. Wel wordt het

³⁴ <http://www.vrolijk.nu>

³⁵ ‘Butch’ is de benaming voor een ‘mannelijk’ uitzijende lesbische vrouw, ‘femme’ de benaming voor een (extreem) vrouwelijk uitzijende lesbische vrouw.

ritme van de achtergrondmuziek steeds sneller, en als het ritmische hoogtepunt is bereikt, houdt de Aziatische op met bewegen. We concluderen dat ze is klaargekomen..

Deze film is in vele opzichten interessant als het gaat om de beelden van vrouwelijke seksualiteit. In de eerste plaats wordt in de televisiescène een heteroseksueel contact in meerdere opzichten nagebootst. De femme is uitgedost als een sletje, met hoge hakken, veel make-up, een kort jurkje en jarretels, terwijl de butch een mannenpak draagt. Maar ook de focalisatie en de gebeurtenissen bootsen heteroseksuele pornofilms na; we zien de film door de ogen van de butch (mannelijk), terwijl de femme (vrouwelijk) het object is waarnaar wordt gekeken en dat alles ondergaat. Eerst wordt ze gelikt, dan gepenetreerd, vervolgens met de vuist gepenetreerd en uiteindelijk op haar buik gedraaid om ook anaal genomen te worden. De penis in de heteroseksuele film is vervangen door de vibrator, en later door de vuist en de tong. Een echte penis zien we niet, en dus wordt er niet gepijpt en geëjaculeerd, zoals in 'gewone' pornofilms. Het initiatief wordt dus genomen door de mannelijke vrouw; de vrouwelijke vrouw neemt in het begin even het initiatief door de ander te verleiden, maar ondergaat verder alle handelingen. Er is weinig dus verschil in de representatie van de femme als vrouw, in vergelijking met normale pornofilms. De representatie van de butch echter is nieuw: we zien in geen enkele heteroseksuele pornofilm een vrouw die de positie van een man verwerft. 'Positie' betekent hier de subjectpositie, het initiatief. Vrouwen kunnen deze positie wel degelijk krijgen, zegt *Private Pleasures*, maar alleen als butch, als er mannelijke elementen in het vrouwelijke zijn doorgedrongen. Het verschil met gewone (heteroseksuele) pornofilms is echter, dat de butch zichzelf geen seksueel genot verschaft met de handelingen. In gewone films is de genotspositie die van de man, hier is de femme de enige die seksueel wordt gestimuleerd.

De Aziatische vrouw is eveneens zeer betekenisvol in de representatie van vrouwelijke seksualiteit in *Private Pleasures*. Ze is subject; zij is degene die kijkt, de voyeur, en ze laat zich niet lenen om zelf bekeken te worden; in het heetste moment keert zij de kijker de rug toe. Er zitten echter ook stereotypen verweven in deze personage. Het feit dat zij Aziatisch is, heeft consequenties voor de manier waarop zij wordt neergezet: introvert, vrouwelijk, sierlijk. Ze is de enige in de film met echt lang haar (de femme heeft getoupeerd halflang haar), waar tijdens de kamscène veel nadruk op wordt gelegd. Ze is niet exhibitionistisch; draagt eerst nog een tijdje haar simpele, niet-erotische ondergoed, waarna ze zich verbergt onder lakens. Zelfs helemaal naakt zien we alleen haar rug. De stoffen waartegen zij zich aanvleit, zijn zacht en worden geassocieerd met vrouwelijkheid: satijn en bont. Haar zien we niet met leer of pantervel. Aziatische vrouwelijke seksualiteit is dus volgens de film zacht, introvert, en niet

pornografisch. Dat de vrouw opgewonden raakt van twee vriende dames, maakt het beeld iets minder stereotiep: ze valt blijkbaar ook op vrouwen.

Ook in *Shadows* (1985) zien we een femme/butch-stel, deze keer in een sadomasochistische setting. Een blonde femme wordt op een motor opgepikt door een in leer gehulde butch. Eenmaal op de plaats van bestemming, trekt de femme de butch mee naar een kelder, wat een S/m-kelder blijkt te zijn; er hangen sadomasochistische afbeeldingen aan de muur, en er staan speeltuigen in de ruimte. We horen romantische muziek op de achtergrond. De femme blijkt de Domme³⁶ te zijn, de butch de subbine³⁷. Deze laatste draagt een soort vierpunts gordel die lijkt op een hondenriem met ijzeren pinnen, en een collar³⁸. Haar naakte borsten zijn zichtbaar, maar ze draagt wel een slip. De dominante femme draagt hakschoenen, die ze door haar subbine laat aflikken. Ze legt haar slavin de regels van het spel uit op een vriendelijke toon, waarbij door beide dames wordt gegiecheld. Na elke zin antwoordt de butch met “Yes mistress”. Er komt een takel met spreidstok naar beneden, waaraan de polsboeien van de butch worden vastgemaakt. Het spel begint. De Domme streelt eerst zacht de rug van de subbine, waarna ze begint te slaan. Romantische muziek speelt nog steeds op de achtergrond, waardoor het spel in het geheel niet eng of agressief overkomt. Nadat de butch de femme heeft bedankt voor de slagen, kust de laatste haar slavins mond en borsten. Exotische trommelmuziek geeft aan dat de passie nu is aangevangen. De butch wordt iets steviger op haar billen geslagen, met haar onderbroek aan. Later worden ook haar borsten en schouderbladen geslagen, afgewisseld met kussen en praten. Dan zien we een shot van een dildo die de femme bij zich draagt. Ze geeft hem aan de andere vrouw, die haar met de dildo in de hand moet penetreren. Ze beft de femme daar ook bij. De subinne bindt de dildo voor en penetreert de Domme, eerst in missionarishouding, dan op z'n hondjes. De femme komt op de butch zitten, en trekt haar mee om samen in de sling³⁹ te hangen; femme liggend, butch ervoor. Dan zien we nog een fistfucking-scène, waarbij wederom romantische muziek op de achtergrond klinkt. Als de femme klaarkomt, horen we dramatische muziek. De butch zien we niet klaarkomen.

Dit is een zeer interessante film, omdat de gender-rollen onconventioneel zijn. Enerzijds is er een opmerkelijke machtsverhouding tussen twee vrouwen, waarbij de vrouwelijke vrouw de touwtjes in handen heeft. In gewone pornofilms komt dit weinig voor. Weer produceert deze *Velvet*-film duidelijke gender-rollen: er is een ‘mannelijke’ en een

³⁶ Dominante vrouw.

³⁷ Onderdanige vrouw.

³⁸ Halsband die door slaven in de bdsm-subcultuur wordt gedragen als teken van onderdanigheid.

³⁹ Een soort hangmat met vier ophangpunten, die vaak in de BDSM-scène wordt gebruikt.

‘vrouwelijke’ vrouw, en iedere heeft haar eigen rol: de mannelijke penetreert de vrouwelijke vrouw. Als het gaat om machtsverhoudingen zijn deze rollen echter tegenovergesteld aan de normale heteroseksuele machtsverhoudingen: het is niet de butch die bepaalt wat er gebeurt, maar de femme. Toch is de film in zeker opzicht stereotypebevestigend. Niet als het gaat om het sadomasochistische aspect van de film, maar vooral als het gaat om het seksuele aspect van het door de dames gespeelde spel. De omslag vindt plaats bij de opname van de dildo; dan verandert alles. De Domme neemt haar subbine weliswaar wel mee naar de sling, maar legt haar niet in de sling, zoals gebruikelijk wordt gedaan. In plaats daarvan neemt ze zelf plaats in de sling, waardoor de machtsverhoudingen omdraaien. De butch penetreert nu en geeft daarmee het tempo aan, en als later haar vuist ook nog als penetratievoorwerp wordt gebruikt, lijken de rollen echt omgedraaid. Als er een penis in beeld komt, blijft er dus niets van het sadomasochistische spel over, maar vervalt het spel in een conventioneel heteroseksueel patroon: de vrouw ondergaat. Hier geldt echter ook wat in de vorige analyse werd gesteld: de man is niet degene die geniet, maar de vrouw. Dit maakt de representatie wat complex. Opvallend is het gebruik van de muziek; sadomasochisme wordt gerepresenteerd als liefde, als romantiek. Hoewel er wel leren kleding en typische attributen worden gebruikt, wordt sadomasochisme tussen twee vrouwen niet als iets duisters, liefdeloos gerepresenteerd. Die liefde blijkt ook uit de manier waarop de twee met elkaar omgaan; ze lachen samen veel, waaruit blijkt dat beiden het spel bevredigend vinden.

De derde *Velvet*-film die voor dit onderzoek is gebruikt, is *Clips* (1988). Deze film bestaat uit drie kortere films: “*In which Greta meets Jupiter IV...*”, “*In which Cocodo and Houlihan bound for a save journey...*” en “*In which Fanny liquidates Kenni’s stocks...*”. de namen zijn de artiestennamen van de acteurs. De rest van de titels omschrijft zichzelf.

“*In which Greta meets Jupiter IV...*” is een zeer absurdistisch ogend filmpje. We zien een vrouw handschoenen aantrekken en een masker opzetten, waarna ze zichzelf voor de spiegel bekijkt met een sjaaltje om haar nek. Het beeld is wazig, verschillende kleurstellingen worden met elkaar afgewisseld. Er speelt middeleeuwse vocale muziek. We zien losse beelden van een liniaal die op een paar borsten en een vagina (door slipje heen) slaat en veters die uit een laars worden gehaald. Dan zien we hoe de gemaskerde vrouw een staafvibrator likt en deze in haar mond neemt. Als ze zichzelf vingert, wordt het beeld heel kort helder, maar de kleuren vallen weg, waardoor het zwart-witte beeld ouderwets aandoet. De muziek vaagt weg en er wordt gehijg hoorbaar, terwijl de kleuren nu snel veranderen: fuchsiaroze, gifgroen, negatieve kleurstellingen, et cetera. De vrouw vingert zichzelf anaal (zwart-wit, helder beeld), en gebruikt later ook de vibrator anaal. Dan komt er weer middeleeuwse muziek op de

achtergrond, terwijl het hijgen hoorbaar blijft. De muziek is niet meer louter vocaal; ook horen we trommels en viool.

Dit filmpje is vervreemdend. Dit wordt bereikt door de anonimiteit (masker, slecht herkenbare beelden), de gekleurde en schokkende beelden en het gebruik van de muziek. Deze effecten maken dat vrouwelijke seksualiteit wordt losgekoppeld van allerlei heersende, conventionele beelden en stereotypen. De vrouw is moeilijk tot object te maken doordat zij anoniem blijft. De kijker wil zich daardoor niet met haar identificeren, noch wil hij/zij deel uitmaken van de scène – door de onherkenbaarheid en het slechte beeld is ze weinig aantrekkelijk, bovendien richt ze zich niet op de camera. De vrouw speelt met zichzelf en staat nauwelijks in relatie tot de kijker van de film. Doordat ze helemaal niet in relatie staat tot een ander, is alles wat er gebeurt haar eigen keuze; macht speelt geen rol, want zij heeft zelf de touwtjes in handen. Dit zou erop kunnen wijzen dat de filmmaakster wil verwijzen naar wat ‘authentieke’ vrouwelijke seksualiteit is. Anale stimulatie in pornofilms is iets wat we normaal zien in combinatie met een sekspartner, maar blijkbaar vinden vrouwen dit zelf ook fijn, is wat ons wordt verteld met het filmmateriaal. Vrouwelijke seksualiteit wordt niet geromantiseerd noch ingedeeld in een bepaalde gender-bepaalde machtsrol. Het enige waarnaar door de staafvormige vibrator wordt verwezen, is een heteroseksuele norm. De vrouw neemt de vibrator eerst in haar mond en later in haar anus. Dit laatste doet ze waarschijnlijk omdat ze graag anaal wordt gestimuleerd, maar een vibrator in de mond heeft voor de lustbeleving weinig zin. In de mond wordt immers niemand bevredigd. Het moet hier gaan om een eigen heteroseksuele fantasie, aangezien er niemand is die ze met dit beeld wil opwinden.

“*In which Cocodo and Houlihan bound for a save journey...*”, de tweede film op *Clips*, laat twee zoenende vrouwen zien. Ze zijn met tegenlicht gefilmd, waardoor ze niet herkenbaar zijn. Later blijken ze S/m-partners te zijn: de ene vrouw ligt naakt en geblinddoekt op haar rug, terwijl de andere, aangeklede vrouw tegen haar praat. Ze stopt een sjaaltje in de anus van de liggende vrouw, en blijft maar praten: “Can you take this scarf? [...] How much can you take? [...] You’re empty, are you? [...] How much do you need? [...] How full are you? Deeper? Is it enough? Are you swallowed?”. Dan trekt ze het sjaaltje weer uit de anus, en zegt: “Hold it tight deep inside you”. Ze slaat haar op de billen, en gaat verder met praten: “What else do you need? I know what you need. Do you need more?” dan vingert ze haar subbine stevig, tot ze klaarkomt, in slowmotion. Daarna gaat de Domme op een kastje zitten,

pakt de subbine een beflapje⁴⁰, en beft ze de Domme tot deze klaarkomt. Dit orgasme is kort; na een kort kreuntje en de abrupte beëindiging van de wat snellere popmuziek, vallen het beeld en de muziek abrupt weg.

Hoewel het onderwerp van deze film ook sadomasochisme is, en het ook een lesbische film is, is dit een heel andere film dan bijvoorbeeld *Shadows*. De Domme was in die film tot op zekere hoogte gelijkwaardig, doordat ze alles uitlegde en doordat de beide dames uit de film lachten en grapjes maakten, terwijl het contact in “*In which Cocodo and Houlihan bound for a save journey...*” meer lijkt op eenrichtingsverkeer: de Domme praat en handelt, de subbine ondergaat. De woorden die worden gezegd, zijn intimiderend van toon. Bovendien zijn de vragen retorisch; de subbine geeft geen antwoord, want dat wordt niet van haar verwacht. Hiermee wordt meer machtsverschil gecreëerd dan bij de giechelende vrouwen, ook al lijkt deze vorm van sadomasochisme fysiek minder ingrijpend dan in de film met de takel, de sling en de handboeien. Psychologisch echter is “*In which Cocodo and Houlihan bound for a save journey...*” veel ingrijpender dan *Shadows*. De Domme wordt bevredigd, maar haar orgasme wordt niet uitvoerig gefilmd, terwijl we het orgasme van de onderdanige vrouw wel uitvoerig volgen. De vrouwen zijn geen butch/femme-stel, waardoor de representatie van vrouwelijke seksualiteit tweeledig wordt gerepresenteerd: er is een dominante vrouw die de touwtjes in handen heeft maar die minder seksueel bevredigd wordt, en er is een onderdanige vrouw die niets heeft in te brengen maar wel een uitgebreid orgasme meemaakt. Vrouwelijk seksueel genot lijkt dominantie dus enigszins uit te sluiten, volgens deze beelden. Humor zit er niet in deze film, wat de kijker een door de intimidaties wat zware sfeer oplegt.

Het laatste filmpje op *Clips*, “*In which Fanny liquidates Kenni’s Stocks...*”, gaat over zelfbevrediging en een butch/femme-stel. Een femme, uitgedost in witte, trouwjurkachtige lingerie, zit naar de televisie te kijken, terwijl ze een jelly dildo in haar mond steekt. Op de bank zit een andere vrouw, een butch, in typische mannenkleding de krant te lezen. Ze kijkt even op, maar gaat direct verder met lezen. Intussen gaat de femme steeds verder; ze trekt haar slipje uit en steekt de dildo in haar vagina. De andere vrouw kijkt nog eens op en knoopt haar overhemd los. Ze loopt even voorbij, komt terug met een blikje bier, en loopt, zonder aandacht te schenken aan de femme, terug naar de bank. Nu trekt ze haar overhemd uit. Ze kijkt nu naar de femme, die inmiddels bijna een orgasme heeft bereikt; ze begint te schreeuwen en ejaculeert recht op de camera af. Dan vraagt zij de butch: “*What’s the matter? Nothing’s in the paper?*”. De butch lacht en vraagt haar bij haar te komen. Ze maakt haar

⁴⁰ Vierkant stukje latex dat over de vagina kan worden gelegd bij oraal contact.

broek open, en blijkt een penis te hebben. De femme zuigt haar af, terwijl ze ook de butch' borsten betast. We zien een zwarte herenschoen op een witte sluier staan. Tot slot neemt de butch wat glijmiddel en neemt de femme van achteren. We zien geen orgasme; dit is het einde van de film.

Deze film neemt stereotype gender-verhoudingen binnen het heteroseksuele huwelijk op de hak, door deze verhoudingen met humor uit te vergroten. De 'man' leest de krant en drinkt bier. Hij heeft totaal geen aandacht voor zijn naar seks snakkende vrouw, ook al besteedt zij nog zoveel aandacht aan haar uiterlijk, en bevredigt zij zichzelf waar hij bij zit. De vrouw komt *sputend* klaar, wat meestal aan mannen wordt toebedeeld. Een G-spotejaculatie zien we weinig in op vrouwen gerichte en normale pornofilms, en wordt doorgaans niet echt met vrouwelijkheid in verband gebracht. Met het geslacht van de andere vrouw wordt gespeeld: ze heeft kort haar en mannenkleren, waardoor je als kijker in eerste instantie denkt dat het een man is. Als het overhemd uit gaat en je de borsten ziet, raak je enigszins in de war, maar als er vervolgens ook nog een penis achter de gulp blijkt te zitten, weet je helemaal niet meer wat je ervan moet denken. De vrouw is geen gewone butch, een mannelijke vrouw, maar een *genderbender*, iemand met wiens geslacht wordt gespeeld. Het effect van de film wordt vooral gevormd door de rol van de 'butch'; zij houdt onze gedachten steeds bezig. De kijker wordt zich er door de verrassingseffecten van bewust, dat hij/zij steeds probeert de vrouw in een hokje te plaatsen: man, vrouw, man met borsten, vrouw met penis, et cetera. De vrouwelijke seksualiteit wordt dus ontdaan van conventionele beelden: vrouwen kunnen spuiten en het is niet vastomlijnd wat 'vrouwelijkheid/mannelijkheid' nu eigenlijk inhoudt. Humor en stereotypering zijn middelen om dit beeld te versterken. Het heteroseksuele huwelijk wordt hiermee eveneens ontdaan van stereotiepe beelden; eerst herkent de kijker de rolverdeling tussen man/butch en vrouw/femme, totdat hij/zij beseft voor de gek gehouden te worden.

De films uit *Velvet*-reeks bieden dus een lesbisch alternatief voor vrouwvriendelijke pornofilms. Er blijkt echter nog steeds een heteroseksuele nadruk gelegd te worden op lesbische sekspartners, door onder meer de rolverdeling tussen femme en butch, en door het gebruik van dildo's, vuisten, sjaals en vibrators voor penetratie. Er wordt wel gespeeld met deze sekseverhoudingen, soms door een femme een butch te laten domineren, soms door het sekseverschil te ironiseren. Het is niet duidelijk in hoeverre het tijdperk waarin de films zijn gemaakt, de indeling in femme en butch heeft beïnvloed; alle films stammen uit de jaren tachtig.

Hot Lesbian Showers 9

De door Clive McLean gemaakte films met *Hot Lesbian Showers* worden vooral verkocht in normale, niet speciaal voor vrouwen ingerichte, seksshops. Ze worden dus ook door mannen bekeken. Toch besloot Female & Partners deze serie in het assortiment op te nemen, omdat er onder de (vrouwelijke) klantenkring vraag was naar iets “harders” dan Blake en Candida Royalle. Er komen in deze pornofilms geen mannen voor, tenzij als fotograaf of filmmaker, maar als er seksscènes in beeld zijn, is er geen man in beeld.

Hot Lesbian Showers 9 vertelt allemaal korte verhaaltjes vanuit het ik-perspectief van een van de vrouwen. Zo krijgt de kijker van de film te weten wat het beroep is van het personage, maar ook wat haar relatie is met degene met wie ze straks onder de douche of in bad zal belanden. Zo wordt het woord in de eerste scène, *Blond on blond*, gegeven aan een studente architectuur. Ze deelt een kamer met Nikki, een actrice. Terwijl het hoofdpersonage in bad aan het masturberen is, komt Nikki de badkamer binnen en stapt ze ook in het bad. Ze kletsen een beetje, waarna we de voice-over van het hoofdpersonage horen zeggen: “Und eines was vom Anfang an klar gewesen: wir waren beide ziemlich sexhungrig” (McLean (2003), scène 1). Ze raken elkaar voorzichtig een beetje aan, waarbij Nikki haar huisgenote vraagt of ze haar hand ‘daar’ mag leggen. Uiteindelijk belanden ze in een hevige vrijpartij, waarbij ze elkaar om beurten beffen en vaginaal vingeren. Het hoofdpersonage zegt: “Ihre Muschi war so eng und so heiß, sie stöhnte und war kurz davor ab zu spritzen. Ich fickte sie schön langsam weiter: wir wollten ja nicht überstürzen”. In de film wordt vaker gezegd dat een vrouw spuit of gaat spuiten, maar dit zien we niet gebeuren. Het woord “ficken” betekent neuken, waardoor het vaginaal vingeren als neuken wordt gezien. “Eng” (strak) en “heiß” (heet) zijn ook termen die in normale pornofilms vaak door mannen worden gebruikt om een ‘lekker kutje’ aan te duiden. Dit geldt ook voor de eveneens in deze scène gebruikte termen “gierige natte Pussy” (gulzig nat poesje) en “hungrige Geschlecht” (begerig geslacht). Deze termen hoor je in pornofilms normaal gesproken bijna nooit uit de mond van een vrouw, maar toch worden de vrouwen er niet mannelijker door; het zijn zelfs vrij stereotiepe dames met blond, lang haar. De stem is bovendien zacht, evenals de omgang tussen de vrouwen; ze blijven elkaar steeds strelen.

De andere filmpjes lijken veel op deze. Altijd horen we de stem van degene die het eerst in beeld is, en altijd komt er een vriendin of collega bij. Het hoofdpersonage blijkt meestal al een tijdje een oogje te hebben op haar (heteroseksuele) kennis of vriendin, die wel op de seksuele avances ingaat. Meestal worden er hulpmiddelen gebruikt bij de seks, zoals vibrators en dildo's, en komen beide vrouwen in de scène evenveel aan bod. Hoewel degene die als eerste onder de douche staat meestal het initiatief neemt en vaak iets meer ervaring heeft met andere vrouwen dan degene die wordt verleid, draaien de rollen op de helft om en gebeurt precies hetzelfde nog een keer. In die zin is er volledige gelijkwaardigheid tussen de twee partners.

Een enkele keer speelt etniciteit een rol. Hoewel bijna alle vrouwen een witte huidskleur hebben, bevat de tweede scène een Aziatische vrouw. Mia is aan het douchen en is vastberaden haar vriendin Letty, die bij haar logeert, onder de douche te verleiden. Ze blijft maar douchen, in de hoop dat Letty binnenkomt. En dat gebeurt. Letty is een Aziatische vrouw, wiens lichaam niet erg afwijkt van een kinderlichaam; ze heeft geen borsten, en ze is erg klein en slank. Mia gebruikt ook voortdurend verkleinwoorden als ze het over Letty heeft, bijvoorbeeld "kleine Maus" en "kleine Letty". In het begin is Letty nogal verlegen. We zien hier dat vrouwelijkheid en etniciteit samen worden gerepresenteerd als klein en kinderlijk/maagdelijk, in tegenstelling tot de witte Mia, die veel moeite doet om Letty onder de douche te krijgen. Zij is 'doortrapt' en wil een heteroseksuele, onervaren vrouw verleiden, evenals vele andere vrouwen op de film.

Vrouwelijke seksualiteit wordt in deze film enerzijds gerepresenteerd als lesbisch en altijd geil, initiatiefrijk, doortrapt en verleidend, en anderzijds als heteroseksueel maar in voor wat afwisseling, verlegen en afwachtend. Uiteindelijk maken deze beelden niet uit voor het verdere verloop onder de douche, want de rollen worden daarna omgedraaid en dan neemt ook de 'heteroseksuele' vrouw lustig het initiatief in de seks. De vrouwen hebben veel plezier met elkaar, en de seks begint altijd voorzichtig, tot blijkt dat de andere vrouw net zo geil is als de verleidster. In de hardere scènes wordt vaak een speeltje gebruikt, die wordt bediend door de persoon die op dat moment de ander verwent.

Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt, dat er een relatief kleine markt is voor pornofilms voor vrouwen. De films blijken vaak moeilijk te verkrijgen te zijn, wat vooral geldt voor de lesbische films. Er is zelfs sprake van een subcultuur van lesbische pornofilms die niet tot de op vrouwen gerichte

seksindustrie is doorgedrongen. De (grotendeels heteroseksuele) pornofilms die er zijn, blijken echter wel alternatieven te bieden voor gewone pornofilms. Zo besteedt Andrew Blake in zijn films veel aandacht aan entourage, wat de seksuele beleving van vrouwen ten goede schijnt te komen, en worden er verhalen vanuit het perspectief van vrouwen verteld bij de films van Candida Royalle, *Velvet* en *Hot Lesbian Showers 9*. Toch blijken sommige films vol te zitten met stereotiepe beelden van gender en etniciteit.

In de meeste films van Andrew Blake zijn vrouwen bijvoorbeeld passief en onderdanig aan mannen. Zij *worden* geneukt, meestal door een man in pak die wat ouder is. Bovendien hebben Amerikaanse vrouwen meer macht dan buitenlandse vrouwen. Dit blijkt uit de *geisha*-scène.

Ook in de films van Candida Royalle, die vrouwelijke seksualiteit over het algemeen initiatiefrijk en zelfbewust representeren, komen dit soort beelden voor. Dit zijn echter uitzonderingen. We zien seksuele activiteiten meestal vanuit het perspectief van de vrouw, waardoor de vrouwelijke kijker ook aan haar trekken komt met het zien van mooie mannen. Seksualiteitsbeleving vanuit de vrouw wordt gerepresenteerd als anders dan die van de man, die vaak alleen maar op penetratie is gericht. Vrouwen kunnen mannen echter leren dat intimiteit en fantasie bij het vrijen een meerwaarde heeft voor de seks. Dit is een enorm contrast met gewone pornofilms, waar het alleen om geslachtsdelen draait, en we maar zelden mooie mannen zien. Meestal zien we de man van de achterkant en zien we alleen zijn perspectief, ofwel vangen we een glimp van hem op, maar is hij lelijk.

Ook de films van *Velvet* bieden een alternatief wat betreft de representatie van vrouwelijke seksualiteit. Hoewel er vaak een binaire oppositie is van mannelijk en vrouwelijk, die doet denken aan een heteroseksueel gender-patroon, wordt er wel gespeeld met sekseverhoudingen. Zo geniet meestal de ‘vrouwelijke’ vrouw en niet de ‘mannelijke’, die haar partner seksueel bevredigt zonder daarbij zelf te worden gestimuleerd. Bovendien wordt er gespeeld met machtsverhoudingen. Er wordt in *Shadows* bijvoorbeeld expliciet verwezen naar S/m, waar de femme dominant is en de butch onderdanig. Op het moment dat de butch echter een dildo gebruikt om haar Meesteres te bevredigen, wordt de femme passief. Vaak worden de scènes met humor gebracht, waardoor de kijker gaat nadenken over het ‘hokjesdenken’. De Aziatische vrouw wordt op een stereotiepe manier gerepresenteerd: als introvert, verlegen en sierlijk. De films zijn nogal verouderd, wat de kijkbaarheid niet ten goede komt; de kijker wordt afgeleid door de gedateerde kleding en kapsels, en komt zo niet meer aan genieten toe. Bovendien is het hele butch/femme-idee meer iets van de jaren tachtig.

Hustlers films met de titel *Hot Lesbian Showers* bieden een eigentijds alternatief voor de gedateerde lesbische films van *Velvet*. Hier zien we eigentijdse vrouwen die op een luchtige en vrolijke manier seks met elkaar hebben. Het gaat niet om langdurige relaties, maar om kortdurende contacten die ontstaan uit bepaalde situaties: logeerpartijen, samen werken, het delen van een studentenkamer, et cetera. Hierdoor wordt lesbische seksualiteit iets luchtigs wat je met iedereen kunt doen, of je nu heteroseksueel bent of niet. Vrouwen benaderen elkaar zacht en vriendschappelijk, maar worden als ze eenmaal geil zijn het liefst vaginaal gestimuleerd.

Deze verschillende beelden zijn zo divers, dat je niet echt van één representatie van vrouwelijke seksualiteit kunt spreken. Belangrijk is dat er wel pornofilms zijn gemaakt voor vrouwen, en dat die van Candida Royalle de meest eigentijdse, veelzijdige en vaak niet-conventionele beelden bevatten van vrouwelijke seksualiteit.

Hoofdstuk III

Vrouwenspeeltjes

De laatste jaren is de markt voor seksspeeltjes voor vrouwen flink uitgebreid. Met de komst van postorderbedrijven en vrouwvriendelijke seksshops is ook het aanbod in ‘gewone’ seksshops enigszins uitgebreid. Er zijn speeltjes in allerlei soorten en maten. De meest bekende vorm is de vibrator. Dit is een vaak penisvormige staaf die trilt op batterijen of stroom. Daarnaast is er een groot assortiment clitorisstimulerende speeltjes, en een tussenvorm: de zogenaamde ‘Tarzan’, die tegelijkertijd zowel vaginaal als clitoraal wordt gebruikt. Soms zit er tevens een uitsteeksel aan om anaal in te brengen. Ook zijn er dildo’s op de markt gebracht om vrouwen te plezieren. Deze vier categorieën worden elk apart besproken, omdat ze een groot deel van de markt voor vrouwen omvatten. Onder het kopje ‘overige speeltjes’ wordt een aantal andere vrouwenspeeltjes behandeld, waaronder kogeltjes, opblaaspoppen en ‘vingers’.

Hoofdstuk III.a.

Vibrators

Een vibrator is een staafvormig voorwerp van kunststof of rubber, dat vaak bedoeld is om de vagina inwendig te stimuleren. Aangezien ze er in allerlei vormen en maten zijn, zal ik ze per categorie bespreken.

Realistische kunstpenis-vibrators

Een van de aangeboden soorten vibrators is de realistische vibrator, die de vorm heeft van een penis⁴¹. Vaak is deze soort vervaardigd in witte huidskleur, en heeft de kunstpenis realistische of enigszins grote afmetingen. De vibrator op afbeelding 8 is bijvoorbeeld 19 centimeter lang en heeft een doorsnede van 4 centimeter. Ze

Afb. 8

⁴¹ Zie afbeelding 8, bron: <http://www.cmdbv.com>

bestaan ook korter of langer (variërend tussen de 13 en 30 (!) centimeter) of dunner of dikker (variërend tussen de 2 en 6 centimeter), maar worden allemaal verkocht onder het label ‘realistisch’.

Deze kenmerken impliceren op de eerste plaats dat vrouwen een heteroseksuele voorkeur hebben. Hun seksuele bevrediging wordt immers bewerkstelligd door een penisvormig apparaat. Aangezien de apparaten bedoeld zijn voor vaginaal gebruik, wordt bovendien de suggestie gewekt dat vrouwen de voorkeur geven aan vaginale bevrediging. Hiermee wordt de “mythe van het vaginale orgasme” (Groneman, 2002, p. 206), in stand gehouden, terwijl uit onderzoek juist is gebleken dat vrouwen juist clitoraal veel gemakkelijker klaarkomen. De mythe van het vaginale orgasme is jarenlang in stand gehouden, waardoor geslachtsgemeenschap bleef beschouwd als de ook voor vrouwen voornaamste seksuele daad. Naast geslachtsgemeenschap wordt er ook een voorkeur voor grotere penissen dan gemiddeld gesuggereerd, en een voorkeur voor een witte partner. De vrouwelijke seksualiteit wordt hiermee conventioneel gerepresenteerd: vrouwen zijn heteroseksueel, komen het liefst vaginaal klaar en houden van groot geschapen, witte mannen.

Ècht realistisch kan het ook; er bestaat een doe-het-zelfset om de penis van je man/vriend of *one-night stand* na te maken. Hier volgt de tekst van deze ‘Malle Japonaise Kit’:

Om *HET* deel van je man altijd bij de hand te hebben... Copy Copy - zet hem op je nachtkastje! Met deze kit maak je eerst een mal en dan een levensecht afgietsel van de penis van je man, vriend of de one-night stand van je dromen. Veel spannende pret om hiermee aan de slag te gaan en het resultaat mag er natuuuurlijk wezen. Er zit een potje kleurstof bij. Hiermee kun je hem naar wens donkerder maken. Ja sorry jongens, we hebben niet kunnen laten hem een extraatje mee te geven. (Als je tóch eenmaal bezig bent). De copy kan vibreren en wentelen. Bijgeleverd wordt namelijk een vibrator die je in het afgietsel stopt, met genoemd resultaat. Oké hij moet wel humor hebben! Maar het idee dat 'ie er voortaan altijd is, als je [hem] nodig hebt is het grootste voordeel.

De ontwerpers (mannen!) van deze kit hebben een beproefd, kwaliteitsproduct geleverd! Een heldere gebruiksaanwijzing is bijgesloten. (Bron: <http://www.mailfemale.nl>)

Hoewel de ‘Malle Japanese Kit’ inderdaad helemaal realistisch is, en niet groter dan gemiddeld, is deze soort vibrator niet eenvoudig te verkrijgen. Op de eerste plaats kost hij je een hoop geld en werk, maar belangrijker: je hebt eerst een ‘man, vriend of one-night stand’ nodig. Dit impliceert dat je die hebt, en dat je dus, evenals in de hiervoor besproken vibrator, een heteroseksuele voorkeur hebt. Wel kun je de kleurstof gebruiken om de penis in de door jou gewenste kleur te maken, wat betekent dat het ontwerp er wel vanuit gaat dat de voorkeur van een vrouw kan uitgaan naar verschillende huidskleuren. De tekst geeft het idee dat je deze vibrator gebruikt als er geen man voorhanden is terwijl je dat wel zou willen: “Maar het idee

dat 'ie er voortaan altijd is, als je [hem] nodig hebt is het grootste voordeel". Seksuele omgang met een partner en een vibrator tegelijk wordt hiermee uitgesloten.

Er bestaan haast geen levensechte vibrators met een donkere huidskleur. Ik heb er uren naar gezocht op het Internet, in seksshops en in catalogi, maar ik vond er slechts één⁴². Wel zijn er verschillende soorten pikzwarte⁴³ 'realistische' vibrators. De tekst bij zwarte vibrators is het analyseren waard:

Black Jack

Zwart is spannend, en dus ook bij een kunstpenis! Speciaal voor diegenen die eens iets anders willen of heimelijke dromen willen doen uitkomen. De Black Jack is zeer realistisch en fraai uitgevoerd in zacht, zwartgekleurd rubber. Traploos regelbare vibratie, en wordt geleverd inclusief batterijen. (Bron: <http://www.cmdbv.com>)

THE BLACK BOOMSER Een zwoel muziekje op de achtergrond. Je sluit je ogen en laat je helemaal gaan. Je voelt hoe de Black Boomser langzaam bij je naar binnen glijdt. Met z'n lengte van 19,5 cm en z'n dikte tot 5 cm (jààaa!) vult hij je echt HE-LE-MAAL! Volledig geruisloos trilt hij tot diep in je en neemt hij je mee voor een ritje naar het opperste genot. Deze rasechte liefdesgod is een levensechte replica van een zwarte penis in volle erectie. Met super realistische teelballen en een heerlijk 'echte' eikel! Het zachte materiaal voelt zowaar nog echter dan echt aan. Dankzij de handige zuignap kun je hem ook heerlijk zittend gebruiken. Kortom, the Black Boomser is een echte "joyride". (Bron: <http://www.pabo.nl>)

Zwart is spannend, en bovendien is deze vibrator volgens de eerste tekst "[s]peciaal voor diegenen die eens iets anders willen of heimelijke dromen willen doen uitkomen". Deze tekst benadrukt nog eens de standaardvoorkeur van de vrouwelijke consument voor een witte huidskleur; zwart is alleen maar een afwisseling, of iets stiekems. Het woord 'afwisseling' impliceert bovendien dat alleen witte vrouwen als klant worden aangesproken; zwarte vrouwen worden hiermee uitgesloten van cliëntèle. Zelfs bij de aanprijzing van een zwarte vibrator wordt wit dus als de norm gerepresenteerd, en zwart slechts als afwisseling of als iets fouts (anders zou je er toch niet heimelijk van hoeven dromen?). De vrouwelijke seksualiteit blijft daarmee conventioneel (op witte mannen gericht), en de vrouwen die voor zwart kiezen zijn abnormaal (spannender dan 'gewone' vrouwen, haast pervers).

In het tweede tekstfragment wordt niet zozeer benadrukt dat zwart 'fout' is, maar hieruit spreken weer (deze keer positieve) vooroordelen over de zwarte man als grootgeschapen liefdesgod. Ook wordt hiermee iets gezegd over de representatie van vrouwelijke seksualiteit: een vrouw die kiest voor een zwarte vibrator, wil "HE-LE-MAAL" gevuld worden, en is in voor spannende en exotische (vanwege de zwoele muziek)

⁴² Zie afbeelding 9, bron: <http://www.pabo.nl>

⁴³ Zie afbeelding 10, bron: <http://www.orion-erotic.nl>

Afb. 9

Afb. 10

avontuurtjes. Zij wil graag zitten op haar ‘man’. Zwart wordt hier in verband gebracht met avontuurlijkheid, exotisme en extreme geilheid.

Staafvibrators

Realistische kunstpenis-vibrators representeren, zoals we hebben gezien, een conventioneel beeld van vrouwelijke seksualiteit: heteroseksuele voorkeur, gericht op witte, grootgeschapen mannen en op vaginale bevrediging. Voor een deel komt de representatie van vrouwelijke seksualiteit via de zogenaamde staafvibrators hiermee overeen: dit zijn ook langwerpige apparaten en ze zijn, mits van zacht materiaal gemaakt, eveneens bedoeld voor vaginaal gebruik. Er zijn echter verschillen met de realistische variant. Op de eerste plaats doen deze vibrators niet direct denken aan het mannelijke geslachtsorgaan. Het is moeilijk iets algemeen over staafvibrators te zeggen, omdat ze behalve hun langwerpige vorm, eigenlijk geen duidelijke overeenkomsten hebben. Daarom is het zinvol ook deze vibrators weer onder te verdelen in categorieën.

Afb. 11

Het grootste deel staafvibrators bestaat uit gladde staven in fantasiekleuren⁴⁴. Ze zijn er in allerlei kleuren, van goud tot blauw tot geel. De kleuren zijn zo sterk verschillend, dat er geen specifieke conclusie uit kan worden getrokken met betrekking tot het representatievraagstuk. Sommige vibrators hebben meerdere kleuren, meestal in dierenprint, bijvoorbeeld dat van een tijgervel⁴⁵. Hier wordt de suggestie gewekt dat vrouwen met deze vibrator een katachtige, wilde seksualiteit krijgen. Op afbeelding 12 zien we op het verpakkingsmateriaal dan ook een tijgerachtige, ontembare vrouw. Deze afbeelding representeert de vrouw met het tijgerpakje aan als stoeipoes; ze daagt de kijker uit haar te temmen. Zie over dit onderwerp ook Hoofdstuk IV.

Afb. 12

⁴⁴ Zie afbeelding 11, bron: <http://www.cmdbv.com>

⁴⁵ Zie afbeelding 12, bron: <http://www.erotiekshop.nl>

Er bestaan ook vibrators in die lijken op voedsel, zoals de komkommervariant⁴⁶ en de maïsvariant. Deze vibrators, die door hun vorm ook verwijzen naar vaginaal gebruik, suggereren fantasieën over seks met voedsel. Ze representeren een vrouwelijke seksualiteit die gericht is op voor de hand liggende objecten uit het huishouden. Dingen waarvoor vrouwen het huis niet uit hoeven om seksueel bevredigd te worden, bij afwezigheid van een man (penis).

Afb. 13

Female & Partners⁴⁷ verkoopt prachtige moderne staafvibrators van het door Candida Royalle ontworpen merk Natural Contours⁴⁸, waarin de gebruikelijke langwerpige vorm van een penis (met ronde top) niet meer valt te herkennen⁴⁹. De vibrators hebben eigentijdse, frisse kleuren, en een designvorm die goed past bij het vrouwelijk lichaam. Ze zijn er in vijf soorten: de kleine rode *Petite*, de langere witte *Magnifique*, de gebogen blauwe *Ultime*, de groene smalle *Jolie* en de felgroene middelgrote *Superbe*. De vibrators hebben vier trilstanden, zodat de gebruikster kan kiezen wat ze het fijnst vindt. Ze doen in geen enkel opzicht denken aan andere vibrators; ze suggereren geen seks met voedsel, stereotiepe seksualiteit die eigenlijk op het verleiden van anderen is gericht, of een heteroseksuele voorkeur. Het enige wat telt, is dat ze makkelijk in de hand liggen, dat ze qua uiterlijk een aanwinst zijn op je nachtkastje, en natuurlijk dat ze een bevredigend resultaat leveren. De vorm en de kleur dragen bovendien bij aan een hippe beeldvorming: de moderne vrouw is stijlvol, en beleeft haar seksualiteit los van seksuele of raciale voorkeur en fantasieën over voedsel. In de beeldvorming wordt geen norm opgelegd of weerspiegeld van hoe vrouwelijke seksualiteit zou moeten zijn.

Afb. 14

G-spotvibrators⁵⁰

Er bestaat ook een categorie vibrators met een extra: de G-spotvibrator. Deze heeft een bochtje aan het uiteinde, dat dient om de zogenaamde G-spot te stimuleren. Op de website *About SEX*⁵¹ wordt uitgelegd hoe een man zijn vrouwelijke partner een orgasme kan bezorgen via haar G-spot:

Afb. 15

⁴⁶ Zie afbeelding 13, bron: <https://shop.black.nl>

⁴⁷ <http://www.femaleandpartners.nl>

⁴⁸ Bron: <http://www.natural-contours.com/index.html>

⁴⁹ Zie afbeelding 14, bron: <http://www.cmdbv.com>

⁵⁰ Zie afbeelding 15, bron: <http://www.erotiekshop.nl>

⁵¹ <http://www.minou.com/aboutsex/gspot.htm>

To explore this area, have your partner lie down, knees bent and feet flat on the bed, with a small pillow under her buttocks. Insert the length of your lubricated fingers into her vagina towards her navel. This will be about two inches inside the vagina. Press with one or two fingers against the front wall of her vagina. Because it's surrounded with tissue and is deep in the vaginal wall, you may want to apply a little more pressure than usual. [...]
 Now that you've found the G-Spot, kneeling between your partner's legs you can use the thumb of your other hand to gently stimulate her clitoris at the same time. This combination should give her very intense sensations. She may climax in this position, or you have the alternative of continuing in a different position. (Bron: <http://www.minou.com/aboutsex/gspot.htm>)

Het kost dus wat inspanning om de G-spot te vinden, en de speciale G-spotvibrator is zo uitgerust dat dit gemakkelijker gaat, ook zonder partner. Ze zijn er in allerlei kleuren en maten, en kunnen de vrouw – als we de bijgedrukte teksten mogen geloven – tot enorme hoogtepunten brengen. Hoewel deze vibrators ook langwerpig zijn en inwendig worden gebruikt, presenteren niet per se een heteroseksuele norm. Ze lijken namelijk geenszins op een penis met die bocht op het einde, en tijdens de geslachtsgemeenschap komt de penis dan ook maar zelden in aanraking met de G-spot. Zoals het voorgaande citaat onderschrijft, zijn het vaak de vingers die dit plekje weten te vinden. Deze zijn geslachtsloos. Toch worden op verpakkingsmaterialen nooit twee vrouwen afgebeeld, maar wel vaker een heteroseksueel paar. Dit suggereert niet, zoals vaak bij andere vibrators het geval is, dat de vrouw deze vibrator gebruikt als zij geen partner tot haar beschikking heeft, maar eerder dat de G-spotvibrator een hulpmiddel kan zijn bij ‘normale’ seks. Natuurlijk sluit dit niet uit dat zij hem niet in haar eentje kan gebruiken; afbeelding 15 toont immers ook een vrouw alleen.

Hoofdstuk III.b.

High-techvibrators

De reden dat de high-techvibrators niet onder het hoofdstuk *Vibrators* wordt besproken, is dat ze niet alleen maar zijn gericht op vaginaal gebruik. Deze vibrator bevat namelijk uitstekende delen, om ook de clitoris en (soms) de anus te stimuleren. Er is een groot aanbod in high-techvibrators, maar de meest bekende soort is de ‘Tarzan’. Dit is een Japans product, waarop alle andere high-techvibrators zijn gebaseerd.

De ‘Tarzan’⁵²

⁵² Zie afbeelding 16, bron: <http://www.le-duc.nl>

De ‘Tarzan’ is misschien wel het meest populaire vrouwenspeeltje op de erotische markt. Dit komt door zijn veelvoudige werking: de vagina wordt inwendig gestimuleerd door trillingen en ronddraaiende parels, de clitoris wordt gestimuleerd door een aapje, waarvan de trillingen los van het inwendige deel zijn in te stellen, en in sommige gevallen wordt ook de anus geprikkeld door het trillende staartje van de aap. Meer genot kan een vrouw volgens reclames niet krijgen. Ze zijn er in vele soorten en maten en vooral in verschillende prijsklassen. Neem je een originele ‘Tarzan’, dan kost die zo’n 60 tot 100 Euro. Er zijn ook goedkopere *remakes*⁵³ op de markt.

Hoewel de ‘Tarzan’ in eerste instantie oogt als een zeer vrouwvriendelijke vibrator vanwege een multistimulerend effect, blijken er allerlei beelden over vrouwelijke seksualiteit te worden gerepresenteerd. De naam op zich al heeft allerlei connotaties: Tarzan is half-

Afb. 16

Afb. 17

Afb. 18

Afb. 19

mens/half aap, die in de jungle werd grootgebracht door een chimpansee. Hij valt op vrouwen als Jane, die hij redt in de wildernis van de jungle. Hiermee wordt de vrouw, de gebruikster van deze vibrator, gerepresenteerd als (van Tarzan) afhankelijke vrouw. De jungle heeft daarbij nog andere connotaties: die van wilde beesten en gevaar. Als dit in verband wordt gebracht met seksualiteit, komen we met behulp van een deconstructie van deze beelden tot verbazingwekkende conclusies.

Op de eerste plaats suggereert de ‘Tarzan’ wederom een heteroseksuele voorkeur. Het apparaat bevat een penisvormig hoofddeel, waardoor de suggestie van penetratie al gauw wordt gewekt. Harde penetratie natuurlijk, want Tarzan is een in de wildernis opgegroeide halve aap. Hij moet Jane seksueel veroveren, wat niet erg moeilijk hoeft te zijn: op de verpakking van de ‘Tarzan’ zien we een jonge, schaars geklede vrouw, die ogenschijnlijk wel zin heeft veroverd te worden⁵⁴. Naast de heteroseksuele verlangens, wordt de vrouwelijke seksualiteit ook in verband gebracht met bestialiteit. Het clitorisstimulerende deel van de

⁵³ Zie afbeelding 17, bron: <http://www.erotiekshop.nl>

⁵⁴ Zie afbeelding 18, bron: <http://www.le-duc.nl>

‘Tarzan’ bestaat namelijk meestal uit een aap. In *Lover: tijdschrift over feminisme, cultuur en wetenschap* (1998, nr. 3) schreef Stine Jensen een artikel over de mythevorming rondom ‘the beauty and the beast’ (p. 4). Bestiale fantasieën komen volgens Jensen voor in allerlei vormen van cultuur, zoals films en literatuur. Ze stelt dat deze fantasieën te maken hebben met de afwijzing van de man en daarmee de wending tot de aap, die niets vraagt en die onschuldig is. “Maar”, zo stelt Jensen: “ook vrouwelijkheid is in het geding. Zo is het opmerkelijk dat teleurgestelde vrouwen zich in deze heteroseksuele mythevorming tot apen richten en niet tot andere vrouwen” (p. 6). Ook heeft de bestiale fantasie te maken met het ontembare, wilde. De man identificeert zich op het gebied van mannelijke potentie en agressiviteit schijnbaar, volgens Jensen, graag met een aap, die vrouwen bruut kan volpompen met zijn zaad (p. 8). Ook Midas Dekkers beschrijft in zijn boek *Liefdier: over bestialiteit* (2002) hoe de mensaap in de zowel vroege als hedendaagse mythevorming vaak wordt gerepresenteerd als seksuele partner van de vrouw. Vaak treedt het dier op als vrouwenrover of –schaker, die vrouwen rooft of verkracht. Sinds de gorilla deze plaats heeft aangenomen, zijn de orang-oetans en chimpansees vrijwel verdwenen uit de films en verhalen; de gorilla ziet er immers veel angstaanjagender uit. Volgens Dekkers (p. 179) komt deze mythevorming rondom mensapen en jonge vrouwen voort uit het thema van *The Beauty and the Beast*. In 1933 maakte de filmmaker Merian C. Cooper de film *King Kong*, waarin de gorilla King Kong de jonge Fay Wray rooft en er, hetzij zwaar gecensureerd, seks mee heeft:

Behalve aan geestelijk vader Poe en geestelijk moeder Swift is Coopers King Kong veel verschuldigd aan de preutsheid van de censuur. Die haalde de meest erotische scène, waarin King Kong Fay Wray langzaam de kleren van het lichaam pelt en dan de vrouwelijke luchtjes die aan zijn vinger zijn gaan hangen besnuffelt, uit de meeste versies van de film, die het niet moet hebben van openlijke seks, maar juist van symbolen en toespelingen. Fantasie is er om te kietelen, niet om te schurken. (p. 181)

Dit geldt ook voor de verpakking van de ‘Tarzan’. Op het eerste gezicht denken we alleen maar ‘dat is natuurlijk Jane’, maar de beelden van vrouwen en apen blijken allerlei connotaties van verkrachting en ruwheid te hebben door de culturele achtergronden en gebruiken over dit onderwerp. Dat aan dit gegeven een hele mythevorming vastzit, weet de gemiddelde cliënte in seksshops waarschijnlijk niet. De ‘Tarzan’ lijkt wel seksueel bevredigend vanwege alle uitsteeksels die de vrouw tot een driedubbel orgasme kunnen brengen, maar blijkt vrouwelijke seksualiteit niet alleen heteroseksueel te representeren, maar deze ook nog eens in verband te brengen met bestiale fantasieën, die, zoals we hebben gezien, mannelijke projecties op vrouwelijke seksualiteit, en daarbij nog eens vrouwonvriendelijk, blijken te zijn.

Jane⁵⁵

Rond juni 2003 bracht Christine le Duc het zusje van Tarzan op de markt: Jane. Er werden vier uitvoeringen op de markt gebracht, waarin de wensen en suggesties van gebruikers van de Tarzan zijn verwerkt. Zo is de *Jane Jungle Queen* waterbestendig en kan deze in bad worden gebruikt. ‘Queen’ verwijst naar de glossy vormgeving. *Jane Jungle Fever* is eveneens waterbestendig. De *Jane Jungle Boogie* bevat een losse clitorisstimulator en de *Jane Jungle Rumble* is de zachtere uitvoering van de Tarzan. De beeldvorming rondom vrouwelijke seksualiteit verschilt weinig van de Tarzan, behalve dat Christine le Duc nu adverteert met *Jane: de vrouwelijkste vibrator ooit...*⁵⁶. Dit ‘vrouwelijke’ element heeft vooral met kleur te maken; de Jane vibrators hebben zachte tinten. ‘Zacht’ wordt gerepresenteerd als ‘vrouwelijk’. Hiermee worden de connotaties die ‘Tarzan’ met zich meebrengt, nog meer verborgen achter een zacht imago. De vibrators worden verkocht aan ‘gevorderden’⁵⁷; het gedeelte dat vaginaal wordt ingebracht, is groter dan de gewone Tarzan, en de ‘pareltjes’ zijn grotere, ijzeren bolletjes geworden. Het effect is dus niet bepaald minder in vergelijking tot de qua kleur iets ruwer vormgegeven Tarzan.

Andere high-techvibrators

⁵⁵ Zie afbeelding 19, bron: idem.

⁵⁶ <http://www.le-duc.nl>

⁵⁷ Dit heeft een verkoopster van Christine le Duc in Utrecht mij verteld.

Voortbordurend op de ‘Tarzan’, de eerste vibrator die een vrouw een meervoudig orgasme kon bezorgen, ontwikkelden seksshopexploitanten meerdere high-techvibrators, waarbij het idee hetzelfde bleef: ronddraaiende pareltjes in staaf voor inwendig gebruik, en een apart

Afb. 20

Afb. 21

regelbare trilfunctie in het clitorisstimulerende deel. Pabo heeft weten in te spelen op de moderne cultuur door allerlei high-techvibrators te verkopen in modekleuren. Belangrijk is dat deze vibrators zeer verschillend zijn: sommige zijn blauw met een dolfijntje als

clitorisstimulator⁵⁸, andere zijn maagdelijk wit met een vlindertje⁵⁹. Voor ieder wat wils, dus, en daarom is het moeilijk deze categorie als geheel te analyseren. Voor deze high-techvibrators geldt eveneens dat ze wijzen op heteroseksuele verlangens, en in een aantal gevallen ook op bestiaal verlangen, maar ze zijn er ook zonder dieren⁶⁰. Bovendien vallen de dieren op dit soort vibrators niet onder de categorie bestiale fantasie, omdat het vaak gaat om lieve beestjes in pastelkleuren. De representatie van vrouwelijke seksualiteit met betrekking tot deze dieren wordt nog besproken in paragraaf c., omdat de dieren die in dit hoofdstuk zullen worden omschreven, overeenkomen met de dieren zoals we die aantreffen bij sommige high-techvibrators.

Afb. 22

De bijgevoegde teksten in de Pabo catalogus⁶¹ bij de high-techvibrators zijn een analyse waard. Er worden namelijk zogenaamde ervaringen van klanten afgedrukt bij verschillende high-techvibrators:

[Bij de Rolling Pearl]
Hoi Pabo,

Sinds ik de Rolling Pearl gebruik heb ik veel meer zin in sex. Mijn vriend vindt het ook erg spannend. Als ik tijdens het voorspel de Rolling Pearl gebruik worden we beiden enorm hitsig. Daarna vrijen we onwaarschijnlijk lekker. Sinds de Rolling Pearl zijn we veel intiemer geworden met elkaar. En als mijn vriend weer eens op zakenreis [is] vind ik het niet eens meer zo erg.

Sasja V. uit Zutphen (Bron: *Pabo* (2003, p. 74))

Deze tekst zegt, eigenlijk nog los van het product waar het om gaat, heel veel over vrouwen en vrouwelijke seksualiteit. Op de eerste plaats springt het heteroseksuele karakter van het apparaat wederom in het oog; de vibrator wordt met een mannelijke partner gebruikt. Daarbij

⁵⁸ Zie afbeelding 20, bron: <http://www.pabo.nl>

⁵⁹ Zie afbeelding 21, bron: idem.

⁶⁰ Zie afbeelding 22, bron: <http://www.mailfemale.nl>

⁶¹ Bron: *Pabo: De Leukste Erotiek Katalogus!* (2003). Lentenummer.

impliceert de tekst dat het seksleven van de ‘brievenschrijfster’ voor de aanschaf van de *Rolling Pearl* slecht was; nu pas wordt ze ‘hitsig’. Vanaf het moment dat zij en haar partner opgewonden zijn, verdwijnt de vibrator uit het zicht; want “[d]aarna vrijen we onwaarschijnlijk lekker”. ‘Daarna’ in deze zin impliceert dat dit voorspel, waarbij de vibrator heeft gefungeerd als stimulator, niet tot vrijen wordt gerekend. Bovendien hoort bij het echte vrijen blijkbaar geen vibrator; als de partners beiden opgewonden zijn, maakt het prettige voorspel plaats voor ‘vrijen’, wat moet worden gelezen als ‘penetreren’. Wat daarnaast opvallend is, is de verwijzing naar de vele zakenreizen van de vriend. Dat de vibrator dan wel het werk mag afmaken waarvoor hij eigenlijk is bedoeld, en niet alleen maar een middel is om de vrouw klaar te maken om met haar partner te vrijen, is daarbij nog het minst in het oog vallend. Maar waarom staat er niet: “En als ik weer eens op zakenreis ben, vind ik het ook niet meer zo erg”? De vrouw wordt in dit kleine stukje tekst gerepresenteerd als alleen thuis zittend, terwijl haar man het geld verdient. Hoewel dit niet direct met seksualiteit te maken heeft, worden de conventionele verhoudingen tussen man (altijd op zakenreis) en vrouw (alleen thuis) wel in verband gebracht met seksualiteit. Dit geeft ook een conventionele kijk op hun seksuele relatie.

Hoofdstuk III.c.

Clitorisstimulerende speeltjes

Hoewel een staafvibrator ook een stimulerende werking op de clitoris kan hebben, en de

Afb. 23

‘Tarzan’ zelfs speciaal bedoeld is om ook deze plek te stimuleren, bestaan er ook speeltjes die uitsluitend voor clitoraal genot zijn bedoeld. De aandacht voor de clitoris is voortgevloeid uit de debatten in de seksuele revolutie, waarin de clitoris – met het vervallen van de mythe van het vaginale orgasme – een belangrijkere rol kreeg toebedeeld in de vrouwelijke seksuele beleving. Het meest bekende clitorisstimulerende speeltje is het vlindertje⁶², maar ze zijn er ook in andere gedaantes, meestal in de vorm van een dier. De

bedoeling van dit soort clitorisstimulerende speeltjes is, dat je het beestje op de clitoris plaatst, waarna je het apparaat op zijn plaats kunt houden met de elastische bandjes die om je benen

⁶² Zie afbeelding 23, bron: <http://www.pabo.nl>

gaan. Dit is te zien op het verpakkingsmateriaal van het vlindertje. Vervolgens wordt het apparaat met een afstandsbediening aangezet. Het voordeel van de bandjes en de afstandsbediening is, dat het apparaatje onder de kleding kan worden gedragen. Als we de bijbehorende teksten zouden opvolgen, zou er van werken niets meer terechtkomen:

Venus Butterfly

Deze vaginale vlinder is een absolute doorbraak op vibratorgebied! Vervaardigd van superzacht gelei-achtig kunststof. De kleur is romantisch roze-rood. Geniet ervan als je alleen bent of samen. Draag dit speeltje desnoods tijdens kantooruren en beleef de beste hoogtepunten in de tijd van de baas! Prikkel de clitoris op ongekeerde wijze. Stevige voorbindkoordjes zorgen voor optimaal contact met de vagina. (Bron: <http://www.cmdbv.com>)

In deze tekst is er geen sprake van voorspel om de mannelijke partner te dienen, of überhaupt van een heteroseksueel perspectief, maar zowel de tekst als het uiterlijk van het apparaat blijken vrouwelijke seksualiteit op een zeer eigenaardige wijze te representeren. In de tekst, die overigens een vergelijkbare strekking heeft met de teksten bij vergelijkbare apparaten, wordt vrouwelijke seksualiteit gerepresenteerd als onbevredigbaar: zelfs op het werk, “in de tijd van de baas”, kan een vrouw klaarkomen. Wordt de vrouw in de ‘ingezonden brief’ in de *Pabo* helemaal niet geacht een serieuze baan te hebben, hier wordt zij als werkende persoon niet serieus genomen. Alsof een vrouw op haar werk niets beters te doen heeft dan in de tijd van haar ‘baas’ (mannelijk en superieur) klaarkomen. Het element van overal klaarkomen waar en wanneer je maar wilt, doet denken aan het in de inleiding genoemde onderzoek naar nymfomanie: als een vrouw (te veel?) van seks houdt, is zij een nymfomane. Hier wordt nymfomanie geïdealiseerd, waarmee het respect voor de vrouw als serieuze deelnemer op de arbeidsmarkt volledig verdwijnt.

Tegelijkertijd staat het vlindertje ook voor een vorm van kinderlijke seksualiteit, wat duidelijk wordt in de volgende tekst:

Deze sweetheart vibrator is de kleinste in zijn klasse. Hij zit comfortabel op het lichaam en de zachte jelly nopjes geven een extra stimulatie op de clitoris. Het krachtige en traploze instelbare motortje doet de rest. Draag sweetheart onder uw kleding en uw avontuur kan beginnen. (Bron: <http://www.erotiekshop.nl>)

De verkleinwoorden ‘nopjes’ en ‘motortje’ in de tekst sluiten nauw aan bij de tekst op het verpakkingsmateriaal: “Small, Soft and Powerful!”⁶³, en de foto van de meisjesachtige vrouw, die verlegen haar hemdje omhoog houdt zodat we het apparaat op haar vagina zien

Afb. 24

⁶³ Bron: <http://www.erotiekshop.nl>

zitten. Naast de tekst representeert ook het apparaat zelf de vrouw als kinderlijk. Haast alle vergelijkbare apparaten hebben een zachte kleur en de vorm van een ‘schattig’ diertje. Het vlindertje vormt daarbij geen uitzondering: er zijn ook spechtjes en lieveheersbeestjes. De kleuren zijn niet altijd zacht, maar verder dan de primaire kleuren gaat het naast de pasteltinten meestal niet. Verder zijn de vormen ronduit kinderlijk: wie had er als jong meisje nou geen lieveheersbeestjesoorbellen? We krijgen een beeld van een kinderlijke beleving van seksualiteit. Op het verpakkingsmateriaal van de eerder genoemde ‘Sweetheart’⁶⁴ zien we een meisjesachtige, verlegen vrouw, die een hemdje draagt. Dit benadrukt een haast

Afb. 25

preutse houding; bijna alle vrouwen in de seksindustrie hebben blote borsten. Deze meisjesachtige vrouw is de representatie van een stereotype: dat van de Lolitavrouw⁶⁵. In 1955 publiceerde Vladimir Nabokov het boek *Lolita*, waarin de 11-jarige Lolita een seksuele relatie krijgt met een volwassen man, de nieuwe vriend van haar moeder. Dit thema is later verfilmd in twee Lolitafilms, een uit 1962 en een uit 1997, maar speelt ook buiten deze films een belangrijke rol in de representatie van vrouwelijke seksualiteit. Ook in de reclame van pornofilms zien we vaak het thema ‘minderjarige meisjes’ terug, met daarbij al dan niet impliciete verwijzingen naar maagdelijkheid (en dus een strakke vagina). Dit ideaalbeeld van het jonge meisje is terug te vinden in clitorisstimulerende speeltjes zoals het vlindertje, ten eerste vanwege de in de vorm en tekst aanwezige verwijzingen naar kinderlijke beleving en het jeugdige, ietwat verlegen model, maar ook doordat de apparaatjes niet in de vagina worden ingebracht, wat maagdelijkheid in stand kan houden. De enkele apparaten in deze categorie die wel een deel hebben om vaginaal in te brengen, bevatten zeer kleine inbrengdelen, wat wederom een strakke vagina impliceert.

Afb. 26

Zie afbeelding 20, bron: <http://www.pabo.nl>

Naast de categorie ‘lieve diertjes’ valt er nog iets te zeggen over andere louter clitoris stimulerende apparaatjes. Er is een relatief nieuw product op de markt, de zogenaamde ‘Twirling Tongue’⁶⁶, die het gevoel geeft te worden gebeft. Ze zijn er in hippe kleuren, waaronder dieppaars, en doen in geen enkel opzicht denken aan bepaalde stereotypen rond vrouwelijke seksualiteit. Er is bijvoorbeeld

— www.erotiekshop.nl

www.mysunrise.ch/users/mmathis/criterion/indepth-146.html

geen heteroseksueel perspectief, en de vrouw wordt niet als kind, nymfomane of stoeipoes gerepresenteerd. Ook in de bijbehorende tekst valt niets van dit alles te ontdekken:

THE TWIRLING TONGUE Nèt echt! Zet de Twirling Tongue op je schaamlippen en laat je vagina omsluiten door zijn zachte, zwoele lippen. Zet nu de vibraties aan. DIT IS WERKELIJK ONGEKEND! De heftig draaiende tong stimuleert je clitoris bijzonder sterk, terwijl de zachte lippen je als het ware kussen. Geef je volledig over aan de erotiek van "oraal" sexplezier en de intense verwenningen van de Twirling Tongue en je zult een orgasme bereiken dat je wildste sexdromen overtreft! (Bron: <http://www.pabo.nl>)

Er bestaat ook een ‘likker’, die geen lippen heeft, maar slechts een tong. De aanbevelingstekst is vergelijkbaar met die van de ‘Twirling Tongue’.

Hoofdstuk III.d.

Dildo's

Een dildo is een penisvormige staaf die niet trilt, zoals een vibrator, maar die kan worden gebruikt ter penetratie. Sommige dildo's bevatten riempjes, waardoor ze voorgebonden kunnen worden. Ook bestaan er dildo's die vastzitten aan een slipje. In beide gevallen gaat het om een voorbindpenis of voorbinddildo⁶⁷. Met name deze variant is interessant voor dit onderzoek, omdat deze door de mogelijkheid van voorbinden een wezenlijk verschil vormt met de vibrator.

Afb. 27

Een voorbinddildo wordt het meeste door vrouwen gebruikt; zij hebben immers geen penis om mee te penetreren. Hoewel voorbinddildo's vaak worden geassocieerd met sadomasochisme en leernichten, is de markt steeds meer op ‘vrouwelijkheid’ gericht. Zo bestaan er voorbindpenissen van zacht lila rubber, en broekjes waarmee ook de vrouw die het aantrekt wordt gestimuleerd:

Met dit latex broekje zijn alle gaatjes gevuld, voor degen[e] die het broekje aantrekt heeft een dubbele bevrediging want in het broekje zit[t]en twee dildo's die u vaginaal en anaal kan inbrengen en met de voorbind penis mag u een ander gaatje vullen. (Bron: <http://www.erotiekshop.nl>)

Dit fenomeen heb ik maar zelden aangetroffen; meestal gaat het slechts om het genot van degene die wordt gepenetreerd. En wie is diegene dan? In de catalogi zien we slechts heteroseksuele stellen, waarbij de vrouw de

Afb. 28

⁶⁷ Zie afbeelding 27, bron: <http://www.mailfemale.nl>

man kan penetreren⁶⁸. Maar wordt de markt niet veel meer benut door lesbische vrouwen? Opvallend is de mate waarin homoseksualiteit in de beeldvorming van voorbindpenissen, althans op de foto's, wordt ontkend. Pabo besteedt in de bijbehorende tekst wel aandacht aan homoseksualiteit:

DUBBELE VOORBINDPENIS

Met deze, speciaal voor vrouwen, ontwikkelde voorbindpenis met anaalverwener, geef je je relatie net dat beetje meer! De penis is uitermate flexibel maar toch stevig genoeg voor diepe penetratie. Met deze dubbelzijdige voorbindpenis kan je gemakkelijk je partner penetreren terwijl je zelf bij elke beweging gestimuleerd wordt. Een heerlijke sensatie, zowel geschikt voor lesbische als hetero koppels!
(Bron: <http://www.pabo.nl>)

Maar zelfs als deze al voor lesbiennes is bedoeld, geeft de beeldvorming rond dildo te denken. Bijna alle voorbinddildo's op de markt hebben namelijk de vorm van een penis. Dat suggereert, ook bij lesbische stellen, een voorkeur voor het mannelijk lid, een thema dat ook in de porno veel voorkomt: twee vrouwen vrijen, en de man is voyeur of komt zelfs tussenbeiden, om zijn lid door beide vrouwen te laten verwennen. Op slag zijn ze geheel op hem gericht. De voorbinddildo zou een mannelijke fantasie over lesbiennes kunnen representeren, waarin het mannelijk geslachtsdeel centraal staat. Zelfs in een liefdesspel tussen twee vrouwen komt de penis nog naar voren als belangrijkste element, in de vorm van een voorbinddildo.

In de heteroseksuele toepassing, die we dus veel vaker gerepresenteerd zien, speelt anale penetratie een rol. De penisvorm suggereert hier een homoseksueel verlangen; de man wil (als door een man) anaal worden gepenetreerd door een penis. Deze homoseksuele connotaties maken de representatie van de vrouw interessant: we krijgen een niet conventioneel beeld van haar. Waar zij normaal wordt gezien als passief en zacht, wordt zij met een penis actief (zij beweegt en neemt initiatief, niet hij) en hard (haar haar zit strak vast, niet los, zoals op elke andere reclamefoto in de Pabo-catalogus). Je zou kunnen zeggen dat de vrouw die haar partner penetreert, mannelijke eigenschappen krijgt toegewezen. In het geval van een vrouwelijke partner heft dit elkaar op; dan ontstaat er weer een conventionele hiërarchie, en in het geval van een man krijgt dit een homoseksuele connotatie. Wat een penis niet al teweegbrengt.

⁶⁸ Zie afbeelding 28, bron: *Pabo: De Leukste Erotiek Katalogus!* (2003). Lentenummer.

Hoofdstuk III.e.

Overige speeltjes

Deze paragraaf zal dienen als restcategorie, omdat de volgende besproken vrouwenspeeltjes losstaande onderdelen lijken te zijn in de op vrouwen gerichte seksindustrie; ze komen ieder *an sich* te weinig voor om ze apart te bespreken.

‘Kogeltjes’

Met kogeltjes worden twee balletjes met een verbindingsdraadje bedoeld, die in de vagina dienen te worden ingebracht. Tijdens het lopen ketsen de kogeltjes dan tegen elkaar, wat een vibrerend gevoel in de vagina teweeg schijnt te brengen. Ze zijn er in verschillende kleuren⁶⁹ en materialen, variërend van zacht rubber tot hard plastic, of zelfs metaal. Sommige worden elektrisch bestuurd met een afstandsbediening, andere moeten het hebben van de bewegingen die de vrouw zelf maakt. De kogeltjes zijn vaak louter verpakt in een doorzichtig plastic doosje, dus over het verpakkingsmateriaal valt weinig te zeggen. Wel zijn de teksten in de (online) postordergidsen interessant. De strekking van de tekst is meestal, zoals we ook bij de teksten zagen die bij de clitorisstimulerende speeltjes hoorden, dat de vrouw intens kan genieten, ook buitenshuis:

Kogel Duo inbrengen en genieten. Niemand die iets ziet, niemand die iets merkt!
Alleen hij merkt dat zij HEM beter kan „aanpakken“ (liefdesspiertraining!). 2 witte kogels (Ø 3,5 cm) met van binnen stimulerende vibroballetjes, die bij elke beweging een orgasme dichterbij brengen. (Bron: <http://www.orion-erotic.nl>)

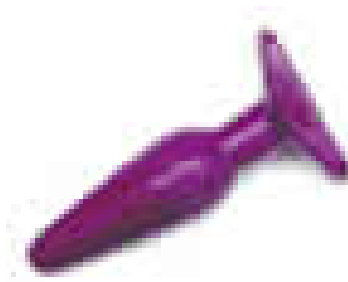
Het eerste beeld van vrouwelijke seksualiteit dat we hieruit halen, is ‘seks in het openbaar is spannend en stiekem’. Er wordt aangenomen dat vrouwen het spannend zouden vinden om in het openbaar, terwijl niemand iets ziet, klaar te komen. Dit neigt naar stereotypes over nymphomanie⁷⁰. Maar naast het beoogde seksuele genot, het vrouwelijk orgasme dat de kogels teweeg brengen, wordt ook dit speeltje ingezet als middel om het de heteroseksuele partner naar de zin te maken, zoals we ook zagen in de ‘ingezonden’ tekst in de Pabo-gids. Hier gaat het om ‘liefdesspiertraining’, waarmee de spieren in de vaginawand worden bedoeld. Voor een man zou het prettig zijn als een vagina ‘strak’ is; als een vrouw haar maagdelijkheid eenmaal heeft verloren, kan zij in elk geval haar vaginaspieren nog trainen. In deze tekst lijkt

⁶⁹ Zie afbeelding 29, bron: <http://www.shespot.nl/spelen/stout/index08.html>

⁷⁰ Zie Inleiding.

Afb. 29

Afb. 30

Afb. 31

het artikel niet echt bedoeld ter stimulatie van de vrouw, maar meer om de mannelijke partner tegemoet te komen. Dit laatste aspect zien we minder bij alleen op vrouwen gerichte seksshops; hier komen we teksten tegen die meer op het genot van de draagster zelf zijn gericht:

En we dansen de samba! Elke beweging zorgt voor een geheime stimulatie van de vaginawand. Want niemand die het ziet, niemand ... Of toch? Ssst ... stil 's. Met een siliconenrubberen laagje blijven ze u extra lang plezieren. Wanneer en waar ook. Verkrijgbaar in wit, oranje of blauw. (Bron: <http://www.shespot.nl/spelen/stout/index08.html>)

Anusstimulerende speeltjes

Op de seksmarkt voor vrouwen vinden we ook een aantal anusstimulerende speeltjes. Hoewel in veel gevallen de sekse van de doelgroep in het midden wordt gelaten, waardoor het product net zo goed voor mannen als voor vrouwen bedoeld kan zijn. Volgens de verkoopsite van de NVSH (Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming) is het product in elk geval voor beide seksen stimulerend:

Anus stimulatie: Voor veel mensen is de anus onbekend terrein als het gaat om seksuele prikkeling. Toch is de anus een heel gevoelig plekje, waardoor zowel bij de man als bij de vrouw simulatie van de anus even opwindend kan zijn als genitale prikkeling. Voorzichtigheid is echter geboden. Een anus speeltje moet absoluut glad zijn, niet te groot en voorzien zijn van een verbreed einde, zodat het niet naar binnen kan glijpen. Een arts is dan noodzakelijk! Gebruik altijd veel glijmiddel om het beste van deze toys te genieten. (Bron: <http://www.cmdbv.com>)

Anusstimulators zijn er in verschillende soorten en maten. De meest bekende is de butt plug⁷¹. Hoewel deze vorm door beide seksen kan worden gebruikt, zijn er ook anusstimulators die

⁷¹ Zie afbeelding 30, bron: <http://www.mailfemale.nl>

duidelijk op vrouwen gericht zijn. Dit wordt duidelijk door de verpakking van het speeltje, waar dan een vrouw op staat afgebeeld⁷², of door de kleur van de stimulator. Een roze of lila variant ziet er nou eenmaal niet zo ‘mannelijk’ uit. De anaalstimulator op afbeelding 31 is er ook in een mannelijke variant, die qua vorm precies hetzelfde is, maar die een andere kleur heeft (zwart), en waarbij op het verpakkingsmateriaal een mannenrug wordt getoond. We zien aan dit voorbeeld dat ook bij de anaalstimulators dus sprake is van een specifieke representatie van vrouwelijke seksualiteit: vrouwen houden van zachter, lijkt er te worden gezegd.

Opblaaspoppen

Hoewel ik tot voor kort in de veronderstelling was dat opblaaspoppen uitsluitend voor mannen zijn bedoeld, ben ik ook een paar varianten voor de vrouw tegengekomen. Eigenlijk zijn ze allemaal hetzelfde: ze zijn opblaasbaar en hebben een vibrerende penis, waar de vrouw op kan zitten. Daarnaast hebben ze ook een open mond en anus. Dit suggereert een mannelijke, homoseksuele doelgroep. De bijbehorende tekst op een online catalogus verwijst hier dan ook naar:

Opblaaspop Kevin

Opblaaspop van zacht kunststof, en een slank natuurgetrouw mannenlichaam. Met mond- en anus-opening en vanzelfsprekend een fors geschapen penis die trilt wanneer u maar wenst. Voor zowel man als vrouw is dit een eeuwig trouwe speelkameraad zonder complicaties! (Bron: <http://www.cmdbv.com>)

Ook wordt dit product aan vrouwen aangeprijsd. ‘[E]en eeuwig trouwe speelkameraad zonder complicaties’ impliceert dat de vrouw (het gaat hier immers om de representatie van vrouwelijke seksualiteit, en niet die van homoseksualiteit) dit alleen maar zal aanschaffen omdat mannelijke partners ontrouw en gecompliceerd zijn. De gaatjes suggereren bovendien toch meer een homoseksueel contact. Ik vermoed dat de beeldvorming geen duidelijke nadruk wil leggen op homoseksueel gebruik, waardoor het gebruik door vrouwen eveneens wordt aangeprijsd. In seksshops die zich alleen op vrouwen richten, wordt dit product dan ook niet verkocht.

‘Lustvingers’

⁷² Zie afbeelding 31, bron: <http://www.cmdbv.com>

Lustvingers worden ook wel *Fukuoku* genoemd. Het zijn plastic hulsels met daarop nopjes, die je om je vingers kunt schuiven⁷³. Het vingeren zou daarmee nog lekkerder worden. Er valt weinig over de representatie van vrouwelijke seksualiteit te zeggen met betrekking tot dit product; ze hebben geen huidskleur, heteroseksuele vorm of tekstuele verwijzingen naar een stereotiepe vrouwbeeld. Wel is er nog een interessante elektrische variant, die eruitziet als een apparaat uit een *science fiction*-film of de medische wereld⁷⁴. Hij is bedoeld als massageapparaat:

Afb. 32

De fukuoku Powerpack is het nieuwste snuffje op vibrator gebied. De power pack zet u vast op u hand en de drie vibs schuift over uw vinger toppen. De vibratie van de drie vinger vibs kan u traploos regelen met de regel knop op de power pack. Door zijn extra hoge trillingen zal u of uw partner in enkele minuten al tot een hoogte punt komen. De fukuoku Powerpack is ook uitermate geschikt voor ontspanning massage. (Bron: <http://www.erotiekshop.nl>)

Zowel het uiterlijk van het apparaat als de bijbehorende tekst presenteren (vrouwelijke)

Afb. 33

seksualiteit als iets technisch; ook de Engelse woorden ‘powerpack’ en ‘vibs’ doen een beetje *high tech* aan. Seksualiteit wordt hiermee helemaal uit conventionele ideeën getrokken, maar de vraag is of dit wel zo aantrekkelijk is, in verband met de medische associaties.

Hoofdstuk III.f.

Conclusie

Na een analyse van de verschillende soorten en categorieën vrouwenspeeltjes kan de volgende conclusie worden getrokken. Vrouwelijke seksualiteit wordt bij de verkoop van speeltjes vaak gerepresenteerd aan de hand van conventionele ideeën en stereotypen. Zo zagen we in Hoofdstuk III.a. hoe realistische vibrators beelden bevatten van heteroseksualiteit en een voorkeur voor een witte huidskleur, waarbij de “mythe” van het vaginale orgasme in stand wordt gehouden. Bij de ‘Tarzan’ zagen we hoe het stereotype van bestiaal verlangen wordt gerepresenteerd, terwijl de clitorisstimulerende speeltjes juist een representatie zijn van de Lolitavrouw óf de nymfomane. De voorbinddildo maakt de vrouw mannelijker door de penisvorm. Het komt vaker voor dat in de representatie van stimulerende artikelen vrouwelijke homoseksualiteit wordt ontkend, en dat de speeltjes niet alleen de gebruikster,

⁷³ Zie afbeelding 32, bron: <http://www.mailfemale.nl>

⁷⁴ Zie afbeelding 33, bron: <http://www.erotiekshop.nl>

maar vooral ook diens mannelijke partner behagen. Zowel teksten, verpakkingsmaterialen als de producten zelf bevatten deze stereotiepe beelden.

Soms zijn deze beelden neutraler, en vinden we geen of minder sterke stereotiepe beelden van vrouwelijke seksualiteit terug in de representatie. De ‘Twirling Tongue’ is hiervan een voorbeeld, evenals de moderne staafvibrator van Natural Contours. Het clitorale orgasme wordt in deze seksspeeltjes voor vrouwen bovendien serieus genomen, wat een voortvloei is uit de debatten rond de jaren zestig en zeventig. Er lijkt een verband te zijn tussen de verkooppunten en de representatie van vrouwelijke seksualiteit. Seksshops en (*online*) postorderbedrijven die zich uitsluitend op vrouwen richten, gebruiken over het algemeen minder stereotiepe beelden dan algemene verkooppunten en de winkels Christine le Duc en Pabo. Toch nemen juist deze winkels en postorderbedrijven een groot deel van de markt in beslag als het gaat om vibrators.

Hoofdstuk IV

Lingerie

In dit hoofdstuk zullen beelden van vrouwelijke seksualiteit bij de verkoop van lingerie worden geanalyseerd. Aangezien lingerie als categorie erg breed is, heb ik me beperkt tot de lingerie die in de op vrouwen gerichte seksindustrie wordt verkocht, dus op de in Hoofdstuk I besproken plaatsen. En dan nog heb ik een selectie gemaakt van de grootste merken en de bekendste ontwerpers, omdat het anders erg onoverzichtelijk zou worden. Lingerie binnen deze context kan worden onderverdeeld in een aantal categorieën, en is hierdoor ruim op te vatten. Zo vallen ook ‘speelpakjes’ en fetish kleding onder lingerie, omdat ze bedoeld zijn ter erotische stimulatie. In dit hoofdstuk worden de volgende categorieën gehanteerd: a) topjes, setjes en bodystockings, b) catsuits en speelpakjes en c) fetish lingerie. De eerste categorie bevat zowel ‘gewone’ als ‘erotische’ lingerie. De tweede categorie bevat erotische lingerie die is bedoeld voor seksuele spelletjes en onder de laatste categorie vallen lak, leer en rubber.

Om de representatie van vrouwelijke seksualiteit in de lingerie te analyseren, wordt een aantal vragen gesteld. Als er sprake is van foto’s, wordt gekeken naar het type vrouwelijkheid dat wordt gerepresenteerd en naar welke seksuele activiteit de foto suggereert. Welke lichaamsdelen worden door de lingerie belangrijk gemaakt? Welke houding neemt het model aan? In het geval van interessante bijbehorende teksten, zullen deze worden geanalyseerd.

Hoofdstuk IV.a.

Topjes, setjes en bodystockings

Een deel van het lingerieassortiment in op vrouwen gerichte seksshops en postorderbedrijven is vergelijkbaar met het assortiment in de wat duurdere lingeriezaken. Deze lingerie is vaak van een wat betere kwaliteit dan bijvoorbeeld lingerie in warenhuizen of Hunkemöller. Vaak kun je deze merken niet overal krijgen, waardoor er een exclusiviteitswaarde aan zit. Soms zijn het bekende merken, soms zijn het merken die speciaal voor een winkel(keten) zijn ontworpen. Een groot deel van het assortiment is echter uitgesproken erotisch van aard en wordt niet buiten de seksbranche verkocht. Vaak bevat deze lingerie open kruisen, kwart bh-cups, gespjes, gordeltjes et cetera. Er wordt meer seksuele activiteit gesuggereerd.

Malizia

Malizia wordt verkocht in Stout, maar ook op veel lingeriepostorderbedrijven en in lingeriewinkels. Het merk wordt omschreven als “chique en luxueus”⁷⁵, wat de foto’s op Stouts site ook wel uitstralen; het model is glamourachtig en stijlvol gefotografeerd, met glamour make-up, een boa, haar haar naar achteren geföhnd en sieraden om⁷⁶. Op een enkele foto is het model gehuld in een bontjas. Bovendien zijn veel bh’s van dit merk bewerkt met opgestikte franjes, soms in goudkleur, wat een chique effect heeft. Vrouwelijkheid wordt hiermee gerepresenteerd als waardig en stijlvol. Het model straalt zelfverzekerdheid en klasse uit, maar er zijn geen duidelijke verwijzingen naar seksualiteit. De houding van de vrouw doet immers eerder denken aan een modeshow.

Eres

Het Franse merk Eres is een basic merk, met slipjes en bh’s. Stout verkoopt dit merk. De lingerie is doorzichtig en de stoffen en kleuren zijn naar eigen zeggen exclusief⁷⁷. Toch doet de vorm van de bh’s, topjes en slipjes erg denken aan het merk Sloggy; comfortabel en simpel. De reclamefoto’s van Eres representeren vrouwelijkheid als comfortabel, maar comfortabel mag ook mooi en aantrekkelijk zijn. De modellen staan niet in uitdagende houdingen, maar zitten en staan in houdingen waarin de lingerie goed zichtbaar is⁷⁸. Dit geldt ook voor de foto’s op de webpagina van Stout, waar gebruik is gemaakt van Eres’ eigen reclamefoto’s. Deze lingerie verwijst niet naar seksuele handelingen, en weer kunnen de beelden van vrouwelijke seksualiteit dan ook niet echt worden geanalyseerd omdat ze er niet zijn.

Arianne

Female & Partners verkoopt naast heel veel fetish lingerie, ook de lingerie van het merk Arianne. Net als het merk Malizia, is ook deze lingerie veelal versierd met kant, borduursels

⁷⁵ Bron: http://www.trendystyle.net/fashion/fotoreportages/lingerie_laperla2/index.html

⁷⁶ Zie afbeelding 34, bron: <http://www.stoutinternational.com/stout/html/outsframes.html>

⁷⁷ Bron: http://www.eres.fr/pagehtml-ang/frame_linge.html

⁷⁸ Zie afbeelding 35, bron: <http://www.eres.fr>

Afb. 34

Afb. 35

en roesjes. Vaak hebben de topjes, bh's en slippjes pastelkleuren, soms ook bloemetjesmotieven en dergelijke⁷⁹. Female & Partners heeft de lingerie los in de winkel hangen; er zijn geen foto's te zien. Ook op de website van deze winkel, waar nog maar een heel klein deel van het assortiment te zien is, staan (nog) geen foto's van dit merk.

Arienne heeft echter zelf wel een website⁸⁰, waar foto's worden geëxposeerd van drie collecties: 2001 tot en met 2003. Het model van de collectie 2003 kijkt op elke foto verlegen in de lens en heeft een bos lohangende krullen. We zien niets van haar billen of borsten, omdat de lingerie alles bedekt. Er wordt door de poses en de blikken een afwachting houding gesuggereerd, alsof het model zegt: "Verover mij". Het licht valt zacht, vaak natuurlijk, op het lichaam, waardoor vrouwelijkheid een zachte uitstraling krijgt. De beelden van vrouwelijke seksualiteit verwijzen naar weelderigheid, romantiek, afwachting, maagdelijkheid, subtiele verleiding en natuur.

Afb. 36

Het merk heeft echter per seizoen een andere stijl; de foto's van 2002 zijn bijvoorbeeld bijna tegenovergesteld aan die van 2003. Deze lijn is helemaal zwart, de stoffen zijn doorzichtiger en het model straalt duidelijk een ander soort vrouwelijkheid uit; die van de *femme fatale*. De foto's zijn gemaakt tegen een donkere achtergrond met onnatuurlijk licht en de poses zijn uitdagender, waardoor het geheel een dramatisch effect krijgt. Deze elementen maken vrouwelijke seksualiteit erotischer en sensueler.

⁷⁹ Zie afbeelding 36, bron: <http://www.pinkslip.com>

⁸⁰ <http://www.ariannelingerie.com>

Pabo

Lingerie wordt bij Pabo onderverdeeld in een aantal categorieën. In de Lentegids⁸¹ zijn dit *Fatal Attraction*, *Oriental Push-Ups*, *Secret Seduction*, *French Kisses*, *Provocative Innocence*, *Xclusive Topcreations*, *What You Wear Beneath...*, *Sexy Push-Ups*, *Out of Africa!*, *A Touch Of Romance*, *Surprisingly Sexy*, *Daring Performance* en *Get 'm Hooked*. Op de website wordt lingerie ingedeeld onder de volgende kopjes: *Beate Uhseful....*, *Scent of a Woman*, *Luxurious Dreams*, *Innocent Beauty*, *Angels in Disguise*, *Magical Muse*, *Sensual Woman!*, *1001 Nights....*, *You Sexy Thing*, *Surprisingly Beautiful*, *Punk is Back*, *The French Collection*, *Sweet Innocence*, *Super Tramps*, *Sexy Fairy Tales*, *Love Me Tender*.

Deze namen zijn vaak bestaande titels van liedjes en films, en vertegenwoordigen verhalen. Zelfstandigheid en kracht zijn terugkerende beelden in deze titels. Zo is *Fatal Attraction* (1987) een film over Alex, die een *one-night stand* heeft met de getrouwde Dan. Hoewel Dan in de planning had slechts een paar dagen met Alex door te brengen, en de affaire te beëindigen als zijn vrouw en kind terugkomen van hun reis, denkt Alex hier heel anders over. Ze laat zich niet zomaar opzij zetten en terroriseert Dan. Uiteindelijk wordt ze echt gevaarlijk, als ze Dan wil vermoorden⁸². Dit verhaal zet een vrouw neer die zich niet laat gebruiken als seksueel tussendoortje. Als ze opzij wordt gezet, neemt ze wraak. In de titel van Pabo's categorie *Fatal Attraction* zitten dus de volgende connotaties van vrouwelijke seksualiteit besloten: assertief, veeleisend en gevaarlijk. In de folder echter zien de modellen onder deze titel er helemaal niet assertief, veeleisend en gevaarlijk uit. Ze staan daarentegen in verleidelijke poses en kijken de lezer verleidelijk aan⁸³.

Out of Africa (1985) is eveneens een bekende film, die gaat over een Deense vrouw die in eerste instantie naar Afrika gaat om samen te zijn met haar echtgenoot, maar vervolgens een zelfstandig leven besluit te leiden omdat haar man weinig aandacht voor haar heeft. Ze begint een relatie met een Engelse avonturier die zich niet wil binden en moet zien te overleven in moeilijke omstandigheden. Vrouwelijke seksualiteit wordt in deze categorie van Pabo dus in verband gebracht met zelfstandigheid, kracht en het nemen van beslissingen. De film is erg romantisch, maar het uitroepteken in de Pabo-gids legt meer de nadruk op het survivalelement en de kracht die daarmee gepaard gaat. De modellen poseren met hun haar naar achter en lingerie in dierenprints als sexy tijger of leeuw, waardoor ze niet worden

⁸¹ *Pabo: De Leukste Erotiek Katalogus!* (2003). Lentenummer.

⁸² Bron: <http://www.amazon.com/exec/obidos/tg/detail/-/B00003CXA0/102-7245906-9816934?v=glance>

⁸³ Zie afbeelding 37, bron: Pabo (2003), p. 4

Afb. 37

Afb. 38

Afb. 39

Afb. 40

Afb. 41

Afb. 42

gerepresenteerd

als overlevend in de jungle, maar als het gevaar zelf in de jungle. Op afbeelding 38⁸⁴ echter ziet de vrouw er niet gevaarlijk, maar eerder verleidelijk uit.

Naast verwijzingen naar kracht worden er in de titels van Pabo's categorieën ook connotaties opgeroepen met romantiek. *Love Me Tender* doet bijvoorbeeld gelijk denken aan het bekende romantische liedje van Elvis. Als de klanken van dit liedje in je hoofd komen, blijft de connotatie met romantiek niet uit. Toch is de representatie van vrouwelijke seksualiteit op de foto niet wezenlijk anders dan die op de meeste foto's: het model kijkt verleidelijk, zelfs een beetje uitdagend, naar de toeschouwer⁸⁵.

De titels van Pabo's categorieën blijken dus wel beelden te scheppen van verschillende soorten vrouwelijke seksualiteit, waaronder romantische, zelfstandige en

⁸⁴ Zie afbeelding 38, bron: Pabo (2003), p. 20

⁸⁵ Zie afbeelding 39, bron: <http://www.pabo.nl>

gevaarlijke seksualiteit, maar de foto's die bij die categorieën horen, blijken allemaal eenzelfde representatie te geven. Dit zijn tegenstrijdige beelden.

De foto's representeren vrouwelijke seksualiteit vooral als verleidelijk voor de ander, maar seksualiteit is niet gericht op het genot van de vrouwen zelf. Niet alleen de verleidende blikken en houdingen van de modellen spelen een rol, ook hebben alle modellen haast kunstmatig grote borsten voor hun postuur. De bh's en bodystockings worden automatisch push-ups, wat een extra erotische lading met zich meebrengt. De modellen dragen een beetje ordinaire make-up – bijvoorbeeld donkere randjes om de lippen –, en ook hun sieraden en hun onnatuurlijk gekleurde is 'goedkoop'. 'Chique' krijgt hier⁸⁶ een heel andere uitstraling dan in het geval van Malizia, waar de modellen weliswaar ook make-up en sieraden dragen en hun haar waarschijnlijk ook is gekleurd, maar zonder dat het overdreven wordt. Deze combinatie van beelden geeft de representatie van vrouwelijke seksualiteit een erotische lading, die wordt aangevuld door de kopjes waaronder Pabo het assortiment heeft ingedeeld. Toch zijn de beelden die door de foto's worden geschapen, duidelijker aanwezig dan de 'verhalen' achter de titels.

Christine le Duc

Ook in de lingerie van Christine le Duc vinden we beelden van vrouwelijke seksualiteit, maar deze zijn nogal afhankelijk van het soort lingerie waar het om gaat. Op afbeelding 41⁸⁷ zijn er nauwelijks verwijzingen naar seksuele handelingen en dus naar seksualiteit. Het model poseert wel en haar houding zou je 'subtiel verleidelijk' kunnen noemen, maar haar blik is niet verleidend. Eerder zou dit model 'vriendelijk' kunnen worden genoemd. Christine le Duc heeft echter ook wat meer erotische lingerie, waarbij de representatie ander elementen benadrukt. Een voorbeeld daarvan is de hoog uitgesneden rode body, waarbij de benen en billen goed uitkomen⁸⁸. Het model heeft een heel andere uitstraling. Haar hoogblonde haar is getoupeerd, ze staat in een uitdagende houding met haar hand op haar naar achteren gedraaide billen, waardoor daar veel nadruk op wordt gelegd. Haar borsten zijn groter en steken iets boven de bodystocking uit. Dit alles in combinatie met een verleidelijke oogopslag zorgt voor een meer erotische beeldvorming. Aangezien er veel nadruk op de billen wordt gelegd, zou de connotatie met anale seks kunnen opkomen. Dit hoeft echter niet, aangezien billen vaak

⁸⁶ Zie afbeelding 40, bron: <http://www.pabo.nl>

⁸⁷ Zie afbeelding 41, bron: <http://www.le-duc.nl>

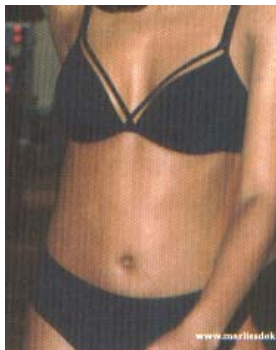
⁸⁸ Zie afbeelding 42, bron: idem

erotisch worden gevonden ook zonder te denken aan anale seks. Naarmate de lingerie van Christine le Duc dus meer van de borsten, billen en vagina zichtbaar laat, wordt ook de beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit erotischer. Hierop wordt nog teruggekomen in de volgende paragrafen.

Undressed – Marlies Dekkers

Veel voorkomend in op vrouwen gerichte seksshops en erotische postorderbedrijven, is de lingerie van het merk Undressed. Dit merk wordt ontworpen door Marlies Dekkers. De foto's op de website en in de folders hebben een herkenbare stijl, evenals de lingerie zelf. Er is dus geen sprake van verschillende genres, zoals bij Arianne wel het geval is. De website en folders zijn van hoge kwaliteit. Er is duidelijk veel aandacht besteed aan de vormgeving, door middel van bijzondere modellen van dure modellenbureaus, kwalitatief hoogstaande fotografie, styling en prachtige locaties, zoals Kasteel de Hooge Vuursche in Baarn⁸⁹, Hotel New York in Rotterdam⁹⁰, Hotel "Seven Bridges" in Amsterdam⁹¹ en Slot Zeist⁹².

De bh's, bustiers en slipjes van het merk Undressed hebben een aantal kenmerken: ze zijn altijd zwart, wit of rood, hebben een basiscup en daarnaast extra sierbandjes. Er zitten

Afb. 43

geen roesjes of kant aan, de stof is meestal onbedrukt (behalve met dezelfde lijnen als de bandjes), maar er zitten soms wel versieringen aan in de vorm van zilveren kettinkjes. Een voorbeeld van zo'n basismodel zien we op afbeelding 43⁹³. Elke folder van Undressed heeft een fotosessie met bij elkaar passende foto's. Soms lijken alleen de ruimte en het model eenheid te brengen in de foto's, soms lijkt er ook een verhaal te worden verteld. Een samenhang waarbij dit laatste het geval is, komt ongeveer voor vanaf de folder *Silver*

2002⁹⁴. Het duidelijkst zie ik dit in de folder *Spring/Summer 2003*⁹⁵. Afbeelding 44 is de voorkant van de folder. Er staan een vrouw in een bos met een masker voor haar ogen. Ze is schaars gekleed. Schuin voor haar staat een auto waarvan we niet kunnen zien of er iemand

⁸⁹ Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Spring/Summer 2003* (2003), folder. Tweede uitgave van dit seizoen, met zwarte gemaskerde vrouw en zwarte auto op voorkant. Schiedam: TDS.

⁹⁰ Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Fall/Winter 2003* (2003), folder. Schiedam: TDS.

⁹¹ Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Silver 2002* (2002), folder. Schiedam: TDS.

⁹² Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Spring/Summer 2003* (2003), folder. Eerste uitgave van dit seizoen, met goud/witte kamer op voorkant. Schiedam, TDS.

⁹³ Zie afbeelding 43, uitgegeven postkaart van het merk Undressed.

⁹⁴ Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Silver 2002* (2002), folder. Schiedam: TDS.

Afb. 44

Afb. 45

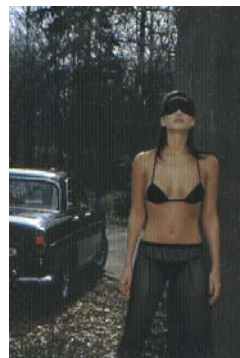
Afb. 46

Afb. 47

Afb. 48

Afb. 49

in zit. Dit beeld kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. De combinatie met de andere foto's heeft mij echter in een bepaalde gedachtestroom gebracht. Het masker doet denken aan een onderdanige positie in een sadomasochistisch spel, wat wordt versterkt door de naaktheid van de vrouw en haar houding op de afbeeldingen 45, 46 en 47. Op afbeelding 45 zit zij in een ongemakkelijke houding op de achterbank van de auto, zij lijkt aan haar armen vastgebonden te zijn. Haar broek is half naar beneden getrokken. De ongemakkelijke houding en de bondage bevestigen het vermoeden dat het gaat om een machtsspel, de half naar beneden getrokken broek bevestigt de verwijzing naar seksualiteit. Dat ze op de achterbank zit, bevestigt dat de auto op afbeelding 44 niet haar auto is, en dat ze dus wordt opgepikt uit het bos. Door het bos wordt (gespeelde) anonimiteit gerepresenteerd; door een bekende hoef je immers niet op een onbekende en verlaten plek worden opgehaald. Op de afbeeldingen 45 en 46 wordt duidelijk dat het niet om een verkrachting of ontvoering gaat; de vrouw zit ongemakkelijk, maar is nog steeds zelfverzekerd, en niet angstig. Dit alles verwijst naar een (gelijkwaardig) sadomasochistisch spel, waarin de vrouw weliswaar een onderdanige positie bekleedt, maar wat zij vrijwillig doet. Ze is geen slachtoffer, maar heeft een krachtige blik. Afbeelding 48 verwijst naar het in of uit de auto stappen, wat eveneens het vrijwillige

⁹⁵ Zie afbeelding 44 t/m 49, bron: *Marlies Dekkers Undressed: Spring/Summer 2003* (2003), folder. Tweede uitgave van dit seizoen, met zwarte gemaskerde vrouw en zwarte auto op voorkant. Schiedam: TDS.

aspect van het spel benadrukt. Afbeelding 49 is dezelfde afbeelding als afbeelding 44, maar laat de voorkant van de lingerie zien. Misschien is de vrouw weer uitgestapt na het avontuur, hoewel dit onlogisch is omdat ze het masker weer op heeft. Deze foto brengt evenwicht in het totaalbeeld; een voorafgaande en afsluitende foto in het bos, alle tussenliggende foto's in de auto. Vrouwelijke seksualiteit wordt in deze reeks gerepresenteerd met de trefwoorden avontuurlijk, krachtig, gewenste onderwerping en durf. Ook klasse is een sleutelwoord; de lingerie bevat zilveren kettinkjes en de auto is niet de eerste de beste, maar een oldtimer met een luxe interieur.

Klasse speelt ook in andere folders een grote rol. In de folder *Classics* bijvoorbeeld zien we foto's van een vrouw in lingerie met parelketting op een trap⁹⁶. De kroonluchter geeft de grootsheid van een koningin aan, evenals de foto verderop in de folder, waar hetzelfde model een bontjas draagt terwijl ze een duidelijk erotisch getinte houding aanneemt⁹⁷.

⁹⁶ Zie afbeelding 50, bron: *Marlies Dekkers Undressed: Classics*. folder. Schiedam: TDS.

⁹⁷ Zie afbeelding 51, bron idem.

In Dekkers werk speelt ook macht een grote rol, zoals we al hebben gezien in de

deconstructie van afbeelding 44 tot en met 49. Ook in folders *Silver*⁹⁸ en *Fall/Winter 2003*⁹⁹

⁹⁸ Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Silver 2002* (2002), folder. Schiedam: TDS.

⁹⁹ Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Fall/Winter 2003* (2003), folder. Schiedam: TDS.

Afb. 50

Afb. 51

Afb. 52

Afb. 53

Afb. 54

Afb. 55

speelt dit element een grote rol. We zien in de eerste folder een aantal beelden van twee modellen, waarbij de ene steeds een onderdanige rol lijkt te hebben ten opzichte van de ander¹⁰⁰. Op beide afbeeldingen zien we twee volledig geklede dames en twee half naakte dames. De half naakt staat in beide gevallen met haar rug naar de camera, de aangeklede met haar gezicht naar ons toe. Dat de naakte dame onderdanig is aan de aangeklede dame, valt op te maken uit een aantal kenmerken. Ten eerste blijft zij anoniem; zij is hierdoor ondergeschikt aan de ander, die een identiteit krijgt doordat we haar gezicht zien. Bovendien staat ze op afbeelding 53 praktisch naakt voor het raam, wat de connotatie oproept van exhibitionisme, een spelonderdeel binnen het sadomasochisme. Ook verricht zij daar een handeling voor de andere vrouw, die veeleisend, met een been over het andere, in de camera kijkt. Zij besteedt geen aandacht aan de onderdanige vrouw, maar neemt in het midden van de foto alle ruimte

in. Op afbeelding 52 zit de naakte vrouw met een been op een stoel, terwijl de andere net binnenkomt. Ze draagt een korset, dat doet denken aan een dresscode in sommige sadomasochistische verhoudingen. De onderdanige persoon draagt dit dan om beperkt te worden in beweging en ademhaling. De houding van de half naakte vrouw is afwachtend en op de deur gericht waar de andere vrouw binnenkomt. Ze heeft gewacht. De aangeklede vrouw heeft haar blik wederom niet gericht op de vrouw, maar op de camera. De machtsverhoudingen in combinatie met de schaarse kleding van de onderdanige dame, doet een lesbische sadomasochistische rollenverhouding suggereren.

¹⁰⁰ Zie afbeelding 52 en 53, bron: *Marlies Dekkers Undressed: Silver 2002* (2002), folder. Schiedam: TDS.

Ook komen er heteroseksuele machtsverhoudingen voor in de folders van Undressed. In *Fall/Winter*¹⁰¹ bijvoorbeeld zien we foto's van een welgestelde vrouw in een hotel, met een bediende op de achtergrond¹⁰². De vrouw op afbeelding 54 laat zich duidelijk bedienen door de bediende achter haar. Dit bedienen is echter anders dan normale verhoudingen tussen hotelbezoeker en bediende; de lingerie en de veeleisende blik en houding van de vrouw brengen een seksuele connotatie met zich mee. Het zou hier om een sadomasochistisch spel kunnen gaan. Dit geldt ook voor afbeelding 55, waar de vrouw wijdbeens staat en zij streng in de lens kijkt. Naast haar op de bank ligt een bontjas, ze draagt parelkettingen om haar nek. De bediende achter haar schikt de bloemen op de vaas. Als de vrouw aangekleed zou zijn, zou dit beeld geen seksuele connotaties hebben, maar de lingerie, die ook nog eens van lak lijkt te zijn, doet hier wel aan denken. De bloemen zijn suggestief; onmiddellijk komt de vraag op of ze door de bediende worden 'bestoven'. De vrouw is op deze foto's machtiger dan de man, die 'vrouwelijke' eigenschappen krijgt door bloemen te schikken. Toch is de vrouw in haar machtige positie niet minder vrouwelijk afgebeeld; met haar hoge hakken, opgestoken haar, ketting en make-up is zij zelfs supervrouwelijk. Ook zien we in deze beelden weer een klasse-element; de machtige vrouw is de rijke vrouw, de onderdanige man is 'maar' een bediende.

Macht en vrouwelijkheid blijken elkaar dus niet uit te sluiten in deze representatie, terwijl 'onderdanig' wel wordt vervrouwelijkt. Bij alle andere afbeeldingen uit de folders van Undressed valt dit niet op omdat de onderdanige posities worden bekleed door vrouwen, maar afbeelding 55 bevat wel tekens die hiernaar verwijzen. Klasse blijkt ook een veel voorkomend thema te zijn in Dekkers werk, hoewel deze niet per se is verbonden aan een dominante positie; klasse en een dominante positie vallen in *Fall/Winter 2003* weliswaar samen, maar ook de onderdanige vrouw in *Spring/Summer 2003*¹⁰³ heeft chique lingerie met zilveren kettinkjes en een glamourachtige make-up. Vrouwelijke seksualiteit wordt in allerlei vormen gerepresenteerd; rijk, niet-rijk, dominant en onderdanig, maar de gemeenschappelijke noemer is altijd 'krachtig'. Alleen in etniciteit is weinig diversiteit te vinden; de modellen zijn altijd wit.

Hoofdstuk IV.b.

Catsuits en speelpakjes

¹⁰¹ Bron: *Marlies Dekkers Undressed: Fall/Winter 2003* (2003), folder. Schiedam: TDS.

¹⁰² Zie afbeelding 54 en 55, bron: *Marlies Dekkers Undressed: Fall/Winter 2003* (2003), folder. Schiedam: TDS.

¹⁰³ Tweede uitgave van dit seizoen, met de vrouw en de auto op de voorkant.

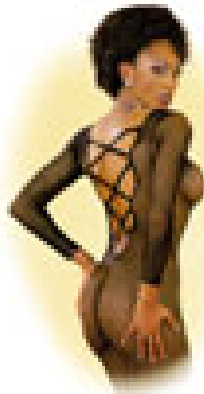
Onder ‘speelpakjes’ versta ik corsages, maar ook verpleegsterspakjes, kattenpakjes en dergelijke. Deze lingerie laat over het algemeen veel meer van het vrouwenlichaam zien dan de setjes en bodystockings, waardoor de lingerie een erotische uitstraling krijgt. Deze lingerie is duidelijk niet bedoeld om dagelijks of onder de kleding te dragen, maar om een erotisch avontuur mee in te gaan. De materialen zijn vaak synthetisch.

Catsuits

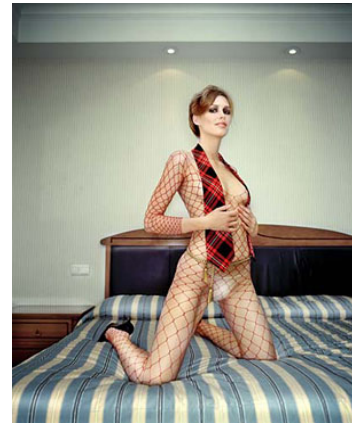
De naam catsuit zegt het al: vrouwen worden ‘stoeipoezen’ bij het dragen van dergelijke lingerie. De meeste catsuits zijn gemaakt van hetzelfde materiaal als een netpanty, waardoor het hele lichaam zichtbaar is. Soms zitten er gaten in de catsuit, waardoor borsten, vagina en anus vrij zijn. Dit zien we bij de catsuit op afbeelding 56¹⁰⁴, van Christine le Duc. Het

Afb. 56

Afb. 57

Afb. 58

zichtbaar maken en vooral het onbedekt laten van deze lichaamsdelen, impliceert twee dingen: op de eerste plaats wordt de vrouwelijke seksualiteit gemaakt tot verleidelijk (voor anderen), op de tweede plaats wordt er geslachtsgemeenschap gesuggereerd, en in sommige gevallen ook anale seks. De borsten kunnen worden aangeraakt en worden dus gerepresenteerd als het verleidelijkste deel van het vrouwenlichaam, de vagina en anus zijn beschikbaar voor penetratie.

Pabo verkoopt ook een dergelijke catsuit, waarvan alleen het kruis open is¹⁰⁵. Het model is zwart, wat opvallend is, aangezien zij verder nergens anders op de website en in de folders te zien is. Toch is er geen duidelijke samenhang tussen de huidskleur van het model en de catsuit of de bijbehorende tekst. Deze noemt het pakje ‘pittig’ en ‘ondeugend’:

DIVINE

Originele catsuit in visnetstof. Sluit als een tweede huid om je lichaam. De prachtig opengewerkt aan de rugzijde wat zorgt voor een extra pittig accent. Met open kruis voor ondeugende spelletjes... (Bron: <http://www.pabo.nl>)

De houding van het model doet inderdaad denken aan ondeugende spelletjes; zij kijkt met haar billen naar achteren gestoken over haar schouder naar de toeschouwer. Haar mond staat half open, wat aangeeft dat ze in opgewonden staat zou zijn, en haar make-up is zwaar. Ze

¹⁰⁴ Zie afbeelding 56, bron: <http://www.le-duc.nl>

¹⁰⁵ Zie afbeelding 57, bron: <http://www.pabo.nl>

geeft haar lichaam met deze houding bijna weg, is erg gericht op wat mannelijke toeschouwers opwindend vinden.

De catsuit van Female & Partners¹⁰⁶ lijkt qua vorm wel op die van Pabo, maar de kleur is afwijkend, bordeauxrood, wat de catsuit minder gewoon maakt. Ook de beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit is afwijkend van de hiervoor besproken catsuits. Het model zit op haar knieën op een bed, wat wel een seksuele activiteit suggereert, maar het is een heel ander model; ze heeft kort haar en kijkt niet verleidelijk, maar uitdagend. Haar insteek lijkt niet te zijn “pak me maar”, maar eerder “we zullen wel eens zien wie hier de sterkste is”. Zij biedt haar lichaam niet aan; onder de catsuit zit een witte slip, en over haar borsten hangt een stropdas. Toch is ze erg sexy, maar sexy wordt hier niet als ‘beschikbaar’ gerepresenteerd.

Verpleegsterspakjes

Verpleegsters zijn een hot item in de seksindustrie. Pabo en Christine le Duc verkopen enkele video’s met ‘dirty nurses’, maar ook in andere seksshops is dit een bekend fenomeen. Ook vrouwen kunnen de rol van verpleegster in seksspelletjes aannemen. Daarvoor worden

Afb. 59

Afb. 60

Afb. 61

verpleegsterspakjes verkocht.

Zo heeft Christine le Duc een verpleegsterspakje in het assortiment dat vooral nadruk legt op de jarretels en lange benen¹⁰⁷. De getuite lippen van het model en haar enigszins

uitdagende houding suggereren een seksspelletje, maar de kleding zelf geeft hier weinig aanleiding toe; hoewel het rokje wat aan de korte kant is, zou deze ook voor carnaval gebruikt kunnen worden. Dit geldt niet voor alle verpleegsterspakjes.

Toys4Her verkoopt bijvoorbeeld een door Joyce Jones ontworpen pakje, dat aan de voorkant dicht is, maar aan de achterkant een streep van het lichaam zichtbaar laat, waardoor ook de (blote) billen worden getoond¹⁰⁸. De borsten van het model zijn bovendien ook meer zichtbaar, wat deze verpleegster een zeer verleidelende rol toebedeelt. Haar handen

¹⁰⁶ Zie afbeelding 58, bron: <http://www.femaleandpartners.nl/catalogus/pages/3.htm>

¹⁰⁷ Zie afbeelding 59, bron: <http://www.le-duc.nl>

¹⁰⁸ Zie afbeelding 60, bron: <http://www.toys4her.nl>

benadrukken hoe kort het rokje is, wat de suggestie wekt dat dit pakje omhoog kan worden getild, waardoor penetratie of betasting mogelijk wordt.

Female & Partners verkoopt een wat minder truttig verpleegsterspakje van witte latex. Er is geen verpakking met afbeelding bij, waardoor de klant zich niet gelijk in een bepaalde rol voelt gedrukt. Toch suggereert ook dit pakje seksuele activiteit; het jurkje bevat aan de voorkant een rits die zowel van boven als van onderen geopend kan worden. Hiermee komen zowel de vagina als de borsten bloot met een enkele handeling.

Al deze pakjes representeren vrouwelijke seksualiteit op een typische manier. De verpleegster heeft een verzorgende en dienende rol, waarnaast ze ook nog het mannelijke object van seksueel verlangen wordt. Twee conventionele, gender-gerelateerde rollen worden dus samengebracht in dit beeld. Nergens worden dergelijke pakjes voor mannen verkocht, terwijl we ze voor vrouwen op meerdere plaatsen terugvinden. Ze bieden weliswaar afwisseling in het seksspel, maar doen dit op een wel heel stereotiepe manier. Een variatie op het verpleegstersthema is het eveneens door Joyce Jones ontworpen serveersterspakje, in de collectie van Toys4Her¹⁰⁹. Het pakje lijkt erg op de verpleegsterspakjes; het is superkort en het bovenlijfje kan worden open geregen. De rol van de serveerster lijkt erg op die van de verpleegster. Ook zij ‘verzorgt’ en bedient een klant, zij is hem volledig tot zijn dienst. Dit zal zij volgens deze representatie ook op seksueel gebied doen. Het model suggereert bijvoorbeeld orale bevrediging door suggestief haar vinger in haar mond te houden.

Dierenprints

Afb. 62

Afb. 63

Tijger- of panterprints worden vaak gebruikt om speelpakjes een erotische uitstraling te geven. De vrouw die het draagt wordt een ‘stoeipoes’, maar wel een spannende poes, namelijk een tijgerin of panter. In de representatie worden deze vrouwen hooguit een beetje ordinair, maar nooit gevaarlijk afgebeeld, toch doet de print ons aan katachtigen denken.

Welke meerwaarde heeft dit? Als een vrouw ‘speels’ is, valt er op seksueel gebied meer met haar te beleven. Ze krijgt iets dierlijks, iets ontembaars. Natuurlijk zal dit er niet toe leiden dat ze haar partner de ogen uit zijn hoofd krabt; het

¹⁰⁹ Zie afbeelding 61, bron: <http://www.toys4her.nl>

ontembare is vooral van toepassing seksueel vlak. Een vrouw met een tijgerpakje houdt dus van erg seks, wordt gerepresenteerd.

Dierenprints komen meer voor op speelpakjes dan op setjes, topjes en bodystockings. Zoals we hebben gezien, verkoopt Pabo lingerie met dierenprints. Bij de pakjes komt het erotische effect nog beter uit dan bij de bh's, omdat de borsten vaak bloot worden gelaten¹¹⁰. Ook de ontwerpster Renate Buccone heeft in haar Goldline veel gebruik gemaakt van dierenprints. Het gaat dan bijvoorbeeld om een topje, string, jarretels en kousen in panterprint¹¹¹. Vaak wordt vrouwelijke seksualiteit erotischer gerepresenteerd als er dierenprints op staan, zoals we in paragraaf a. onder het kopje 'Pabo' hebben gezien; vrouwen met tijgerpakjes zijn onverzadigbaar.

Hoofdstuk IV.c.

Fetish lingerie

Fetish lingerie wordt vaak in verband gebracht met (soft) S/m en andere kinky vormen van seks. Er zijn verschillende soorten van verschillende ontwerpers op de op vrouwen gerichte markt .

Funny Skin – Karin Wit

De latex kleding/lingerie van Funny Skin, ontworpen door Karin Wit, wordt onder andere verkocht bij Female & Partners. Opvallend aan de stijl is de kleurrijkheid ervan; niet alleen wordt er gevarieerd tussen zwart, grijs en rood, zoals bij de meeste merken het geval is, ook zijn er pakjes in paars, blauw, zilver en andere metallic kleuren. Soms is de kleding bewerkt met meerdere kleuren, bijvoorbeeld een diep uitgesneden supermantruitje¹¹².

De kleding representeert vrouwelijke seksualiteit op een niet-conventionele manier. De vrouwen op de website¹¹³ bieden zichzelf niet aan, waardoor hun seksualiteit niet bestaat uit het voor anderen verleidelijk zijn. Zij kijken meestal niet verleidelijk of opgewonden, maar normaal, of soms zelfs boos¹¹⁴. Toch is de lingerie wel erotisch. Vaak zijn er ritsjes en veters die open kunnen, waardoor de borsten of de vagina kan worden ontbloot. Nergens echter

¹¹⁰ Zie afbeelding 62, bron: Pabo: De Leukste Erotiek Katalogus! (2003). *Lentenummer*. p. 20.

¹¹¹ Zie afbeelding 63, ontwerp Renate Buccone. Bron: <http://www.toys4her.nl>

¹¹² Zie afbeelding 64, bron: <http://www.funnyskin.com/index2.htm>

¹¹³ <http://www.funnyskin.com>

¹¹⁴ Zie afbeelding 65, bron: idem.

zitten er gaten in een kledingstuk waaruit borsten of billen komen; de draagster kan altijd kiezen om alles bedekt te laten of iets meer van haar lichaam te laten zien. Wel zijn er diep

Afb. 64

Afb. 65

Afb. 66

Afb. 67

Afb. 68

Afb. 69

uitgesneden kledingstukken, waardoor een diep decolleté zichtbaar is¹¹⁵.

Vrouwelijke seksualiteit wordt door Karin Wit ook gerepresenteerd als spannend of zelfs angstaanjagend. Niet alleen hebben de modellen soms een boze blik, ook heeft Wit veel fetish kleding ontworpen met spinnenmotief. Een voorbeeld van de angstaanjagende representatie van vrouwelijke seksualiteit is de foto onder de naam *Catsuit with hood*¹¹⁶. Het pakje wordt gedragen door een vrouw die in een houding zit alsof ze je

besluit. Haar vingers staan op grijpen en om haar ogen zijn grote zwarte ovaal geschminkt. De spin representeert een ander soort seksualiteit dan de panterachtige poes, die getemd kan worden. Een spin valt niet te temmen; als je eenmaal in haar web beland, zal de dood op je wachten. Dit is dus niet zo'n erg leuk vooruitzicht voor de sekspartner van een spinnendame, maar wel voor de dame zelf; zij krijgt een andere, meer actievere rol toebedeeld in háár seksspel, waarin zij de hoofdrol speelt.

In de foto's zit beweging. De vrouwen staan zelden in een passieve houding. Meestal gaat er actie vanuit de vrouwen. Voorbeelden hiervan zijn de afbeeldingen 68 en 69¹¹⁷. De beweeglijkheid impliceert een initiatiefrijke houding in seksualiteit; vrouwen doen niets omdat anderen het van hun verwachten, maar omdat ze zelf willen. Dit perspectief vanuit de draagster zelf komt dus steeds tot uitdrukking, of het nu gaat om de blik, de houding of een spinnenmotief. Dit blijkt erotisch niet uit te sluiten; de kleding is immers vaak wel erotisch en suggereert door ritsen en rijgvetters wel degelijk een seksuele handeling.

¹¹⁵ Zie afbeelding 66, bron: idem.

¹¹⁶ Zie afbeelding 67, bron: idem.

¹¹⁷ Bron: idem.

Sharon Sloane

Saron Sloane heeft ook voornamelijk latex kleding ontworpen. Enerzijds heeft ze veel vrouwelijke kledingstukken gemaakt, zoals rokjes¹¹⁸ en jurkjes¹¹⁹, anderzijds zijn haar

Afb. 70

Afb. 71

Afb. 72

ontwerpen lingerie. Hieronder valt van alles; van slips¹²⁰ tot jarretelgordels. De representatie van vrouwelijke seksualiteit is bij alle kledingstukken hetzelfde: erotisch, maar niet ordinair. Bij de rokjes zien we bijvoorbeeld blote borsten, terwijl dit voor de foto niet nodig

geweest zou zijn. Hiermee krijgt het rokje toch een erotische connotatie, en wordt het met een seksuele activiteit in verband gebracht. Maar als het wél om een erotische slip met open achterkant gaat, zoals op afbeelding 72, zijn de houding en blik van het model niet wezenlijk anders dan in het geval van het jurkje of rokje. Ze staat bijvoorbeeld niet uitdagender met haar billen naar achteren, waardoor anale seks of seks ‘van achteren’ wordt gesuggereerd. De modellen zijn vrouwelijk, maar niet overdreven. Ze hebben allemaal een uitdagende houding en blik, maar zijn minder onnatuurlijk dan de modellen van bijvoorbeeld Pabo. Met deze eenduidige beelden wordt vrouwelijke seksualiteit vrouwelijk en verleidelijk gerepresenteerd, en maakt de gesuggereerde seksuele activiteit niet veel uit voor de beeldvorming.

Sharon Sloane heeft twee pakjes ontworpen voor dominante vrouwen, beide *Domina Dress*¹²¹ genaamd. Hier kijken de modellen iets ‘strenger’ en er wordt weinig van hun lichaam getoond¹²², maar nog steeds zijn ze verleidelijk. Vooral voor het model op afbeelding 74 geldt dit. Het model op afbeelding 73 draagt haar haar strak naar achteren, wat iets strenger/minder vrouwelijk staat. Het wegnemen van een deel ‘vrouwelijkheid’ is hier een element om een machtige

Afb. 73

Afb. 74

Afb. 75

¹¹⁸ Zie afbeelding 70, bron: <http://www.toys4her.nl>

¹¹⁹ Zie afbeelding 71, bron: idem.

¹²⁰ Zie afbeelding 72, bron idem.

¹²¹ Zie afbeelding 73 en 74, bron: idem.

¹²² Domina's/Dommes gaan over het algemeen erg bedekt gekleed; het is hun sub/subbine die zich moet blootgeven.

positie aan te duiden, zoals we ook zagen bij de voorbinddildo in Hoofdstuk III. Ook heeft Sloane een paar vrouwenslips met dildo ontworpen¹²³. Hier wordt vrouwelijke seksualiteit, bij een ‘mannelijk’ element in de lingerie, minder ‘vrouwelijk’ afgebeeld door het gezicht van het model weg te laten. Het gezicht op de andere foto’s dient als teken om verleidelijkheid te suggereren en is hier weggelaten. Verleidelijkheid en macht sluiten elkaar dus uit in deze representatie van vrouwelijke seksualiteit.

Joyce Jones

In de vorige paragraaf hebben we al kennisgemaakt met twee door Joyce Jones ontworpen speelpakjes: het verpleegsterspakje en het serveersterspakje. Deze twee ontwerpen representeren vrouwelijkheid tegelijkertijd als dienend en verleidelijk. Hoe zit het met fetish lingerie van deze ontwerpster?

De lingerie is wat bloter dan die van Sharon Sloane en Karin Wit; bij vele ontwerpen zien we ontblote erogene zones. Hierdoor suggereert de lingerie gelijk meer seksuele activiteit. Deze kleding draag je niet ‘zomaar’, maar vooral tijdens seksueel getinte gelegenheden/spelletjes. Het pakje *Flirt*¹²⁴ is hiervan een voorbeeld. De vagina en billen zijn, evenals de borsten, ontbloot, waardoor de draagster een voor anderen verleidelijke verschijning vormt. Ze laat zichzelf zien, stelt zichzelf bloot. Dit geldt ook voor de *Topless Bra and Open Crotch Panty*¹²⁵, waar het model haar borsten en vagina showt, de laatste met behulp van een spiegel. Vrouwelijke seksualiteit staat hier gelijk aan exhibitionisme en beschikbaarheid. Dit moet wel in een de juiste context worden geplaatst; deze elementen van vrouwelijke seksualiteit komen tot uiting in een fetish setting, waarin de elementen van exhibitionisme en beschikbaarheid berusten op een vrijwillig spel. Toch wordt alleen de onderdanige kant van het spel hier als ‘vrouwelijk’ weergegeven, en is het opvallend dat de dominante kant helemaal niet wordt gerepresenteerd.

Pabo

Pabo verkoopt vergelijkbare fetish lingerie als de merken Sharon Sloane en Joyce Jones. Het verschil is alleen, dat er meer nadruk wordt gelegd op het lingerie-element dan op het fetish-

¹²³ Zie afbeelding 75, bron: idem.

¹²⁴ Zie afbeelding 76, bron: idem.

¹²⁵ Zie afbeelding 77, bron: idem.

element. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het soort bedrijf; Pabo richt zich vooral op mensen die voor de afwisseling ‘wel eens een keertje’ fetish gekleed willen gaan. Het zijn dus geen lifestyle kledingstukken, zoals de kleding van Karin Wit bijvoorbeeld wel is. Materiaal

Afb. 76

Afb. 77

Afb. 78

Afb. 79

Afb. 80

is minder belangrijk. Zo is het setje op afbeelding 78¹²⁶ bijvoorbeeld van ‘leatherlook’-materiaal, niet van echt leer. Overigens verkoopt Pabo wel een leren harnas, maar ook hier gaat het niet om een lifestyle setje, maar om afwisseling, wat uit de bijbehorende tekst blijkt:

HARNAS Voor de liefhebbers van extra pikant is dit harnas een absolute must. Een kwaliteitsharnas vervaardigd van echt leder en metaal. Dankzij de metalen borstringen en het open kruis kun je je fantasieën helemaal uitleven. Volledig verstelbaar, past dus altijd.¹²⁷

De tekst richt zich niet op vrouwen die onderdanig *zijn*, maar op vrouwen die van “extra pikant” houden en die hun fantasieën willen uitleven. Vrouwelijke seksualiteit wordt met deze beelden experimenterend, gedurfd, spannend en pikant.

Christine le Duc

Ook Christine le Duc verkoopt fetish lingerie. Zoals we al in Hoofdstuk I hebben gezien, zijn het vooral vrouwen die onderdanige posities bekleden op de foto’s van sadomasochistische artikelen. Toch representeren de foto’s van de fetish lingerie vrouwelijke seksualiteit over het algemeen niet op een andere manier dan de in de eerste paragrafen van dit hoofdstuk besproken foto’s. Eén keer zien we een vrouw op haar knieën zitten¹²⁸. Op de meeste foto’s echter wordt er op dezelfde manier naar seks verwezen als bij ‘normale’ lingerie¹²⁹. Opvallend vind ik dat er bij fetish lingerie soms zelfs minder naar seksuele handelingen wordt

¹²⁶ Bron: <http://www.pabo.nl>

¹²⁷ Bron: idem.

¹²⁸ Zie afbeelding 79, bron: <http://www.le-duc.nl>

¹²⁹ Zie afbeelding 80, bron: idem.

verwezen dan bij de andere lingerie. Zo worden er vaak slips van latex of leer afgebeeld zonder dat de rest van het model zichtbaar is. In zo'n geval is er geen beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit.

Net als Pabo lijkt Christine le Duc fetish eveneens te representeren als afwisseling binnen een normaal seksleven:

Nieuwe ervaring opdoen in dit fraaie jurkje. De speciale geur van rubber is voor velen prettig opwindend. Het jurkje sluit strak om je lichaam, het accentueert maar kan tegelijk ook verbergen. Het zachte rubber op je huid geeft een spannend sensationeel gevoel. (Bron: <http://www.le-duc.nl>)

Het zinsdeel "Nieuwe ervaring opdoen" wijst op het voor het eerst dragen van latex. Hiermee wordt aangegeven dat vrouwen afwisseling in kleding – kinky al dan niet – opwindend kan bezorgen. Vrouwelijke seksualiteit is hierdoor in deze representatie spannend en experimenteel.

Hoofdstuk IV.d.

Conclusie

Om een goede analyse te maken van de representatie van vrouwelijke seksualiteit in lingerie, is dit hoofdstuk ingedeeld in drie categorieën: a) topjes, setjes en bodystockings, b) catsuits en speelpakjes en c) fetish lingerie. De beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit is nogal afhankelijk van de categorie lingerie, en van de merken daarbinnen.

In de eerste categorie worden onder meer verwijzingen gemaakt naar klasse. Dit geldt voor de merken Malizia en Undressed. Hoewel vrouwelijkheid bij Malizia uitsluitend aan klasse en waardigheid is verbonden, representeert Undressed vrouwelijkheid ook aan de hand van machtsposities, door middel van een complexe beeldvorming; er worden allerlei verhalen gesuggereerd. Zowel onderdanige als dominante posities worden door vrouwen bekleed, en beide zijn 'zelfbewust' en waardig. Ook Pabo creëert door middel van kopjes verhalen, die samenhangen met titels van films, liedjes enzovoorts. De beeldvorming door middel van de foto's wijkt echter af van de beelden die door de titels worden gevormd, waardoor de representatie tegenstrijdige boodschappen geeft over vrouwelijke seksualiteit. De foto's zijn echter dominanter aanwezig dan de verhalen die door de titels worden gevormd.

De gerepresenteerde beelden van vrouwelijkheid zijn afhankelijk van merk en verkooppunt. Bij de merken Arianne, Malizia en Eres, die niet alleen in de op vrouwen gerichte seksindustrie te koop zijn, maar ook daarbuiten, zien we minder verwijzingen naar

seksuele handelingen. De modellen poseren, maar nemen een minder erotische houding aan dan die van bijvoorbeeld Christine le Duc en Pabo.

In de tweede categorie zien ook een verband tussen verkooppunt en representatie: speelpakjes bij Christine le Duc, Toys4Her en Pabo representeren verborgen beelden over vrouwelijke seksualiteit, namelijk die van de in seksueel opzicht dienende vrouw, terwijl de uitsluitend op vrouwen gerichte seksshops en postorderbedrijven dit minder doen. Dierenprints suggereren in seksueel opzicht een ontembare vrouw, die verder enigszins ordinair maar ongevaarlijk is afgebeeld.

In de derde categorie is de beeldvorming opvallend verschillend. Bij de lingerie van Sharon Sloane zien we minder uitdagende houdingen en verleidende blikken dan bij Pabo; dit merk heeft ook plaats voor ‘machtige’ vrouwen binnen een kinky spel. Joyce Jones echter richt zich vooral op vrouwen die zich aanbieden en die hiermee beschikbaar zijn voor de ander. Hiervan is bij Funny Skin geen sprake; de foto’s op de website van Karin wit representeren vrouwelijke seksualiteit als initiatiefrijk, zelfbewust, kinky, exhibitionistisch en desastreus, maar alleen als de draagster dit zelf wil. Het perspectief ligt bij dit merk bij de draagster van de kleding zelf. Bij Christine le Duc worden in deze categorie opvallend weinig beelden van seksualiteit gerepresenteerd, en als ze er al zijn, verschillen ze weinig van de beelden in Hoofdstuk IV.a. Vrouwelijke seksualiteit wordt niet gerepresenteerd als onderdanig.

Over de drie categorieën als geheel kunnen we concluderen dat alleen Undressed, Eres, de lingerie op de website van Female & Partners en Funny Skin alternatieven blijken te bieden voor dominante beelden van vrouwelijke seksualiteit als afhankelijk, onderdanig en op het genot van de ander gericht. De andere merken en bedrijven bieden deze alternatieven niet.

Hoofdstuk V

Samenvatting/Conclusie

De op vrouwen gerichte seksindustrie bestaat enerzijds uit winkels en postorderbedrijven die zich speciaal op vrouwen richten. Anderzijds worden er ook veel producten buiten deze branche verkocht. Het erotisch postorderbedrijf Pabo is hiervan een voorbeeld, maar ook de talloze *online* postorderbedrijven die vibrators en andere speeltjes verkopen. In deze scriptie heb ik van verschillende bronnen gebruik gemaakt. In Hoofdstuk I bleek, dat seksshops die zich profileren als ‘vrouwvriendelijk’, een andere sfeer creëren dan gewone seksshops. De winkels zijn opener van karakter, er werken voornamelijk vrouwelijke verkopers en de winkels staan in normale winkelstraten, zodat vrouwen niet door gevaarlijke buurten hoeven om de winkel te bezoeken. De seksshops en postorderbedrijven Stout, Female & Partners en Mail & Female, die zich voornamelijk richten op vrouwelijke klanten, verkondigen een duidelijke visie op vrouwen en seksualiteit. Zo is Stout speciaal geopend om vrouwen te bieden waaraan zij behoefte hebben: kwaliteit, hygiëne, veiligheid, geluid en esthetiek. Het assortiment is getest aan de hand van deze standaarden. Female & Partners is ook voor en door vrouwen opgericht, en pretendeert een eerlijk advies te geven. Daarnaast heeft de winkel een divers aanbod pornofilms, lingerie en vibrators, allemaal speciaal op vrouwen (en hun al dan niet vrouwelijke partners) gericht. Mail & Female biedt naast het zeer uitgebreide op vrouwen gerichte assortiment eveneens een mogelijkheid tot reflecteren, door onbevooroordeeld inhoudelijke informatie te verschaffen over allerlei vormen van seks en de producten die daarbij horen. De beelden, ideeën en mythen rondom vrouwelijke seksualiteit worden niet ingevuld, maar open gehouden, zodat de klant deze zelf kan invullen. Seksualiteit is voor de makers van deze website vrolijk en diepgaand.

Deze visies blijken een uitwerking te hebben op de manier waarop vrouwelijke seksualiteit wordt gerepresenteerd in het assortiment en op de websites. Er blijken minder normatieve ideeën en conventionele beelden van vrouwelijke seksualiteit te worden gerepresenteerd. Uit de bijbehorende teksten en het diverse aanbod spreekt individualiteit; elke vrouw is anders, er is niet ‘een’ vrouwelijke seksualiteit. Bovendien zitten er minder achterliggende ideeën over vrouwelijke seksualiteit achter de beelden die we er tegenkomen; op de websites van Stout en Mail & Female bevatten de meeste foto’s alleen een afbeelding van het artikel zelf, zonder dat daarbij beelden van vrouwelijkheid worden gerepresenteerd.

Dit is anders bij Pabo en Christine le Duc, die elk de artikelen afbeelden met een persoon erbij. De lingerie wordt gedragen door modellen die een op de kijker gerichte, vaak

verleidelijke, houding aanneemt. Ook de sadomasochistische artikelen worden door modellen gedragen. De artikelen die iemand tot een onderdanige persoon maken, worden altijd gedragen door vrouwen, waardoor vrouwelijke seksualiteit als onderdanig en voor anderen aantrekkelijk wordt verbeeld. Dit zijn beelden zoals we ze overwegend tegenkomen in normale seksshops. Ook het *online* postorderbedrijf Toys4Her representeert vrouwelijke seksualiteit op een eenduidige manier; het probeert de surfer iets te leren over ‘de’ vrouwelijke seksualiteit. Vaak gebeurt dit met een negatieve insteek. Daarnaast zien we ook hier alleen maar vrouwen in onderdanige posities.

In Hoofdstuk II hebben we gezien dat er veel verschillen zijn tussen aan vrouwen verkochte pornofilms. De plaatsen van verkoop hangen samen met het op vrouwen gerichte aanbod. Zo zien we weer dat de winkels met een uitgesproken visie over vrouwelijke seksualiteit, een diverser aanbod verkopen dan de andere winkels en postorderbedrijven die in Hoofdstuk I zijn besproken. Zo blijkt Pabo helemaal geen pornofilms voor vrouwen te verkopen, en reikt het assortiment van Christine le Duc niet verder dan de films van Andrew Blake. Hoewel deze filmmaker veel aandacht besteedt aan entourage, wat volgens onderzoek een belangrijk aspect zou zijn in de seksuele beleving van de vrouwelijke kijker, presenteren zijn films vrouwelijke seksualiteit vaak als onderdanig aan de man. Ook Stout, Mail & Female en Female & Partners verkopen films van Andrew Blake, maar hebben daarnaast nog veel meer in het assortiment, zoals de films van Candida Royale. Deze bevatten veel niet-conventionele, alternatieve beelden van vrouwelijke seksualiteit. Zo is vrouwelijke seksualiteitsbeleving vrolijk, open en zelfbewust; alle films hebben vrouwelijke personages bij wie de kijker over de schouder meekijkt. De kijker ziet in deze films ook mooie mannenlichamen. De vrouwen in de films zijn zich vaak bewust van hoe zij hun seksleven het liefst willen vormgeven, en nemen dan ook initiatief als hun (mannelijke) partner naar hun maatstaven tekortschiet. Ze zijn initiatiefrijk en door hun uiterlijk vaak minder popperig. Soms worden er wel stereotiepe beelden van vrouwelijke seksualiteit gerepresenteerd, maar dit komt beduidend minder voor dan bij de films van Blake.

Er zijn erg weinig lesbische pornofilms voor vrouwen op de markt, en op de in Hoofdstuk I besproken plaatsen vinden we alleen de *Hot Lesbian Showers*. Deze bevatten mooie beelden die meestal weinig stereotiep zijn, maar de teksten van de *voice-over* beschrijven vrouwelijke seksualiteit met dezelfde termen die we ook in op mannen gerichte pornofilms vinden. Bovendien wordt vaginale penetratie, met behulp van de vingers of een hulpstuk, gerepresenteerd als dat wat vrouwen lekker vinden. Er spreekt dus een heteroseksueel getinte beleving uit. De films van *Velvet* worden niet op de op vrouwen

gerichte locaties verkocht, maar maken deel uit van een lesbische subcultuur en worden verkocht in een homo- en lesboboekhandel. Ze zijn gedateerd, wat je ziet aan zowel de kleding als de manier waarop er met gender-verhoudingen wordt omgegaan, en daardoor nu minder aantrekkelijk. In de films van Blake, Candida Royalle, *Velvet* én in *Hot Lesbian Showers 9* komen scènes voor waarin de ‘ander’ als afwijkend van/inferieur aan de norm wordt gerepresenteerd. Met name Aziatische vrouwen worden op een stereotiepe manier verbeeld, het meest duidelijk in een van de films van *Velvet*, maar ook in *Hot Lesbian Showers* en een film van Andrew Blake. In een film van Candida Royalle was deze ‘ander’ geen Aziatische vrouw, maar een heteroseksueel negerpaar.

In Hoofdstuk III is de representatie van vrouwelijke seksualiteit in de markt voor vrouwenspeeltjes onder de loep genomen. Deze markt is in dit onderzoek onderverdeeld in de hoofdcategorieën vibrators, high-techvibrators, clitorisstimulerende speeltjes, dildo’s en overige speeltjes. De markt voor speeltjes is veel breder dan die voor andere op vrouwen gerichte producten. Deze markt is dan ook grotendeels onderzocht; niet alleen is gekeken naar speeltjes die worden verkocht op speciaal op vrouwen gerichte locaties, maar ook speeltjes van andere postorderbedrijven zijn aan bod gekomen. Aangezien representatie van vrouwelijke seksualiteit ook binnen dit onderwerp afhankelijk blijkt te zijn van de verkooppunten, is het beeld dat we krijgen dus afwijkend van de representatie van vrouwelijke seksualiteit zoals die naar voren komt in de andere hoofdstukken.

De speeltjes die worden verkocht in Female & Partners, Mail & Female en Stout, gaan met minder stereotiepe beelden gepaard dan de speeltjes bij Pabo, Christine le Duc en andere gebruikte postorderbedrijven. Dit komt doordat de speciaal op vrouwen gerichte bedrijven de speeltjes zonder foto’s van vrouwen of tot de verbeelding sprekende teksten verkoopt. Als er al teksten zijn, zijn ze eerder informatief dan dat ze een voorgeprogrammeerd verlangen representeren. Stereotiepe beelden van vrouwelijke seksualiteit die we bij de andere bedrijven tegenkomen zijn onder meer: vrouwen zijn heteroseksueel georiënteerd, houden van witte mannen, zijn zacht, hebben bestiale verlangens, hebben een kinderlijke seksualiteit of zijn juist nymfomaan. Dit zijn beelden die we ook vaak tegenkomen in de gewone porno-industrie.

In Hoofdstuk IV is de analyse toegepast op lingerie die wordt verkocht in op vrouwen gerichte seksshops en postorderbedrijven. Opvallend is dat hier veel lingerie wordt verkocht die niet speciaal erotisch is. Deze lingerie, waaronder de merken Malizia, Eres en Arianne, wordt ook verkocht in exclusieve lingerie winkels, en blijken weinig expliciete verwijzingen te hebben naar vrouwelijke seksualiteit. Waar we dus bij de andere onderwerpen zagen dat er buiten de op vrouwen gerichte seksindustrie juist meer stereotiepe beelden van vrouwelijke

seksualiteit worden verbeeld, zien we bij 'gewone lingerie' nauwelijks van dit soort beelden. Het hoofdstuk is onderverdeeld in drie paragrafen: a) topjes, setjes en bodystockings, b) catsuits en speelpakjes en c) fetish lingerie. De eerder genoemde merken Malizia, Eres en Arianne vallen onder de eerste categorie, evenals Undressed en de lingerie van Christine le Duc en Pabo. Het reclamemateriaal van Undressed bevat veel complexe beelden van vrouwelijke seksualiteit, macht en klasse, doordat de foto's in de folders vaak met elkaar samenhangen en daardoor verhalen vormen. Deze beelden zijn echter niet-conventioneel; vrouwelijke seksualiteit wordt verbeeld als dominant én onderdanig, rijk of arm, maar waardig. Een vrouw in een onderdanige positie wordt niet afgebeeld in een slachtofferrol, maar blijft krachtig. Hiermee wordt het machts-element gerepresenteerd als keuze, en niet als gedetermineerd verschil tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid. Ook Pabo vertelt verhalen middels titels van lingeriecategorieën die doen denken aan films, pornofilms en liedjes. Soms zijn dit films over zelfstandige of gevaarlijke vrouwen. Er is echter een paradox met de beelden van vrouwelijke seksualiteit die door de foto's en teksten aan het licht komen; deze representeren vrouwelijke seksualiteit vooral als verleidelijk voor anderen, en daardoor weinig zelfbewust. De lingerie van Christine le Duc in deze eerste categorie heeft weinig verwijzingen naar vrouwelijke seksualiteit.

Dit is anders in de categorie catsuits en speelpakjes; hier representeert Christine le Duc vrouwelijke seksualiteit als beschikbaar en verleidelijk voor de ander. Ditzelfde zien we bij Pabo. Hoewel Female & Partners ook een catsuit verkoopt, wordt vrouwelijke seksualiteit hier niet als beschikbaar, maar als uitdagend en niet per definitie beschikbaar gerepresenteerd. Het model draagt een slip onder de catsuit en een sjaal bedekt haar borsten, waardoor haar lichaam eventueel zichtbaar kan worden. Haar uitdrukking laat zien dat dit alleen onder bepaalde voorwaarden gebeurt. Hiermee wordt vrouwelijke seksualiteit assertief en zelfbewust. Speelpakjes als het verpleegsterspakje en serveersterpakje worden voornamelijk op locaties verkocht die niet specifiek op vrouwen zijn gericht, en bevatten het conventionele beeld van de vrouw in een dienende en daarmee ook seksueel dienende rol. Pakjes in dierenprints verwijzen naar de vrouw als seksueel ontembaar.

In de derde categorie, fetish lingerie, zien we veel diversiteit in beeldvorming. Het merk Funny Skin van Karin Wit springt er uit als het gaat om niet-conventionele beelden van vrouwelijke seksualiteit; zij maakt vrouwen tot zelfbewust, kritisch, gevaarlijk en sexy, maar zonder in hun verleidelijkheid op anderen te zijn gericht. Funny Skin wordt verkocht door Female & Partners.

Dit onderzoek wijst uit dat vrouwelijke seksualiteit op verschillende manieren wordt gerepresenteerd in de op vrouwen gerichte seksindustrie, conventioneel en niet-conventioneel. Er moet daarbij onderscheid worden gemaakt tussen bedrijven, ontwerpers, websites en merken die de binaire oppositie tussen ‘mannelijk’ en ‘vrouwelijk’ handhaven, en bedrijven, ontwerpers, websites en merken die dit niet doen. Deze blijken in hun verbeelding van vrouwelijke seksualiteit een duidelijke visie uit te dragen. Dit houdt in dat er geen dominante en conventionele beelden van vrouwelijke seksualiteit worden gerepresenteerd, maar alternatieve en vooral diverse beelden. Vrouwelijke seksualiteit is in deze visie niet voorgeprogrammeerd; er wordt de vrouwelijke klant of kijker juist ruimte geboden om zelf de beelden van haar seksuele beleving te vormen. Het lijkt mij nuttig dat deze visie niet alleen zichtbaar is in het assortiment en de beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit daaromheen, maar dat ze ook wordt verkondigd, zoals Stout, Mail & Female en Female & Partners doen. Zo kan er bewustzijn ontstaan bij klanten en andere bezoekers van de websites.

Dit onderzoek kan deze functie eveneens vervullen. Het is het eerste onderzoek geweest over beeldvorming van vrouwelijke seksualiteit in de op vrouwen gerichte seksindustrie, wat bewustzijn creëert over welke rol deze branche speelt in onze cultuur. Onze denkpatronen en seksuele beleving worden er immers door gevormd.

Er zou, zoals bij elk onderzoek, aanvullend onderzoek gedaan kunnen worden naar dit onderwerp. Zo is de verbeelding van vrouwelijke seksualiteit in fictie interessant, evenals de nog kleine markt voor aan vrouwen verkochte seksblaadjes en de op vrouwen en paren gerichte sekshandleidingen in de vorm van boeken en video's. Er ligt ook nog een onderzoeksvraag naar aan vrouwen verkochte pornofilms, omdat er veel meer bestaat dan er in Nederland verkrijgbaar is. Denk bijvoorbeeld aan de Deense pornofilms van het merk Puzzy Power en aan de door Amerikaanse vrouwen gemaakte lesbische pornofilms. Waarom vinden deze films de Vlaamse markt wel, terwijl de Nederlandse seksshops voor vrouwen deze films niet in het assortiment hebben? Verder is ook een theoretisch instrumentarium over vrouwelijke beleving van pornofilms bruikbaar, zodat er diepgaander onderzoek kan worden gedaan naar het onderscheid tussen traditionele pornofilms en op vrouwen gerichte pornofilms. Hopelijk biedt dit onderzoek aanknopingspunten voor verder onderzoek, en heeft het andere onderzoekers weten te enthousiasmeren over het onderwerp.

Hann van Schendel

13 augustus 2003

Literatuuropgave

Artikelen en boeken:

Albrecht-Samarasinha, Leah Lilith (1997). 'Gender Warriors: an interview with Amber Hollibaugh.' In: Harris, Laura & Elizabeth Crocker (1997). *Femme: feminists, lesbians and bad girls*. New York etc.: Routledge.

Brederode, Désanne van (2001). *Zin: niet correcte erotische verhalen*. Amsterdam: Muntinga.

Brouns, Margot, Mieke Verloo & Marianne Grünell (Red.). (1995). *Vrouwenstudies in de jaren negentig: een kennismaking vanuit verschillende disciplines*. Bussum: Countinho.

Cixous, Hélène (1981). Castration and decapitation. *Signs*, 1, 41-55.

Dekkers, Midas (2002). *Lief dier: over bestialiteit*. Eerste druk 1993. Amsterdam: Uitgeverij Contact.

Dolle Mina. (1979). *Wat wil dolle Mina*. Amsterdam: Dolle Mina.

Freud, Sigmund (1968). 'Medusa's Head'. In: S. Freud: *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Vol. 18 (1920-1922). London: Hogarth Press Limited. pp. 273-274.

Freud, Sigmund (1973). 'Lecture on Femininity'. In: S. Freud: *New Introductory Lectures in Psychoanalysis*, Vol. 2. Middlesex: Penguin Books. Eerste druk: 1933. pp. 145-169.

Grant, Jaime M. (1995). 'Born femme', in: A. Lesléa Newman (ed.) *The Femme Mystique*. Los Angeles. pp. 95-98.

Groneman, Carol (2002). Nymfomanie: de populaire cultuur, de experts en veranderende constructies van vrouwelijke seksualiteit. *Tijdschrift voor seksuologie*, 3, 202-215.

Hall, Stuart (Red.). (2002). *Representation: cultural representations and signifying practices*. Eerste druk 1997. Edited, designed and typeset by The Open University. Glasgow: Bath Press Colourbooks.

Hans, Marie-Françoise, Gilles Lapouge & Carly Misset (1979). *Vrouwen, pornografie en erotiek*. Amsterdam: De Arbeiderspers.

Het moet wel spannend blijven (2003). Interview met Ank de Vries. Auteur onbekend. *NRC Handelsblad*, 20 januari, 11.

Hoek, Liorah (1999). Vuurpaard vervult verlangens. *Zij aan zij*, 7, 18-21.

Jensen, Stine (1998). Waarom vrouwen van apen houden: bestiale fantasieën in film en literatuur. *Lover: tijdschrift over feminisme, cultuur en wetenschap*. 3, 4-9.

Kraakman, Dorelies (1997). *Kermis in de hel: vrouwen en het pornografisch universum van de 'enfer' 1750-1850*. Academisch proefschrift. Ridderkerk: Offsetdrukkerij Ridderprint B.V., pp. 9-16.

Linden, Robin Ruth, Darlene R. Pagano, Diana E.H. Russell & Susan Leigh Star (Red.). (1982). *Against sadomasochism: a radical feminist analysis*. East Palo Alto: Frog in the Well.

Megens (2003). Vrouw met lef durft best erotiekwinkel in. *Twentse Courant Tubantia*, 29 januari. Paginanummer onbekend.

Meijer, Maaike (1996). *In tekst gevat: Inleiding tot een kritiek van representatie*. Amsterdam: University Press.

Osborne, Charles (1981). *The Complete Operas of Puccini: A Critical Guide*. New York: Da Capo, p. 151.

O'Sullivan, Sue (1999). I Don't Want You Anymore: Butch/Femme Disappointments. *Sexualities*, 4, 465-473.

Said, Edward (1995). *Orientalism*. Eerste druk 1978. New York: Penguin.

Serneels, Katrijn (2001). Wie is er bang voor porno? *De Morgen*, 29 mei, p. onbekend.

Valverde, Mariana (1987). *Sex, power and pleasure*. Philadelphia: New Society.
ISBN 0865711089.

Vrouwen Tegen Seksueel Geweld. (1982). ♀♀♀ *TEGEN PORNO*. Amsterdam: Vrouwen Tegen Seksueel Geweld.

Zee, Renate van der (2002). Een vreemd duister rijk. *HP/De Tijd*, 10, 60-64.

Folders:

Marlies Dekkers Undressed: Classics. (2002). Folder. Schiedam: TDS.

Marlies Dekkers Undressed: Silver 2002 (2002). Folder. Schiedam: TDS.

Marlies Dekkers Undressed: Spring/Summer 2003 (2003). Folder. Eerste uitgave van dit seizoen, met goud/witte kamer op voorkant. Schiedam, TDS.

Marlies Dekkers Undressed: Spring/Summer 2003 (2003). Folder. Tweede uitgave van dit seizoen, met zwarte gemaskerde vrouw en zwarte auto op voorkant. Schiedam: TDS.

Marlies Dekkers Undressed: Fall/Winter 2003 (2003). Folder. Schiedam: TDS.

Pabo: De Leukste Erotiek Katalogus! (2003). Lentenummer.

Pabo: De Leukste Erotiek Katalogus! (2003). Kleine uitgave.

Video's:

Blake, Andrew (jaartal onbekend). *The Best of Andrew Blake: Master of Erotic Art.*

Blake, Andrew (1997). *Dark Angel.*

Careage & Teri. *Shadows.* (1985). Camera by Aphrodite. Produced by Blush Productions.

Dover, Ben (1997). *British HOUSEWIVES FANTASIES.* H.O.M. VISION B.V. ARTWORK.

McLean, Clive (2003). *Hot Lesbian Showers 9.* Düsseldorf: Hustler.

Private Pleasures. (1985). Produced by Blush Productions.

Royalle, Candida (1996). *My Surrender.* New York: Femme Productions, Inc.

Royalle, Candida (1997). *The Bridal Shower.* New York: Femme Productions, Inc.

Royalle, Candida (1988). *Eyes of Desire I & II.* New York: Femme Productions, Inc.

Royalle, Candida (1988). *Rites of Passion.* New York: Femme Productions, Inc.

Sundahl, Debi & Nan Kinney. *Clips.* (1988). Edited by Lola Lynx. Produced by Blush Entertainment Group.

Webpagina's:

- <https://shop.black.nl>

- <http://www.amazon.com/exec/obidos/tg/detail/-/B00003CXA0/102-7245906-9816934?v=glance>

- http://www.adultstore2000.com/andrew_blake.htm

- http://www.adversus.nl/modellen/andrew_blake

- <http://www.andrewblake.com/>

- <http://www.cmdbv.com>

- http://www.eres.fr/pagehtml-ang/frame_linge.html
- <http://www.erotiekshop.nl>
- <http://www.femaleandpartners.nl>
- <http://www.femaleandpartners.nl/catalogus/pages/3.htm>
- <http://www.funnyskin.com>
- <http://www.funnyskin.com/index2.htm>
- <http://www.geocities.com/fredzmeer/route/route.htm>
- <http://www.le-duc.nl>
- <http://www.mailfemale.nl>
- <http://members.lycos.nl/erotiekinfo>
- <http://www.minou.com/aboutsex/gspot.htm>
- <http://www.mysunrise.ch/users/mmathis/criterion/indepth-146.html>
- <http://www.natural-contours.com/index.html>
- <http://www.orion-erotic.nl>
- <http://www.pabo.nl>
- <http://www.pv.be/nl/scripts/index.htm>
- <http://www.rotten.com/library/sex/vagina-dentata>
- <http://www.royalle.com>
- <http://www.shespot.nl>
- <http://www.stoutinternational.com>
- http://www.talkingblue.com/pornstar/nina_hartley_gs.htm
- <http://www.telegraaf.nl/krant/naslag/filmrecensies/film.990527lolita.html>
- <http://www.toys4her.nl>
- http://www.trendystyle.net/fashion/fotoreportages/lingerie_laperla2/index.html
- <http://www.undressed.nl>
- <http://www.vrolijk.nu/films/erotica-v.html>